

**OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARDA DEĞERLER
EĞİTİMİ KAPSAMINDA YARDIMLAŞMA
VE PAYLAŞMA DEĞERLERİ**

Yasemin ŞAHİN

**Felsefe ve Din Bilimleri AnaBilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi
Doç. Dr. Macid YILMAZ
2017
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

Yasemin ŞAHİN

**OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARDA DEĞERLER EĞİTİMİ
KAPSAMINDA YARDIMLAŞMA VE PAYLAŞMA DEĞERLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ:
Doç. Dr. Macid YILMAZ**

ERZURUM-2017

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

08.06/2017

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "~~OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARDA DEĞERLER EĞİTİMİ KAP. YAR. & PAY. DEĞERİ~~" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

[Tarih ve İmza] 08.06.2017

[Öğrencinin Adı Soyadı]

YASEMİN SAHİN

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doc.Dr.MACİD.YILMAZ danışmanlığında, YASEMİN...SAHİN... tarafından hazırlanan bu çalışma 08. / 06 / 2017... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. FELSEFE...EDİN...BİL.... Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doc.Dr.MACİD.YILMAZ İmza:
Jüri Üyesi Doc.Dr.EYÜP.SİMSEK İmza:
Jüri Üyesi : Doc.Dr.OSMAN.TAŞTEKİN İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

F-85/00/22.02.2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR	V
TABLOLAR DİZİNİ	VI
RESİMLER DİZİNİ	VII
ÖNSÖZ	VIII

GİRİŞ

1. Araştırmanın Problemi	2
2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	3
3. Araştırmanın Kapsam ve Sınırları.....	4
4. Araştırmanın Yöntemi.....	5

BİRİNCİ BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

1.1. OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN GELİŞİM DÖNEMLERİ	6
1.1.1. Bebeklik Dönemi	7
1.1.2. İlk Çocukluk Dönemi (2-6 Yaş)	8
1.1.3. Bedensel Gelişim	10
1.1.4. Devinsel Gelişim.....	10
1.1.5. Bilişsel Gelişim.....	11
1.1.6. Ahlaki - Dini Gelişim	12
1.1.7. Duygusal Gelişim	14
1.1.8. Dil Gelişimi.....	14
1.1.9. Sosyal Gelişimi	15
1.2. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE AİLENİN YERİ VE ÖNEMİ	16

İKİNCİ BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMINDA 'DEĞERLER EĞİTİMİ'

2.1. OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMININ TEMEL ÖZELLİKLERİ.....	21
2.2. OKUL ÖNCESİ EĞİTİM DÖNEMİ VE ÖNEMİ.....	22
2.3. DEĞER KAVRAMI VE DEĞERLER EĞİTİMİ.....	24
2.3.1. Değer Kavramı.....	24
2.3.2. Değerlerin Sınıflandırılması.....	26

2.3.3.Genel Olarak Değerler Eğitimi ve Gerekliliği	28
2.3.4.Değerlerin Özellikleri ve Fonksiyonları	30
2.3.5. Değerler Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar	33
2.3.6.Ailede Verilen Değerler Eğitimi.....	42
2.3.7.Değerler Eğitiminin Türkiye’de Uygulanışı	43
2.3.8.Okulda Verilen Değerler Eğitimi.....	44
2.3.9.Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü.....	45
2.3.10. Değerler Eğitimi Projesi ‘Öğrencilerden Beklenen Davranışlar’	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YARDIMLAŞMA VE PAYLAŞMA DEĞERLERİNİN OKUL ÖNCESİ

ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ROLÜ

3.1. YARDIMLAŞMA VE PAYLAŞMA	49
3.1.1.Yardımlaşma Değeri	49
3.1.2.Paylaşma Değeri	51
3.1.3.Çocuklarda Yardımlaşma ve Paylaşma Bilincinin Oluşması	52
3.2. YARDIMLAŞMA VE PAYLAŞMA DEĞERİ KAZANIMLARININ	
ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	56
3.2.1.Yardımlaşma ve Paylaşma Değerleri İle İlgili Okullarda Yapılan Çalışmalar	59
3.2.2.1.Etkinlik Örnekleri	61
3.3. OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARA VERİLEN DEĞERLER EĞİTİMİNDE	
DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR.....	76
3.4. YARDIMSEVERLİK VE PAYLAŞMAYA YÖNELİK DEĞERLER	
EĞİTİMİNDE UYGULAMADA GÖRÜLEN AKSAKLIKLAR	78
SONUÇ	82
KAYNAKÇA	87
ÖZGEÇMİŞ.....	94

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARDA DEĞERLER EĞİTİMİ KAPSAMINDA

YARDIMLAŞMA VE PAYLAŞMA DEĞERLERİ

Yasemin ŞAHİN

Danışman: Doç. Dr. Macid YILMAZ

2017, 94 sayfa

Eğitim ve öğretim hayat boyu devam eden bir süreçtir. Bu süreç belli dönemlerden meydana gelmektedir. Bunlardan biri de okul öncesi dönemi içeren 4-6 yaş dönemidir. Özellikle bu dönemde öğrenilenler çocuğun üzerinde hayatı boyunca önemli bir etkiye sahiptir.

Küreselleşen dünyamızda, değerlerin hızlı bir değişime girmesi, bu değerlerden çok önemli gördüğümüz yardımlaşma ve paylaşma değerlerin bozulmaya yüz tutması, okul öncesi dönem çocuklarının da bundan etkilenmesi, tez konusu olarak yardımlaşma ve paylaşma değerini seçmemize neden olmuştur. Değerler eğitimi alanına bir katkı sağlamak düşüncesiyle bu çalışma yapılmıştır.

Okul öncesi dönem, çocuğun kişiliğinin gelişiminde ve değerlerinin oluşumunda hayati öneme sahiptir. Özellikle bu dönemdeki çocuğun aileden ayrılıp başka bir çevreye girmesi çocuğun yeni davranışları benimsemesini beraberinde getirecektir. Gerekli değerleri benimsemeyen çocuğun bu dönemde kazanacağı kötü davranışlar ileriki yaşlarda problem oluşturabileceğinden değerlerin çocuğa öğretimi önem arz etmektedir.

Bu çalışmada, okul öncesi dönemdeki çocuklara yardımlaşma ve paylaşma değerlerinin okullarda öğretilmesi konusu incelenmiştir. İlk olarak çocukların gelişim özellikleri ele alınmış, ailenin ve okul öncesi dönemin önemine değinilmiştir. Sonrasında değer kavramı, değerlerin özellikleri, değerlerin işlevleri ve tasnifi üzerinde durulmuştur. Son olarak yardımlaşma ve paylaşma değerlerinin çocuklar üzerindeki rolüne, bu değerlerin oluşmasında uygulamada görülen aksaklıklara ve dikkat edilmesi gereken hususlara değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler Eğitimi, Okul Öncesi Çocuklar, Yardımlaşma, Paylaşma

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

**THE IMPORTANCE OF ASISTANCE AND SHARING IN THE SCOPE OF VALUES
EDUCATION OF PRE-SCHOOL 4-6 YEARS GROUP CHILDREN**

Yasemin ŞAHİN

Advisor: Assac. Prof. Macid YILMAZ

2017, 94 papers

Education and training are ongoing processes for lifelong. This process consists of a certain period. One of these is 4-6, which includes the period before school age period. Especially in this period, they learned the boy have a significant effect on his life.

In our globalizing world, a quick change of values, we have seen very important assistance and sharing of these values deteriorate of face value that affected preschool children, as assistance and thesis subject has led us to choose the value of the share. The thought of a values education to contribute to this work.

The child's personality development in preschool, and values is vital in the formation. Especially in this period was the child's family to get out into the environment from the child in the adoption of new behaviors. Adopt the necessary values this period the child will win that bad behavior can create problems in later years teaching children values.

In this study, preschool children in the aid and teaching in schools that share values. First children's development properties are discussed, mentioned the importance of the family and the pre-school period. After that, the concept of value of value of properties, values, functions and classification are emphasized. Finally, solidarity and sharing the values of the children of the role, this value should be considered in an application on a common glitch and issues were mentioned.

Key Words: Value, Values Education, Pre-school Children, Sharing, Helping

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
C.	: Cilt
Çev	: Çeviren
Ed.	: Editör
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Talim Terbiye Kurulu

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 3.1. Okul Öncesi Yardımseverlik ve Paylaşma Değerler Eğitim Planı Örneği..72

Tablo 3.2. Örnek Oyun 1: Soru Topu84

RESİMLER DİZİNİ

Resim 3.1. Yardımseverlik Temalı Okul Panosu Örneği	72
Resim 3.2. Yardımseverlik Değeri Öğrenci Panosu Örneği.....	73
Resim 3.3. Yardımseverlik Kutusu Örneği.....	74
Resim 3.4. Okul Öncesi Sınıfı Örneği ve Yardım Kutuları.....	77
Resim 3.5. Paylaşma Konulu Boyama Sayfası Örneği	78
Resim 3.6. Paylaşma Konulu Boyama Sayfası Örneği.....	78
Resim 3.7. Yardımlaşma Konulu Boyama Sayfası Örneği.....	79
Resim 3.8. Yardımlaşma Konulu Boyama Sayfası Örneği.....	79
Resim 3.9. Okul Öncesi Öğrencileri İçin Balık Kılçığı ve Etkinlik Örneği.....	82
Resim 3.10. Yardımlaşma ve Paylaşma Konulu Afiş Örneği.....	83

ÖNSÖZ

Değer, insanın doğru ve yanlış ayırmasına, toplumu meydana getiren bireylerle birlikte yaşamasına imkân tanır. Değerler davranışlarımıza rehberlik yapar. İnsanların tutum ve davranışlarını belirlemede, biçimlendirmede ve yönlendirmede önemli rolü olan değer kavramı, özellikle son dönemlerde üzerinde durulan bir konudur.

Her çocuk duygusal, bilişsel ve sosyal gelişim alanlarında olduğu gibi ahlaki ve değerler açısından da belirli gelişim aşamalarından geçmektedir. Okul öncesi bu dönemde çocuğun aldığı değerler eğitimi, onun ileriki yaşlarda sahip olacağı “yardımsever ve paylaşımcı” değer vasıflarının şeklini belirler. Dolayısıyla çocuk, okul öncesi dönemde içselleştirdiği değerler eğitimi ile doğru davranışları kazanmış, özgüveni olan bir birey olarak yetişir.

Bu çalışmada değerler eğitimi kapsamında okul öncesi eğitime devam eden çocuklara yardımlaşma ve paylaşma değerlerinin kazandırılmasının önemi ele alınmış ve bu değerler eğitiminin verilmesinde görülen aksaklıklar saptanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın birinci bölümünde, çocukların bebeklik ve ilk çocukluk dönemleri, bedensel, devinsel, bilişsel, ahlaki ve dini, duygusal, dil ve toplumsal yönden gelişim özellikleri ele alınmıştır. İkinci bölümde, değer kavramı, özellikleri, işlevleri, tasnifi, ailede ve okul öncesi eğitim kurumlarında verilen değer eğitimleri ile öğretmenlerin rolü incelenmiştir. Üçüncü bölümde, yardımlaşma ve paylaşma değerleri, bunların çocuklar üzerindeki etkisi, değerler eğitiminde dikkat edilecek hususlar ve uygulamada görülen aksaklıklar üzerinde durulmuştur.

Bu konuyu çalışmam için beni teşvik eden, çalışma boyunca bana yol gösteren ve araştırmamızın başından sonuna kadar desteğini esirgemeyen değerli hocam Sayın Doç. Dr. Macid YILMAZ’a ve eşim Necati ŞAHİN’e teşekkür ediyorum

GİRİŞ

Eğitimin insan kişiliğinin gelişimindeki fiziksel, duyuşsal, sosyal, ahlaki ve dini tüm boyutlarda bir gereksinim olduğu kuşkusuz kabul edilmesi gereken bir gerçektir. İyi bir sosyal yaşam için gerekli olan değerlerin topluma aşılmasında eğitimin önemi yüksektir.

Okul öncesi dönemde, eğitim açısından ailenin etkisi büyüktür. Çocuk ana dilini, sevmeyi ve saymayı, sorumluluk almayı, kişisel ve sosyal görevleri aileden öğrenir. Bu arada gelenek ve görenekleri, iyi ve kötü değer yargıları, inançları, çevreye uyumu ailede kazanır.

Günümüzde teknoloji ile oluşan hızlı değişimler nedeniyle genç nesillere değerleri aktarma konusunda sıkıntılar yaşanabilmektedir. Yaşanılan değişimler gerek bilgiyi üretmek gerekse bu bilgiye rahat erişebilmek açısından önem taşıırken çoğu zaman toplumların değer yargılarında erozyona neden olabilmektedir. Bu koşullar altında toplumsal değerlerin devamlılığını sürdürebilmesi için özellikle küçük yaştaki çocuklara sağlıklı kişiliğin temelini sağlamlaştıran yardımlaşma, paylaşma gibi toplumsal ve evrensel değerlerin kazandırılması önem taşımaktadır. Değerlerin edinilme sürecinde aile birinci sırada olmak üzere, topluma ve eğitimcilere büyük görevler düşmektedir.¹

Günümüz dünyasının arayışları arasında öne çıkan konulardan biri de, okul öncesi dönemde çocuklara kazandırılan bir takım tutum ve davranışlardır. Sosyal bir gerçeklik olarak her aile, değerlerini çocuklarına aktarmaya çalışır. Ahlaki değer olarak doğruluk, dürüstlük, saygı gibi kavramlar da bu anlamda önemli bir konu olarak gözükmektedir. Ahlaki davranışların kazanılmasında eğitim-öğretimin yanında hem din eğitiminin, hem de değerler eğitiminin önemli bir yeri vardır.

Kişilik ve ahlaki tutum gelişiminin temellerinin çocukluğun ilk yıllarında atıldığı bilinmektedir. Çocukluk dönemi, bireyin ileriki hayatının temellerini oluşturması ve karakterinin şekillendiği dönem olması açısından oldukça önemlidir. Birey kendisini yetişkin hayatına hazırlayıcı davranışları, büyük ölçüde küçük yaşlarda öğrenir ve bu öğrenmeler onda derin izler bırakır. Zamanla kazandığı tutum ve davranışlar birbiriyle etkileşerek sistemli bir bütünlük oluşturur ve kişiliğin bir parçası haline gelir. Çocukta

¹ Ahmet Doğanay, *Değerler Eğitimi, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Pegem-A Yayıncılık, Ankara 2006, s.99-100

kendine özgü tutum ve davranış oluşumunda etkili olan sosyo-kültürel faktörler içerisinde en güçlü etkiye sahip olanı aile, sonrada okulda kazandırılan değerlerdir.²

Değerlerin ve tutumların içselleştirilmesi eğitim yoluyla sağlanmaktadır. Kişiliğin zihinsel ve fiziksel yönlerinde olduğu gibi, dini ve ahlaki gelişiminin yoğunluğu ilk çocukluk döneminde ağırlık kazanır³. Bu nedenle değerlerin bu dönemde kazandırılması önemlidir.

1. Araştırmanın Problemi

Çocuklar, keşfetmek ve öğrenmek için doğal bir eğilime sahip olmakla birlikte gelişim dönemlerinde belli tür öğrenmeye karşı yüksek düzeyde duyarlılık gösterirler.⁴ Kritik gelişim dönemleri olarak da adlandırılan okul öncesi dönemlerde çocukların üst düzey gelişim gösterebilmeleri için anne-baba ve öğretmenler onların belirli yaşantıları gerçekleştirmelerine olanak sağlayacak ortamlar oluşturma durumundadırlar. Okul öncesi dönem bireyin tüm yaşam becerilerinin temellerinin atıldığı, kazanılan öğrenme alışkanlıkları, bilgi ve becerilerin daha sonraki yaşama aktarıldığı kritik ve önemli dönemlerden birisidir.⁵

Birçok psikolog ve çocuk gelişimi uzmanı, okul öncesi yılların çocukların psiko-sosyal gelişimleri için olduğu kadar zihin, dil ve dini gelişimleri için de kritik bir öneme sahip olduğunu ifade etmektedirler. Bu sebeple çocuğun sağlıklı bir şekilde büyüebilmesi, gelişebilmesi ayrıca öğrenmeye karşı olan tutumunun olumlu yönden geliştirebilmesi açısından nitelikli olan bilişsel uyarıcıların, zengin dil oluşumlarının, olumlu sosyal-duygusal tecrübelerin çocuğa aktarıldığı ve çocuğun bağımsızlığının desteklendiği bir çevrenin oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.⁶

Değerlerin çocuğa kazandırılmasında, doğrudan etkili olan ailesinin yanı sıra değer kazanım sürecine ilişkin planlı ve iyi bir okul öncesi eğitimden geçmeleri önemlidir. Bu çalışmada, okul öncesi eğitimin artan önemi ve bu dönemde edinilen değerler ile ilgili öğrenmelerin çocuğun kişilik yapısı üzerinde büyük oranda belirleyici olması göz önüne alınarak, MEB'nin okul öncesi eğitim programı çerçevesinde verilen

² Doğanay, a.g.e. s.100

³ Kübra, Cevheri, *Okul Öncesinde Değerler Eğitim: Boğaziçi Eğitim Modeli*, Onaylanmış, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya:2014,s.1-176

⁴ Doğanay, a.g.e., s.100

⁵ Ayla Oktay, *Yaşamın Sihirli Yılları Okul Öncesi Dönem*, Epsilon Yayınları, 5. Basım, İstanbul, 2004, s.132-133.

⁶ Asiye Fatma Tatar, *Okul Öncesi Eğitiminde (5-6 Yaş) Hoşgörü Eğitimi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009, s. 3.

yardımlaşma ve paylaşma değerlerinin kazandırılmasının onların hayatlarına yeterli olup olmadığı irdelenmiştir.

Okul öncesi dönemde değerler eğitimi ile ilgili yeterli araştırmanın yer almadığı görülmektedir.⁷ Değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunlukla ilköğretime devam eden ve ergenlik çağındaki çocuklarla gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Ayrıca yapılan çalışmalar karakter eğitimi, kişilik gelişimi, ahlak gelişimi ile ilgili konuları kapsamaktadır.

Bu araştırmanın problem soruları şöyle sıralanabilir:

- Okul öncesi dönemde çocuklara yardımlaşma ve paylaşma ve değerleri nasıl kazandırılabilir?
- Okul öncesi eğitimin önemi nereden kaynaklanmaktadır?
- Okul öncesi okullarda değerler eğitimi ve uygulanan etkinliklerin niteliği nedir, nasıl olmalıdır?
- Yardımlaşma ve paylaşma değerleriyle ilgili olarak yapılan etkinliklerde nelere dikkat edilmelidir?
- Yardımlaşma ve paylaşma değerleriyle ilgili olarak yapılan etkinlikler, bu değerlerin kazandırılması için uygun mudur?

Hipotezler:

1. Çocukların yardımlaşma, paylaşma gibi değerleri en iyi benimsedikleri dönem ağırlıklı olarak okul öncesi dönemdir.
2. Okul öncesi dönemdeki çocuklar değerlerle ilgili olarak yardımlaşma ve paylaşma gibi değerlere ilgi duyabilmektedir.
3. Öğretmeler, okul öncesindeki çocuklar için değerler eğitiminin öneminin farkındadırlar.
4. Okul öncesi dönemde çocukların değerler eğitiminde ailelerin olduğu kadar öğretmenlerin de rolü büyüktür.

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Okul öncesi dönem, zihinsel ve dil gelişimi için kritik bir öneme sahiptir. Bu dönemde çocuğa hazırlanacak zengin uyarıcı çevre onun gelişimi açısından diğer dönemlerden daha olumlu etkide bulunmaktadır. Bir anlamda, ilkokulun amaç ve

⁷ Taha Yazar, Süreyya Erkuş, *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programındaki Değerler Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi*, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 2013, s. 198.

yöntemine hazırlık mahiyeti taşıyan ve erken yardım olarak nitelendirilen okul öncesi dönem eğitimiyle edinilen yargılar, daha sonraki dönemlerle kıyas kabul etmeyecek kadar baskındır.⁸ Okul öncesi dönem eğitimiyle çocuklarda sevgi, saygı, işbirliği, sorumluluk, hoşgörü, yardımlaşma, paylaşma, dayanışma, duygu ve davranışlar geliştirilmelidir.

Bu bağlamda okul öncesi dönemde çocukların diğer gelişim alanlarında olduğu gibi yardımlaşma ve paylaşma gibi değerlerin desteklenmesi ve bu doğrultuda da okul öncesi eğitim kurumlarında çocukların diğer gelişim alanlarıyla paralel öğretim faaliyetinin yapılabilir kılınması gerekli görülmektedir.

İlk yaşlarda, eğitim açısından ailenin etkisi büyüktür. Çocuk ana dilini, sevmeyi ve saymayı, sorumluluk almayı, kişisel ve sosyal görevleri aileden öğrenir. Bu arada gelenek ve görenekleri, iyi ve kötü değer yargıları, inançları, çevreye uyumu ailede kazanır. Bu çalışmanın amacı, genel anlamda yardımlaşma ve paylaşma gibi değerlerin eğitiminin okul öncesi dönemdeki önemine değinmek ve bu konuda eğitimcilere bazı önerilerde bulunmaktır.

Eğer okul öncesi dönemde çocuk, hayatında önemli bir yere sahip olması gereken yardımlaşma, paylaşma gibi değerleri öğrenemez, bu değerlerin öğretimi için ona gerekli ortam hazırlanamaz ise, ileriki dönemlerde çocuğun paylaşımcı bir ruha sahip olması, ergenlik döneminin değerler ile ilgili sıkıntılarını aşması zor görünmektedir.⁹ Bu dönemde kendisi için gerekli olan arkadaşlıkları, çevreyi oluşturamayan bu çocuk, sosyalleşmede gecikebilir ve bu alanda başarılı olma duygusunu tadamayabilir. İşte bu sebeplerden ötürü, okul öncesi dönemdeki çocuklara yardımlaşma ve paylaşma değerlerinin öğretimi ve aşılması çalışmamızın konusunun önemini ortaya koymaktadır.

3. Araştırmanın Kapsam ve Sınırları

Bu çalışmada okul öncesi dönemdeki çocuklara (4-6 yaş) değerler eğitimi kapsamında yardımlaşma ve paylaşma değerlerinin gelişim dönemi özelliklerini göz önünde bulundurarak öğretilmesi irdelenmiştir. Bu dönem içerisinde çocukta meydana

⁸ Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Gün Yayınları, Ankara 2007, s.108

⁹ Halil Erhun *7-12 Yaş çocuklarda Paylaşma ve Yardımlaşma Değerlerinin Hadisler Işığında Öğretimi* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı, Konya, 2010,s.16.

gelen bedensel, bilişsel, ahlaki ve dini, dil ve duygusal yönden gelişim özellikleri ele alınmıştır.

Çalışmanın zaman sınırlılığı gereği bu araştırmada yardımlaşma ve paylaşma kavramlarının tüm ayrıntıları incelenmemiş, daha çok okul öncesi dönemi çocuğunun yardımlaşma ve paylaşma değerlerini kazanmasına yönelik olarak, bunların temel boyutları belirlenerek konu bu çerçevede ele alınmıştır. Ülke genelinden seçilen bazı okul öncesi eğitim veren okullarda yapılan faaliyet ve etkinlikler değerlendirilmiştir. Yapılan tüm etkinlikler değil, bunlardan belli örnekler aktarılmıştır.

4. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim gören çocukların değerler eğitimi kapsamında yardımlaşma ve paylaşma değerlerinin öğretilmesi, önemi ve kazanımları üzerine gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırma “*gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma*” olarak tanımlanmaktadır.¹⁰

Konunun eğitim açısından sağlıklı değerlendirilebilmesi için insan bilimleri ve sosyal bilimler referans olarak kullanılmıştır.¹¹

Literatür taramasında araştırma yapılan alanın sınırlılığı gereği okul öncesi eğitimde değerler konusuyla ilgili kitap, dergi, makale, tez ve benzeri kaynakların analizi yapılmış, birçoğuna da referans olarak yer verilmiştir. Konu ele alınırken çeşitli okul öncesi eğitim kurumlarında değerler eğitimi kapsamında uygulanan etkinlikler, oyunlar ve faaliyetlerden gözlemlenen örnekler derlenerek örneklendirmeye gidilmiştir.

¹⁰ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık 7. Baskı, Ankara 2008. s. 39.

¹¹ Erhun, a.g.e.,s.4-5.

BİRİNCİ BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

1.1. OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN GELİŞİM DÖNEMLERİ

Okul öncesi dönem olarak betimlenen 4–6 yaş dönemini içine alan yıllar, “*çocuğun öğrenmesinin, muhakeme gücünün en yoğun olduğu, temel alışkanlıklarının, beyin yeteneklerinin en hızlı geliştiği ve şekillendiği dönemdir.*” Bu dönemde kazanılan davranış biçimleri, tüm hayatı boyunca devam etmektedir. Çocuğun kişiliğinin temel yapısı bu dönemde olduğundan, oluşacak kişilik çocuğun ilerideki yaşamının her anında etkili olacaktır.¹²

Literatür araştırmasında okul öncesi eğitimin çeşitli tanımlarına rastlanmaktadır. MEB, okul öncesi eğitimi, “*Doğumdan, zorunlu eğitim yaşına kadar, çocukların gelişim özellikleri, bireysel farklılıkları ve yetenekleri göz önüne alınarak, çocukların sağlıklı bir biçimde fiziksel, duygusal, dil, sosyal ve zihinsel yönden gelişimlerini sağlayıcı, olumlu kişilik temellerinin atıldığı, yaratıcı yönlerinin ortaya çıkarıldığı, çocukların kendilerine güven duymalarının sağlandığı, ebeveyn ve eğitimcilerin etkin olduğu sistemli bir eğitim*”¹³ şeklinde tanımlamaktadır. Okul öncesi eğitim bir başka tanımda şöyle ifade edilmiştir: “*Çocukların kişisel özelliklerine ve gelişim düzeylerine uygun gelişimlerini desteklemeye yönelik, onlara zengin uyarıcı çevre olanakları sağlayan ve onları toplumun kültürel değerleri ve özellikleri doğrultusunda iyi biçimde yönlendiren, çocukları ilköğretime hazırlayan sistemli ve bilinçli bir eğitim sürecidir.*”¹⁴

Bir diğer tanıma göre okul öncesi eğitim, “*çocuğun doğumundan itibaren altı yaşına kadar olan zaman dilimi içinde tüm gelişim alanlarını (bilişsel, dil, motor, sosyal ve duygusal gelişimleri ile öz bakım becerilerini) desteklemeye yönelik, gelişimsel özelliklerine ve bireysel farklılıklarına uygun, mevcut potansiyelini ortaya çıkarmasını amaçlayan, ilköğretimin gerektirdiği yeterliliklere ulaşmasını sağlayan, sistemli ve planlı bir eğitim sürecidir.*”¹⁵ Özetlemek gerekirse, okul öncesi eğitim, çocukların gelişim özelliklerini destekleyen, potansiyeli ortaya çıkaran ve onları üst öğrenim

¹² Gülümser G. Akduman, Okul Öncesi Eğitimin Tanımı Ve Önemi. G. Uyanık Balat (Ed.) *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2015, s.3-4.

¹³ Milli Eğitim Bakanlığı, (2012). Okul Öncesi Eğitim, http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/80/04/747201/icerikler/okul-oncesi-egitim_10957_3.html, Erişim:25.10.2016

¹⁴ Akduman, a.g.e.,s.4-5.

¹⁵ Nalan Kuru Turaşlı, Okul Öncesi Eğitimin Tanımı, Kapsamı ve Önemi. G. Haktanır (Ed.). *Okul öncesi Eğitime Giriş*, Anı Yayınları, Ankara, 2014, s. 3-4

kurumuna hazırlayan planlı eğitim sürecidir. 0-6 yaş dönemi, insan yaşamının en kritik dönemlerinden biri olması sebebiyle bu döneme ayrıca özen gösterilmelidir. Yapılan araştırmalar okul öncesi eğitime yönelik yatırımların olumlu yönden dönüş sağladığını göstermektedir.¹⁶

Okul öncesin dönem, gelişimin ve öğrenimin en hızlı yaşandığı, kazanılmış olan deneyimlerin daha ileriki yıllara temel oluşturduğu bir dönem olarak görülmektedir. Gelişim alanlarının büyük çoğunluğu ilk altı yılda tamamlandığından, bu dönemde gelişim alanlarının desteklenmemesi durumunda ileriki yıllarda telafisi mümkün olmayacak sonuçlar doğabilir.¹⁷ İnsan yaşamı için altın yıllar olarak nitelenebilecek olan bu dönemin her anının çok iyi bilinmesi ve izlenmesi gerekmektedir.

1.1.1.Bebeklik Dönemi

Doğumla başlayan ve iki yaşına kadar geçen süre arasında yer alan bu evreye “süt çocukluğu evresi” denilmektedir. Bu dönemde bebekler gözlemlendiğinde çok hızlı bir gelişim gösterdikleri görülmektedir. Bu dönemin en önemli karakteristiği bebeğin yetişkin yardımı olmadan yaşamını sürdürememesidir.

Bu dönemde bebek her yönüyle anneye bağımlı olduğu için bütün ihtiyaçları anne tarafından karşılanmaktadır. Yeni doğan bir bebeğin hareketleri oldukça sınırlı olduğu için ilk davranış biçimleri, insan gelişiminin temellerini oluşturmaktadır.¹⁸

Bebeklerin doğumdan itibaren bazı refleksler (doğuştan gelen, belli bir uyaran sonrasında ortaya çıkan istem dışı hareket, örneğin, göz kırpmak) üzerinde egzersiz yapabilme özellikleri vardır. Böylelikle bebekler, çevrelerine yanıt vermiş olmaktadır. Bu yanıtlar, bebeklik döneminden başlayarak, çocuğun hayatındaki birçok şeyi keşfetmesi, denemesi, yanılması, sorular sorması, deneyimlerde bulunması gibi birçok olayı etkilemektedir. Bebek, çevresine yönelik büyük ilgi duymakta, anlamaya çalışmakta özellikle parlak yönde hareketli olan objelere ayrıca farklı seslere ve insanların yüzlerine tepkiler vermektedir.¹⁹

¹⁶ Turaşlı, a.g.e., s.4

¹⁷ Hülya Kartal, “Erken Çocukluk Eğitimi Programlarından Anne- Çocuk Eğitimi Programı'nın Altı Yaş Grubundaki Çocukların Bilişsel Gelişimlerine Etkisi”. *İlköğretim Online* 6(2), 2007, s. 234-248.

¹⁸ Fitzhugh Dodson, *Çocuk Yaşken Eğilir*, Çev. Seçkin Selvi, Özgür Yayınları, 6. Basım, İstanbul, 2000, s. 41.

¹⁹ Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitapevi, 28. Basım, İstanbul, 2005, s. 15-16

Yapılan araştırmaların çoğu, bebeklik döneminde sevgiden yoksun bırakılan bebeklerin, çok iyi bakım verilse dahi, ileride duygusal yönden birçok problem yaşama olasılığının ortaya çıktığını göstermektedir. Çocukla olan iletişim doğumdan sonra fiziki beraberlikle başlar ve ona bağlı olarak duygusal doyumu sağlanması ile devam eder. Annesinden meme emen bebek onun beden sıcaklığını ve ten kokusunu hissederken, aynı zamanda ihtiyacı olan duygusal besiyi de almakta ve iletişim ağının temelleri bu ortamda atılmaktadır.²⁰

Bebek doğduğu andan itibaren sosyalleşme süreci başlamıştır ve bebeğin insanlara tepki olarak gösterdiği gülümseme, sosyal gelişimin ilk ifadeleridir. İki üç aylık bebek yetişkinlere karşı ilgi duyarken, üçüncü ayda bebek başkalarıyla olmayı sever.²¹ Beş altı aylık bebekler, büyüklerin yüzlerinden azarlandığını ya da sevildiğini anlar. Altıncı aydan itibaren arkadaşlarına karşı saldırgan davranmaya başlar. 9–13 aylarda başkalarının seslerini, davranışlarını taklit edip oyuncaklarla oynar.²² Yaşamın ikinci yılındaki hızlı gelişim çocuğu birçok açıdan bağımsız hale getirir.

1.1.2. İlk Çocukluk Dönemi (2-6 Yaş)

İlk çocukluk döneminde gelişim sürekli olarak devam eder ancak bu gelişim dönemi standart bir şekilde ömür boyu aynı devam etmez. Gelişim yaşam içerisindeki her dönemde aynı şekilde ilerlemez. Bu durum gelişimin geriye gideceği anlamını taşımaz, gelişim daima ileriye doğru bazen yavaş bazen de hızlı bir şekilde ilerler. Örneğin; fiziksel gelişim bu dönemde hızlıdır, hayatın ilk yıllarını atlattıktan sonra bu sefer kişilik gelişimi ilerleme gösterir. Genellikle insan hayatındaki formal eğitim dönemleri okul öncesi eğitim, ilkokul, ortaokul, lise, üniversite, vb. şekilde ilerler. Bu durum gelişim dönemleriyle olumlu bir paralellik göstermektedir. Yani insan hayatın her devresinde farklı gelişimleriyle ön plana çıkar ve bu dönemlerde belli özellikler daha hızlı gelişir. Ayrıca şunu söylemek doğru olacaktır; bir bireyin gelişimi başkalarından yani kendi akranlarından farklılık gösterebilir. Örneğin; bir çocuk yürümeye, konuşmaya kendi akranlarından önce başlayabilir. Yine aynı çocuk kendi

²⁰ Haluk Yavuzer, *Ana Baba Okulu*, Remzi Kitapevi, 4. Basım İstanbul, 1993, içinde, s. 111–127

²¹ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s. 64.

²² Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s.66

içinde bedensel veya bilişsel gelişim yönünden farklılık gösterebilir. Bu durum bize her insanın gelişim alanlarının her dönemde farklılık gösterdiğini belirtmektedir.²³

2–3 yaşlarında çocukta “ben bilinci” oluşmaya başlar. Kendi iradesini ve benliğini keşfetme arzusu içerisinde. Dört yaşlarından itibaren çocukta “biz” duygusu oluşmaya başlar. Bu dönem çocuklarında gayecilik hâkimdir. Onlara göre her şeyin bir görevi vardır. İlk çocukluk evresindeki düğüm noktasını aile ya da çocuk için “altın yaş” olarak nitelendirilen 5 yaş oluşturur. Daha bilgili ve olgun bir birey görünümünde olan 5 yaş çocuğu, çevresine karşı dostça bir yaklaşım içindedir. 4 yaş çocuğu, yarım bırakılan bir şeye karşı duyarsız davranabilirken 5 yaş çocuğu başladığını bitirmeyi sever. O, artık daha çabuk karar verebilir. 6 yaş okul öncesi dönemin sonu, okul döneminin başlangıcı ve gelişimin önemli ve kritik dönemlerinden biridir. Beş yaşında genellikle rahat, uyumlu ve sakin görünen çocuğun, bu yaşın ortalarına doğru değişmeye, daha hareketli ve uyumsuz bir görünüm almaya başladığı dikkati çeker.²⁴

2–6 yaş arasında olan bu evreye “ilk çocukluk” veya “oyun çağı” da denmektedir. Bu evredeki çocuklarda egosantrizmin etkileri görülür. *Egosantrizm (benmerkezlilik)*, çocukların mutlaka istemli olarak bencil oldukları ya da kendileri ile aşırı derecede ilgili oldukları anlamına gelmez. Dolayısıyla bu dönemdeki çocuk için benmerkezlilik, çocuğun çevresini keşfetmesi ve bu çevrenin kendisine ait olduğuna inanması, bundan dolayı da diğer insanlara önem vermemesi olayıdır.²⁵

Bunların yanı sıra, okul öncesi dönemde çocuklar, korkularında da farklılık gösterebilmektedir. Bu korkular, hırsız olması korkusu, hayali yaratıkların olması korkusu, köpek korkusu, karanlığın, motor gürültülerinin, şimşek çakmasının korkusu şeklinde sıralanabilir. Ayrıca aniden çıkan ses ve yalnız kalma korkusu da okul öncesi çocuklarda sıklıkla görülen farklı korku tipleridir.

Okul öncesi çocuklarda farklı davranış biçimi olarak “kıskanmak” da ele alınabilir. Bu dönemde çocuklar anne babayı ya da kendilerine bakan kişileri çok kıskanır. Bu dönem çocukları ilgiye, sevgi ve şefkate muhtaçtır. Bunu asla paylaşmak istemezler ve sık sık kendilerini diğer çocuklarla kıyaslarlar.²⁶

²³ Pınar San Bayhan, İsmihan Artan, *Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi*, Morpa Yayınları, İstanbul, 2004.

²⁴ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s.88

²⁵ Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*, s.83-84

²⁶ Oktay, a.g.e., s.121

1.1.3. Bedensel Gelişim

Bebek yaşamının ilk iki yılında refleks tepkiler ve ilkel hareketler dönemini yaşamaktadır. Bebekler ilk önce ellerini, kollarını, bacaklarını hareket etmeyi öğrenirler. 1-2. ayda yüzüstü yatmayı başarırken başını yukarıya kaldırmayı öğrenir. 3. ayda, kendisine uzatılmış olan nesneleri almaya çalışır. 5-6. ayda destekle oturur ayrıca destek kaldırıldığında oturur duruma gelmektedir.²⁷ 7.ayın sonunda kendi başına sırtüstü pozisyondan rahatlıkla yüzüstü pozisyonu sağlayabilir. 8. ayda bebeğin dik oturma için çaba gösterdiği görülür. Bu hareketlerin başlaması ile bebeğin, bedenindeki üst kısmın kontrolünü sağlamış olduğu görülmektedir. 9 ve 10 aylarda bebekler genelde nesneleri tutarak ya da duvara dayanmış şekilde dik olarak ayakta durmayı sağlayabilir. 3-4 yaşındaki bir çocuk vücudunun üst kısmını esneterek zıplayabilir, 4-5 yaşındaki bir çocuk vücudunu kendi başına kontrolünü sağlayarak kendi ağırlığı ön tarafa vererek elinde tutmuş olduğu topu karşıya fırlatma yeteneğine sahiptir.²⁸

Erken çocukluk (0-6 yaş) döneminde çocuklar bisiklete binmek, top ile oynamak gibi içinde bulundukları kültürün sağlamış olduğu etki sayesinde motor hareketlere yönelirler. Bu dönemdeki hareketlerin daha çok kontrollü ve koordineli olması önemlidir. Kız çocuklarının ince motor kaslarının gelişimi daha önce olduğu için düğmeleri iliklemek, makas kullanmak gibi davranışları, erkek çocuklara göre daha başarılıdır.²⁹

Bedensel gelişim ile ilgili söylenebilecek bir diğer nokta, bağışıklık sistemidir. Bağışıklık sisteminin gelişmesi çocuklar için önemli etkenlerdendir.

1.1.4.Devinsel Gelişim

Çocuğun kol ve bacakları ile tüm organlarını kullanmada güç ve hız kazanmasına, beden organları arasında eşgüdüm sağlanmasına ve onları denetim altına almada becerikli duruma gelmesine devinsel gelişim denir. Bu gelişme, bedensel gelişmeye koşut olarak gerçekleşir ve kişinin çevresine uymasını sağlar. Bu süreç bireyin bir bütün olarak gelişmesinde önemli rol oynar. Çocuk, hareket yeteneği kazandıkça denemelere girer; nesneleri eline alır, ağzına götürür, yere vurur böylece onların niteliklerini öğrenir, çevresini araştırır ve yoklar; bu yolla zihinsel gelişimi için

²⁷ Gülsen Bağcıoğlu. Ünver, “Bedensel Ve Devinsel Gelişim”, Ayten Ulusoy (Ed.) *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Anı Yayınları,2013, s.20-39.

²⁸ Ramazan Arı, *Gelişim Ve Öğrenme*. Nobel Yayınları, Ankara, 2006, s.21-23

²⁹ Mefharet Veziroğlu, *Erken Çocukluk Döneminde Fiziksel Gelişim*. E. Kargı (Ed.). Erken Çocukluk Döneminde Gelişim, Pegem Akademi, Ankara, 2012, s.18-31.

gerekli ham maddeleri oluşturur. Devinsel gelişim etkinlikler, öğrenme ve çocuğun toplumsal ilişkiler kurup işbirliği yapabilmesinde bir araç işlevi görmektedir³⁰

Okul öncesi dönemde bir çocuğun iletişiminin temel aracı hareketlerdir. Bir başka deyişle duygu ve isteklerini hareket yoluyla dile getirebilirler. Okul öncesi dönemde çocuk uzun süreli hareketlerde kuvvetini ya da pozisyonunu devam ettirebilecek güce sahip olmasa da denemelerle denge, ritim ve hareketlerde akıcılık yeteneğini geliştirebilir. Okul öncesi eğitimde 3-6 yaş çocukların devinsel, sosyal-duyusal, dil ve bilişsel gelişimlerinin desteklenmesini, öz bakım becerilerinin kazandırılması ve ilköğretime hazır bulunuşluklarının sağlanması amaçlanmaktadır. Okul öncesi eğitimde, bu amaçlar doğrultusunda hazırlanan günlük programlara paralel olarak fiziksel aktivitelere yer verilmesi çocukların motor gelişimlerine olduğu kadar sosyal, duyusal ve bilişsel gelişimlerine de katkı sağlar.³¹

1.1.5.Bilişsel Gelişim

Okul öncesi çocuklarda bilişsel gelişimden bahsetmeden önce “bilis” ve “bilişsel” kavramlarına değinmekte yarar vardır.

Düşünme, öğrenme ve hatırlama süreçlerinin tümü “bilis” olarak ifade edilmektedir. Bilişsel gelişim denilen olgu, “*kişideki akıl yürütme, düşünme, bellek ve dildeki değişimlerin hepsini kapsar*”³² Kişinin dünyaya gelmesinden itibaren, meydana gelen ilk değişim, özümsemedir.³³ Dolayısıyla yaşla birlikte; düşünme, öğrenme ve hatırlama eylemlerinde de birtakım değişimler meydana gelir.

Özümseme, bireyin kendisinde var olan bilişsel yapılarla (şemalar) çevresine uyumunu sağlayan bilişsel bir süreçtir. Uyma, mevcut şemayı yeni durumlara, objelere ve olaylara göre yeniden düzenleme sürecidir.³⁴

Bebeklik evresini kapsayan duyusal-motor dönemdeki bilgi ve bilişsel gelişim, hareket ve duyular yoluyla kazanılır. Sezgisel ve işlem öncesi dönemde olan okul öncesi

³⁰ Banu Yazgan İnanç, Mehmet Bilgin, Meral Kılıç Atıcı *Gelişim Psikolojisi “Çocuk ve Ergen Gelişimi”* Pagem Yayınları, Ankara,2007,s.91-99

³¹ Uğur Şentürk, Atike Yılmaz, Utku Gönener “*Okul Öncesi Dönemde Motor Gelişime Yönelik Hareket Eğitimi ve Oyun Çalışmalarının İçerik Analizi*” 2012 s.4-11

³² Halise Kader Zengin, Jean Piaget ve Jerome Bruner “*Bilişsel Gelişim*”, , s.1-3
http://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/350/mod_resource/content/2/3_hafta-Bilissel_Gelisim.pdf,
Erişim:21.11.2016

³³ Zengin, a.g.e., s.1-4

³⁴ Mehmet Buldu, “Çocuk Gelişim Kuramları”. Berrin Akman. (Ed.). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim (Çok kültürlü bir bakış açısı)*. Nobel Yayınları, Ankara, 2013, s.45-50.

çocukları sembolleri içeren içsel düşünmeyi kullanabilmektedir fakat öğrenmeleri hala algılarına, fiziksel ipuçlarına dayanmaktadır.

Bilişsel gelişim, çocuğun çevresindeki nesnelerle ilgili yaşantıyı onlara dokunarak, vurarak, ısırarak, hareket ettirerek çevreyi eylemlerle anladığı *eylemsel dönem*, çocukların algıların esiri olduğu; nesneyi, olayı, durumu nasıl algılasa zihinlerinde o şekilde canlandırdıkları *imgesel dönem* ve çocuğun dil, mantık, matematik, müzik vb. alanların sembollerini kullanarak iletişim kurdukları *sembolik dönem* den oluşur.³⁵

1.1.6.Ahlaki - Dini Gelişim

Sigmund Freud, kişilik ve ahlak gelişimi arasında paralellik olduğunu ve büyük çoğunluğunun ilk altı yılda tamamlandığını belirtmektedir. Özellikle süperegoyu kişiliğin ahlaki yönünü oluşturduğunu, ahlaki gelişimin psiko-seksüel evrelerden geçerek geliştiğini ifade eder.³⁶

Çocuğun sürekli diğer çocuklarla etkileşimde bulunması, işbirliği içinde olması, kurallar hakkındaki fikirlerinin değişmesine zemin oluşturur ve ahlak ilkeleri değişmeye başlar³⁷ Yaklaşık iki-altı yaşlar arasında olan evrede çocuklar çoğu kez kuralların tam uygulanması gereken kurallar olduğunu algılayamazlar. Ahlaki açıdan özerklik döneminde, çocuğun sosyal alandaki dünyasının giderek artmış olan akran gruplarının da genişlediği bilinmektedir.

Kohlberg'e göre ahlâk, hak-haksızlık, doğru-yanlış, iyi-kötü konularında bilinçli yargılama ve karar vermeyi, bu karar doğrultusunda davranışta bulunmayı kapsayan bilişsel bir yapıdır. Bir başka deyişle Kohlberg'e göre bilişsel bir yetenek olan ahlâk, bireyin kendisinin belirlediği, aynı zamanda evrensel ilkelerle örtüşebilecek düzeydeki ilkelere göre yargıda bulunması, kararlar alması ve bu doğrultuda davranabilmesi yeteneğidir³⁸

Kohlberg, ahlak eğitiminin asıl amacının, “insanların düşünce yeteneklerini, gelişimlerine uygun şekilde harekete geçirmek ve ahlaki problemlerini çözmek için kendilerine daha yeterli ve kompleks düşünme becerileri kazandırmak” olduğunu

³⁵ Nuray Senemoğlu, *Gelişim, Öğrenme Ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. Yargı Yayınları, Ankara, 2013, s.42-44

³⁶ Guzin Aytar, “Ahlaki (Törel) Gelişim”. Ayten Ulusoy (Ed.). *Gelişim Ve Öğrenme Psikolojisi*. Pegem Yayıncılık, Ankara, 2013, s.70-72.

³⁷ Senemoğlu, a.g.e., s.47

³⁸ Nermin Çiftçi, “Kohlberg’in Bilişsel Ahlâk Gelişimi Teorisi: Ahlâk ve Demokrasi Eğitimi”. *Değerler Eğitimi Dergisi* 1.1 (2003): 43-77.

belirtir.³⁹ Kohlberg, bu amaçla, geleneksel yöntemlerde olduğu gibi ahlak eğitiminde bir dizi değerleri öğretmek yerine, ahlaki yargı gelişimini teşvik edecek bir program önerir. Kohlberg'in bu görüşüne göre ahlaki bir zıtlık durumunda kişinin "doğru"yu nasıl yapacağını kendi kendine keşfetmesi, bunu nasıl yapması gerektiğinin kendisine öğretilmesinden daha önemlidir.

Kohlberg'e göre, çocuğun ahlak yargısının ve karakterinin gelişmesini desteklemek, ahlak eğitiminin asıl amacı olmalıdır. Yani devlet tarafından belirlenmiş değerleri öğrenciye indoktrine etmek yerine, çocuğun zaten potansiyel olarak eğilimli olduğu bu gelişme sağlanmalıdır.⁴⁰

Yaratılışın temel yapısı ve işleyişi herkeste aynıdır. Bu sebeple din duygusu evrensel bir özelliğe sahiptir. Din duygusunun gelişimi de öğrenme ve yetiştirme şartlarına bağlıdır.⁴¹ Çocuğun psikolojik olarak kendisinden beklenen dini olgunluğu gösterebilmesi için küçük yaşlardan itibaren onun gelişim özelliklerine uygun bir şekilde dini eğitim ve öğretim verilmeli, dinin çocuğun şahsiyetinin bütünleşmesindeki rolü göz önünde bulundurulmalıdır.⁴²

Kur'an-ı Kerim'de, Allah Hz. Peygamber'e ve dolayısıyla insanlara: "Yüzlerini doğru bir din olan İslâm'a, insanların fitratına uygun olan dine çevirmelerini"⁴³ buyurur. Ayetten insanın fitraten İslam dinini kabule hazır olarak yaratıldığı anlamı çıkarılmaktadır.⁴⁴ Şunu ifade edebiliriz ki, Yüce Allah, insan fitratına, kendisini araştırıp bulma, ibadet etme ve İslam dinini benimseme kabiliyeti vermiştir. Dolayısıyla insanın bir tesir karşısında duygulanması ve duyarlılık göstermesi nasıl doğuştan gelen bir istidat ve kabiliyetse; din duygusu da, dini konular karşısında insanın duygulanması ve etkilenmesi sebebiyle fitridir, doğustandır.

Çocukta dini duygunun uyanması ve gelişmesi onun zihni, ruhi gelişmesi ile paralellik gösterir. Çocuğun dini gelişiminde taklit önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmakta ve özellikle ilk çocukluk döneminde ağırlığı daha çok görülmektedir. Kendini

³⁹ Lawrence Kohlberg and Richard H. Hersch "Moral Development: A Review of the Theory", *Theory into Practice*, 16/2, April 1977, s. 56.

⁴⁰ Kohlberg, "Moral Education in the Schools", ss. 18-19.

⁴¹ Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi*, Ankara: T.D.V. Yay., 2001, s.138-139.

⁴² Ayşe Uysal, *Okul Öncesi Dönemde Çocuğa Doğruluk Kavramının Kazandırılması ve Din Eğitimi İle İlişkisi* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2006, s.63

⁴³ Rum Sûresi, 30,43.

⁴⁴ Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dinî Kur'an Dili*, Cilt 6, Eser Kitabevi, İstanbul, s. 3822-3824.

hayata hazırlayan çocuk, çevresinde gördüğü davranışları öğrenmeye, anlamaya ve taklit etmeye yönelmektedir

Genellikle okul öncesi çocuklar, öğrenme için gerekli olan gelişimlerini büyük ölçüde tamamlamış, kendilerine verilecek bilgileri almaya hazır halde bulunmaktadır. İlk çocukluk döneminde dini duygunun uyandığı, diğer dönemlerde de dini duyguların geliştiği görülmektedir.

1.1.7.Duygusal Gelişim

Yeni doğmuş bebekte hazzın en açık seçik belirtilerinden olan “gülümseme” ve “gülme” ilk aylarda ortaya çıkar. Bu dönemde bebekler yüksek sestten, fiziksel desteğin kaybolmasından, hayvandan, karanlık odadan, yüksek yerden, yalnız kalmadan, acı duymadan, ani yer değiştirmeden ya da yabancı kişi, yer ve objelerle karşılaşmadan korkarlar. Okul öncesi dönemde, özellikle 2-5 yaşları arasında çocukların korkularında farklılaşma ve artmalar görülür. Bu dönemde en sık rastlanan korkular arasında hırsız, hayali yaratıklar, köpek, karanlık, motor gürültüsü, şimşek, ani ses ve yalnız kalma korkuları sayılabilir.⁴⁵

4-6 yaş çocuğun duygusal gelişiminde çocuk, hoşlanmadığı veya kaygı yaratan durumlarda ağlamanın dışında tepkiler verir. Hoşlanmadığı durumlardan kaçma, saklanma, direnç gösterme gibi davranışlar gösterir. Diğer insanların duygularını mutsuz, üzgün vb. olduğunu anlar.⁴⁶

Duygular, çocuğun temel gereksinimleri ve bu gereksinimlerin etkisini dışarı yansıtmadır. Haz ya da elem olarak yaşanan duyguların yansımaları çocukta sevinç, mutluluk, üzüntü, korku, öfke, kıskançlık, saldırganlık ve ağlamadır. Duygular, öğrenme ve olgunlaşmayla birlikte yaşamın her döneminde farklılıklar gösterir.⁴⁷

1.1.8.Dil Gelişimi

Dil, insanların birbirlerine bilgi, düşünce ve eğilimlerini aktarabilmelerinin yanında, fikirlerini düzenleyebilme ve düşüncelerini ifade edebilme olanağı verir. Çocuk kendi yaşantısı yoluyla öğrendiklerinin çok daha fazlasını sözcükler yoluyla öğrenir. Dil aynı zamanda bellek, muhakeme, problem çözme ve planlama gibi bilişsel süreçleri de içermektedir.

⁴⁵ Yavuzer, a.g.e., s.24-26

⁴⁶ F.G. Cihirlioğlu, *Çocuk Gelişimi Ve Ruh Sağlığı*. Nobel Yayınları, 2015, s.64

⁴⁷ MEB, *Çocuk Gelişim ve Eğitimi*, Ankara,2007,s.3

Hemen hemen her çocuk, bilişsel gelişimin erken döneminde, karmaşık, derin, soyut dil sistemini anlama ve konuşmada belli aşamaları basitten karmaşığa doğru yol izleyerek edinir. Bütün çocukların dil edinim süreci ilk önce bireysel seslerle başlar, daha sonra anlam, heceler, tek sözcüklü cümle, iki sözcüklü cümle, üç veya daha fazla sözcüklü cümle, sonra karmaşık cümle şeklinde devam eder⁴⁸

Üç yaş çocuğunun ifade edici sözcük dağarcığında 900-1000 kadar sözcük yer alır ve 3-4 sözcüklü cümleler kurabilir. Cümlelerinde özne ve eylem yer almakla birlikte basit cümle yapılarını kullanıp var olan durum hakkında konuşur. Altı yaş çocuğu, dilin temel gramer kurallarının çoğunu öğrenmiş olur. Bu dönemde çocukların cümleleri daha uzun ve daha karmaşıktır. Geçmiş, gelecek ve şimdiki zamanı kullanabilirler.⁴⁹

1.1.9.Sosyal Gelişimi

Kişinin kendi toplumunun bir üyesi olarak yaşamaya uyum sağlaması seklinde tanımlanan sosyalleşme aslında ferdin içinde yaşadığı toplumun değerlerini kazanarak cemiye uyum sağlamasıdır. Bu süreç doğumdan başlayarak ömür boyu devam eden bir süreçtir. Bu süreçte çocuk ihtiyaçlarını yine toplumun beklentilerine uygun bir biçimde karşılamasını öğrenir. Toplumsal roller ve onları destekleyen tutumları, hayatını sürdürmesi için gerekli bilgi ve becerileri öğrenerek toplumla uyumlu ve ona yararlı bir insan halini alır.⁵⁰

Çocuğun sosyal gelişimine etki eden bazı unsurlar vardır. Bunların basında ilk çocukluk döneminde en etkili olan aile unsuru gelmektedir. Aile, anne baba ve çocuklardan oluşmuş toplumun en küçük birimidir. Aile, yüz yüze ilişkilerin en güçlü, en yoğun olduğu birincil gruptur. Aile çocuğun ilk sosyal deneyimlerini edindiği yerdir. Çocuğa yöneltilen davranış ve ona karşı takınılan tavır bu ilk yaşantıların örülmesinde büyük önem taşır.⁵¹ Anne- babanın çocukla olan iletişimi ve ilişkisi çocuğun sosyalleşmesinde önemli rol oynar. Ailenin aşırı hoşgörölü, aşırı otoriter veya demokratik olması, çocuğun toplumsal gelişimini şekillendirmede etkilidir. Anne- babanın çocukla sıcak ve kabul edici ilişkiler kurması bağımsızlık veya özerklik duygusunu destekler, çocukların olumlu bir benlik geliştirmelerine yardımcı olur.

⁴⁸ Zeynep Fulya Temel vd, *Erken Çocuklukta Dil Edinimi*, Vize Yayınları, Ankara, 2014, 53.

⁴⁹ Cırhinlioğlu, a.g.e., s.66

⁵⁰ Ömer Özyılmaz, *Çocukluk ve Gençlik Çağında İslami Eğitim ve Psikolojik Temelleri*, Pınar Yayınları, İstanbul, 2003, s.197.

⁵¹ Yavuzer, “*Çocuk Psikolojisi*”, s. 129.

Dengeli, duygusal ve toplumsal etkileşimin güçlü olduğu aile ortamında yeterli güven ve sevgi içinde büyüyen çocuklar gelişimleri için gerekli deneyimleri elde edebilirler. Çocuk kendine yakın hissettiği kişi gibi davranış sergilemeye gayret eder. Özellikle erkek çocuklar babalarını, kız çocuklarda annelerini önce taklit eder sonra da anne-babanın davranışlarını benimserler ve bu davranışları içselleştirirler. Anne-babanın evde çocukları için oluşturdukları ortam, sergiledikleri davranış çocuk tarafından algılanmakta ve uygulamaya konulmaktadır. Bu bakımdan bulunduğu çevreye uyum sağlayan çocuğun davranışları açısından anne-babanın çok dikkatli olması, olumsuz davranışlardan uzak durması gerekmektedir.

Bu dönemde oyun, çocuğun hayatında önemli rol oynamaktadır. Artık tek başına oyunları bırakmış, grupta birlikte oyun oynamaya başlamıştır. Oyun oynarken sadece kendi fikirlerini değil, gruptaki diğer arkadaşlarının fikirlerini de dikkate almayı öğrenmiştir. Oyun grubu zamanla çocuğun yaşamına hükmetmeye baslar. Ona bir takım kavramlar kazandırır. Çocuk oyun sayesinde bencillikten uzaklaşır, işbirliğini geliştirir ve insanların birbirlerine gereksinimleri olduğu fikrini kavrar.⁵²

1.2. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE AİLENİN YERİ VE ÖNEMİ

Aile; “içinde insanın bir birey olarak geleceğe hazırlanma sürecinin gerçekleştiği, eşlerin kendi aralarında ve ebeveynle çocuklar arasında yaşanan bir davranış, sıcaklık, samimilik ayrıca güven verecek şekilde ilişkilerin kurulduğu, içinde bulunulan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin de bir ölçüde yer aldığı toplumsal bir kurumdur.”⁵³

Kişinin ileride nasıl bir insan olacağı ilk çocukluk döneminde büyük ölçüde belirlenmektedir. Kişiliğin çekirdeği bu dönemde oluşmaktadır. Bu dönemde önemli olan hususlardan birisi çocuğun kendisini büyüten, yetiştiren anne babasının izlerini taşıyor olmasıdır.

Çocuğun anne-babadan aldığı kalıtım unsurları yine ailenin çevresi içinde açılmakta, çevre olarak ilk defa aile çevresi ile karşılaşmakta ve böylece ailenin çocuğun kişiliği üzerindeki tesirleri artmaktadır.⁵⁴ Bir kimsenin yetişkinlikteki dini tutumlarında aileden edindiği tecrübelerin etkisi büyüktür. Anne-babanın varlığı

⁵² Yavuzer, “Çocuk Psikolojisi”, s. 152-153.

⁵³ Rahime Bedersen, “Ailede Anne ve Baba Roller”, *Diyanet Aylık Dergi*, S. 195, Yıl:2007, s. 39.

⁵⁴ Hasan Mahmut Çamdibi, “Aile İçi İlişkiler ve Aile Rehberliği”, *DEAD*, S. 6, İstanbul, 1999, s. 131.

çocukta güven duygusu oluşturur. Bu durum değerler olgusunun temelini teşkil etmektedir.⁵⁵

Çocuğun kişiliğinin oluşumu, karakterinin biçimlenmesi ve benlik saygısının gelişimi, büyük ölçüde özdeşim modelleri olan anne-babanın kişilik yapılarına bağlıdır. Kendine güveni olan anne-baba, bu özgüvenlerini çocuklarına yansıtıp özgüvenli çocuklar olmalarını sağlarlar. Anne-babanın davranışlarını kendine model olarak alan çocuk, böylelikle istenen ve istenmeyen davranışları onlardan öğrenecek, kendini bu doğrultuda yönlendirecektir. Ancak çocuğun, anne-babasının tavırlarını benimseyebilmesi için anne-baba-çocuk üçgeni arasında, sevgi, saygı ve güven olması gerekir. Anne-babanın birbirlerine karşı olan ilişkilerinin sevgi ve saygı temeline dayanması, gerek çocuğun cinsiyetine özgü rolü benimsemesi, gerekse özdeşleşmesi açısından büyük önem taşır.⁵⁶

Aile, bireyi toplumsal hayata hazırlayan bir okul olduğundan, çocuklar sevgiyi, saygıyı önce aile içerisinde görür ve yaşarlar. Doğruluk, dürüstlük, şefkat, merhamet gibi güzel duyguları ve birtakım değerleri aile içinde kazanırlar. Aile yuvası, çocuk için temel eğitimin alındığı bir okuldur. Çocuk aileden gördüklerini ve öğrendiklerini ömür boyunca hafızasından silemez. İşte bu yüzden insanı insan yapan ilk ocak aile ocağıdır, denilebilir.⁵⁷

Çocuğun ebeveyninden duyacağı tatlı bir söz, o çocuğun çiçek gibi açıp yaşama sevinci olmasına neden olabileceği gibi, ağır bir söz de onu çaresiz bırakıp bütün gününü zehir edebilir. Eşlerin birbirine göstereceği saygı, sevgi dolu yaklaşım evdeki tüm işlerin gayet güzel ilerleyeceğine ve evde mutluluk yaşatacağına işaret eder. Fakat eşten gelecek kötü bir söz, sevgisizlik, tüm evde sorun olmasına, nefret yaşanmasına neden olur. Netice söylenecek bir güzel söz ya da kötü söz her şeyi belirler.⁵⁸

Çocukların ilk öğretmeni olan anne ve babanın birbiriyle ve çocuklarıyla olan ilişkisi önem arz etmektedir. Sağlıklı ve mutlu anne-baba-çocuk ilişkisi çocuğun kişilik yapısını ruh sağlığını olumlu yönde etkilerken, iletişim bozukluğunun yaşandığı anne-baba-çocuk ilişkisi çocuğun mutsuz, kaygılı, güvensiz bir kişilik oluşturmaya neden olabilmektedir. Anne-babanın, çocuklarına yönelttikleri tutumların sağlıklı olması,

⁵⁵ Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi*, TDV Yayınları, Ankara, 1993, s. 124-129

⁵⁶ Yavuzer, a.g.e., s.125-126

⁵⁷ Bedershen, a.g.e., s.39

⁵⁸ Adem Güneş, *Çocukluk Eğitiminde Pozitif İletişim*, Etkileşim Yayınları, 2012, s.9

büyük ölçüde onların kendi içlerinde barışık, dengeli, huzurlu, birbirlerine karşı sevgi ve saygılı olmalarına bağlıdır. Bu ortamı olumsuz açıdan etkileyen faktörler arasında; anne-babanın kendi çocukluk yıllarında baskı ya da aşırı gevsek bir eğitim içinde büyümeleri, bugünkü yaşamlarında esleriyle iletişim kuran mutlu yaşantıya sahip birey olamamaları, geç yasta çocuk sahibi olmaları ve ailenin sosyo-ekonomik koşullarının iyi olmaması sayılabilir.⁵⁹

Bu dönemde annenin önemi tartışılmayacak kadar etkindir. Onların görevi sadece yedirmek, içirmek, giydirmek, temizlemek, pişirmek değildir. Özellikle anne çocuğu şekillendiren bir mimar gibidir. “*Anne çocuğa şekil veren gizli eldir.*”⁶⁰ Aileler için en değerli varlık olan çocukları yetiştiren kişilerdir. Dolayısıyla çocukların yetiştirilip eğitilmesindeki en önemli sorumluluk annelere düşmektedir. Bu dönem, bir annenin çocuğunun terbiyesi konusundaki sorumluluğunun, haklarına olan riayetinin, onların hayata hazırlanmasının ve yönlendirilmesinin en hassas olduğu dönemlerdendir. Aile çocukta potansiyel olarak bulunan birtakım değerlerin ortaya çıkarılıp geliştirildiği ve eğitildiği en önemli kurumdur. Dolayısıyla çocuk görerek, duyarak, gördüğünü, duyduğunu taklit ederek öğrenir. Kişiliği, şahsiyet yapısı da çevresinde gördüklerine, duyduklarına göre oluşur, ona göre biçimlenir. Bundan dolayı, değerler eğitime en sağlıklı başlangıç, belli başlı değer ve tutumlara önem veren, bunları yaşayan aile ve çevre içinde bulundurulup şartlandırılmasıyla olur.⁶¹

Netice olarak, okul öncesi eğitim kurumlarında ne denli nitelikli hizmetler verilirse verilsin, evde aileler tarafından desteklenmedikçe kalıcı davranış değişikliklerinin sağlanması mümkün olmayacaktır. Aile desteğinden yoksun olarak, okul eğitimin hedeflerine tam olarak ulaşılması beklenemez. Anne-baba katılımı sağlanmaksızın okul öncesi eğitimde istenen kalitenin yakalanması çok zor olacaktır. Aile katılımının, hem aile hem de kurum açısından birçok yararı bulunmaktadır.⁶² Bu yüzden nitelikli okul öncesi eğitim kurumları programlarını düzenlerken çocuğun eğitiminde ailenin etkisini göz önüne almakta, ailelerin ihtiyaç, beklenti ve katılımlarına da yer vermektedir. Eğitim sürecinde, anne-baba katılımıyla destekleyici bir ortam

⁵⁹ Yavuzer, a.g.e., s.126-130

⁶⁰ Ahmet Yemenici, “Okul Öncesi Dönemden Gençlik Dönemine Gelişim Aşamaları ve Din Eğitimi”, *Eğitime Bakış Dergisi*, Yıl: 1, S. 4, (Ekim, Kasım, Aralık), 2005, s. 19.

⁶¹ Bedersen, a.g.e., s.40-42

⁶² Adalet Kandır, “*Erken Çocukluk Eğitiminde Kaliteyi Belirleyen Ölçütler*”, *Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar 1* (Ed. Müzeyyen Sevinç), Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2005, s.42-48

yaratmak için, ailenin ilgi alanlarını tanımalı, onlarla içten ilişkiler kurmalı ve anne-baba-çocuklar arasındaki oyunlar desteklenmelidir.⁶³

⁶³ Fulya Temel, Adalet Kandır, Nilay Erdem ve Hale Çiftçi, *Okul Öncesi Eğitimde Proje Yaklaşımı ve Program Örnekleri*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2005, s.36-40

İKİNCİ BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMINDA 'DEĞERLER EĞİTİMİ'

Okul öncesi eğitim programı, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 36-72 aylık çocukların psiko-motor, sosyal-duygusal, dil ve bilişsel gelişimlerinin desteklenmesini, temel bakım becerilerinin kazandırılmasını ve ilköğretime hazır bulunuşluklarının sağlanmasını amaçlamaktadır.⁶⁴

*"Değerler eğitimine, okul öncesinden başlayarak yaygın eğitim dâhil olmak üzere eğitim öğretimin her kademesinde, tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğine gidilmeli, farkındalık oluşturulması için kitle iletişim araçlarından faydalanılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır."*⁶⁵ hükmünden hareketle değerler eğitimi, ilk olarak Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 2010/.53 sayılı genelgesi ile kabul edilmiş ve uygulamaya konmuştur.

Bu program, çocukların gelişimlerini desteklemesinin yanı sıra tüm gelişim alanlarında görülebilecek yetersizlikleri önlemeyi amaçladığından destekleyici ve önleyici boyutları olan çok yönlü bir program olma özelliği taşımaktadır. Bu açıdan "gelişimsel" bir programdır.⁶⁶

Programda çocukların gelişim özellikleri yaş gruplarına göre, kazanım ve göstergeler ise bütün olarak ele alınmıştır. Gerekli görüldüğünde programda yer almayan bir kazanım ve/veya gösterge öğretmen tarafından belirlenerek eğitim planına eklenebilir. Ancak bu tür düzenlemeler yapılırken gerekçelerin iyi belirlenmesine, eklenen kazanım ve göstergelerin Türk Milli Eğitiminin Amaçları, Okul Öncesi Eğitimin amaçları, programın temel felsefesi, amaçları ve özellikleriyle tutarlı olmasına, diğer kazanımlarla çatışmamasına ve çakışmamasına özen gösterilmesi gerekmektedir.⁶⁷

⁶⁴ MEB, *Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin)*, MEB Yayınları, Ankara 2010, s. 12.

⁶⁵ MEB,

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/25/733821/dosyalar/2013_03/17084929_nndeerletms.pdf, Erişim:25.10.2016

⁶⁶ MEB, s.8-10

⁶⁷ MEB, s.12-18

2.1. OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMININ TEMEL ÖZELLİKLERİ

Gerek 2014-2015 eğitim-öğretim gerekse 2015-2016 eğitim-öğretim yılı için hazırlanan okul öncesi eğitim programlarında, programın temel özellikleri ilgili olarak şu bilgiler verilmektedir.⁶⁸

Çocuk Merkezlidir: Amaçların ve kazanımların seçiminde, faaliyetlerin düzenlenmesinde, değerlendirme esaslarının belirlenmesinde çocuğun yaşı, gelişim özellikleri, ilgi ve gereksinimleri, bireysel özellikleri ve farklılıkları, yakın çevre ile ilgili özellikler dikkate alınmalıdır.

Esneklik: Program; çocuğun, fiziksel çevrenin ve ailenin değişen özelliklerine göre uyarlanmaya ve bireyselleştirilmeye uygundur. Öğretmenin, ortaya çıkabilecek günlük ve anlık değişimlere göre eğitim sürecinde gerekli düzenlemeler yapabilmesine fırsat verir.

Temalar/Konular Amaç Değil Araçtır: Okul öncesi eğitimde, kazanım ve göstergelerin geliştirilmesinde konu ya da tema merkezli eğitim söz konusu olmamakla birlikte eğitim planlanırken çeşitli konulardan yararlanılabilir.

Problem Çözme ve Oyun Temelli Etkinliklerdir: Çeşitli etkinlikler düzenlenirken çocukların problem çözme becerilerinin geliştirilmesi öne çıkarılmalıdır. Oyun aracılığıyla öğrenmek bu programın ve okul öncesi eğitimin ayrılmaz parçası olarak görülmektedir.

Keşfederek Öğrenme Önceliklidir: Program, çocuğun kendi öğrenmesini kendisinin oluşturmasını destekler.

Öğrenme Merkezleri Önemlidir: Öğrenme ortamı çocukların gelişim özellikleri, ilgileri ve gereksinimleri dikkate alınarak düzenlenirse çocukların keşfetmesini, yeni beceriler edinmesini ve öğrenmesini destekler.

Büyük Grup, Küçük Grup ve Bireysel Etkinliklere Dengeli Bir Biçimde Yer Verilmesini Gerektirir: Okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenme ortamları düzenlenirken şu üç temel hususa yer verildiğinden emin olunmalıdır.

- Büyük grup etkinliklerinin yapılabilmesi, sınıftaki tüm çocukların bir arada çalışmasına fırsat verecek bir alan,
- Küçük grup etkinliklerinin yapılmasına fırsat verecek bir alan,

⁶⁸ MEB, s. 9-12.

- Çocukların bireysel çalışmalarına fırsat verecek bir alan.

Öğretmenler sessiz etkinliklerin yapılacağı alan ile hareketli/sesli etkinliklerin yapılacağı alanları birbirlerinden uzak şekilde yerleştirmeye özen göstermelidirler.

Düş gücü İlk Sıradadır: Öğretmenlerden hedef ve edinimleri doğrultusunda plan yapacakları ve uygulamaya koyacakları tüm etkinlik temelli uygulamalarda hem kendilerinin hem de çocukların düş güçlerini göz önünde bulundurmalarıdır.

Günlük Hayat Tecrübelerinin ve Yakın Bölge Fırsatlarının Eğitim Amaçlı Yararlanması Teşvik Edilir: Program içerisinde edinim ve göstergeler ortaya çıkarılırken günlük yaşam tecrübelerinden yararlanılması eğitim sürecini hem zenginleştirir hem de kolay hale getirir.

Kültürel ve Toplumsal Değerlere Ehemmiyet Verilir: Programda değerler eğitimi ayrı alan olarak ele alınmamış, ancak kazanım ve göstergelerde bütüncül şekilde vurgulanmıştır. Programda esas hedef, çocuklardaki bakış açılarını eleştirel bir biçimde doğrular ve yanlışlarla alâkalı kafa yormalarını ve düşüncelerini özgürlük içinde ifade etmelerini sağlamaktır.

Ailenin kendini Yetiştirmesi ve Öğrencinin Kendini Yetiştirmesine Katkıda Bulunması Önemlidir: Ebeveyn olarak çocuğun eğitimine ne derece erken katkıda bulunulursa çocukların kazandığı özellikler de o oranda artacaktır. Ailenin bu düzene katkısı farklı şekillerde biçimlenebilir. Programın genelinde aile katkısının; veli toplantıları, ebeveynler ile bireysel müzakereler ve aile ziyaretleri şeklinde götürülmesi şeklinde sağlanması önemlidir. Öğretmenlerin görüşleri ile aile katılımının biçimleri çeşitlendirilebilirler.

Özel İhtiyaçlı Çocuklara Yönelik Uyarlamalara Ağırlık Verir: Anaokulu eğitiminde, özel ihtiyaçlı çocukların gereksinimlerine cevap verecek şekilde, tüm çocuklar için bilgilenmek ve ilkokula hazırlanmak adına, adaletli fırsatlar oluşturmayı öncelikli hedeflenmektedir.

Rehberlik Hizmetlerine Önem Verilir: Öğretmenlerin, rehber öğretmenlerle işbirliği için de çalışması, çocukların gelişimlerinin desteklenmesinde ve ekip çalışmasının sağlıklı bir şekilde yürütülmesinde önemlidir.

2.2.OKUL ÖNCESİ EĞİTİM DÖNEMİ VE ÖNEMİ

Çocukların ilk yıllardaki yaşam tecrübeleri, onların okul başarısında, öğrenmeye ve kendi yeteneklerine dair ortaya koyacakları tutumları belirlemelerinde oldukça

etkilidir. Okul öncesi dönemde olumlu tecrübeler yaşayan çocuk bu hususlarda olumlu davranışlar geliştirir. Çocuğun ilk yıllarda yaşayacağı olumsuz tecrübeler ise onun tüm eğitim hayatını etkisi altına alacak sorunlara neden olabilir. Okul öncesi dönemde negatif durumlar yaşaması okul hayatında ve günlük yaşamında başarı kaybına veya başarısız olmasına sebep olabilir.⁶⁹

Okul öncesi eğitim sosyal-duygusal gelişimi destekleyerek, yetişkinlik döneminde kişilerin üretici ve verimli olmalarını, sahip oldukları potansiyeli tam olarak kullanmalarını sağlar. İnsan gelişiminin en hızlı ve en duyarlı dönemini oluşturur. Yaşamın ilk yıllarında alınan eğitimin ve geçirilen deneyimlerin, ileri yaşlardaki öğrenme yeteneği ve gelecekteki başarı üzerinde de önemli etkileri vardır.

Dolayısıyla okul öncesi eğitim programı, çocuğun sağlıklı büyüyebilmesi, gelişebilmesi ve öğrenmeye karşı olumlu tutumlar geliştirebilmesini amaçlamaktadır. Ayrıca, nitelikli bilişsel uyarıcıların, zengin dil etkileşimlerinin, olumlu sosyal-duygusal deneyimlerin çocuğa sunulduğu ve çocuğun bağımsızlığının desteklendiği bir çevrenin oluşturulmasına ihtiyaç duyulduğunu, bu ihtiyacın giderilmesinin ancak sağlıklı bir aile ortamı ve nitelikli bir okul öncesi eğitimi ile mümkün olduğunu öngörmektedir.⁷⁰

Çocuklar hayatlarının ilk dönemlerinde birçok bilişsel görevleri yerine getirip yapabilmektedirler. Örneğin; çocuklardan basit kavramları kurabilmesi, konuşabilmesi, neden sonuç ilişkisini anlayabilmesi, basit ayrımlar yapabilmesi vb. yetenekleri kazanması beklenmektedir.

Çocuklukların ilk dönemlerinde eğitimin verildiği yer, uyarıcılar ve uyarıcıların çeşitliliği de büyük önem taşımaktadır. Okul öncesi eğitimi ve programları, tamamına bakıldığında birçok alanda çocuğun temel gelişimlerini oluşturmaktadır. Çocuğun sosyal-duygusal yönden gelişiminde yaşama karşı daha iyi uyum göstermesi oldukça önemlidir. Sosyal-duygusal yönden desteklenen çocuklar ailede, okulda ve çevresinde oldukça iyi tavır sergilemektedir.⁷¹

Çocuk, çevresi ve ailesinde evrensel ahlak ilkelerine uygun olarak davranırsa hem toplumun ve hem de kültürün savunucusu bir birey olur. Bu sayede çocuğun aklı

⁶⁹ Yemenci, a.g.e., s.20

⁷⁰ Yemenci, a.g.e., s.20-21

⁷¹ Betül Kurtulan, *Erken Çocukluk Döneminde (4-7 yaş) Bilişsel Beceriler ile Sosyal Beceriler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015, s.16

temel kurallar ile çelişmeden, temel insan hakları ve dini kurallar ile de örtüşen bir hayat sürer.

Okul öncesi eğitimin çocuklar, aileler ve toplum açısından birçok faydası vardır. 0-6 yaş arasını kapsayan erken çocukluk dönemi çocuğun en hızlı geliştiği dönemdir. Okul öncesi eğitim süresince çocuklar ilköğretime hazırlanırken, yardımlaşmayı, paylaşmayı, dayanışmayı, sosyalleşmeyi ve birlikte çalışmayı öğrenirler. Okul öncesi eğitimin amacı çocuklarda öğrenmeye ilgi uyandırmak ve çocuğun varolan yeteneklerini görünür kılmaktır. Okul öncesi eğitim sosyal ve duygusal gelişimi destekleyerek, yetişkinlik döneminde de kişilerin daha üretici ve verimli olmalarını ve sahip oldukları potansiyeli tam olarak kullanmalarını sağlar.

2.3. DEĞER KAVRAMI VE DEĞERLER EĞİTİMİ

2.3.1. Değer Kavramı

Farklı bilim dalları içerisinde “değerler” farklı şekillerde ele alınmış ve tanımlanmıştır. Bu nedenle değerlerle alakalı kabul görmüş bir tek tanımlı incelemek yerine farklı tanımlara yer vermek daha faydalı olacaktır.

Türkçe “teğmek” sözcüğünden gelen, dokunmak, değmek anlamındaki değer sözcüğü, anlam genişlemesiyle “Bir nesnenin dengi, karşılığı, ederi” demektir.⁷²

Bir tanıma göre değer, ‘arzulanan, ihtiyaç hissedilen şeye karşı beslenen düşünce’⁷³ şeklinde ifade edilmiştir. Kısaca değer, kültür ve cemiyete anlam ve önem yükleyen mihenk taşıdır.⁷⁴

Değer; neyin ve hangi davranışların iyi, güzel, doğru ve kutsal; neyin ve hangi davranışların da böyle olmadığına dair inanışlarımızla beraber bunları kabullenişlerimizdir. Değer davranışlarımıza rehberlik ederek, hareketlerimizi, kanaatlerimizi, anlık amaçlarımızı daha üst amaçlara taşıyarak nihai anlamda nasıl olmamız, nasıl bir davranış biçiminde olmamız gerektiğini bize bildirir.⁷⁵

Değerlerin öğrenilmesi aşaması, aslında değerlerin öğrenilmesinden ziyade rol model alınması şeklinde bir sosyal öğrenme biçimidir. Toplumun içinde kız, erkek, memur, tüccar, evli veya dul olsun her mevki için toplumun uygun gördüğü rol

⁷² İsmet Zeki Eyüpoğlu, “*Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*”, Sosyal Yayınları, İstanbul, 1995, s.124

⁷³ Süleyman Hayri Bolay, “Değerlerimiz Ve Günlük Hayat”. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi*, 2004, 1(1), s.13

⁷⁴ Joseph Fichter, *Sosyoloji Nedir?*, Çev. Nilgün Çelebi, Anı Yayıncılık, 2006, Ankara, s.167

⁷⁵ Muhammet Ahmet Tokdemir, “*Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değer Eğitimi Hakkındaki Görüşleri*”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trabzon, 2007, s.13.

modelleri vardır. O halde biz; bulunduğumuz her makamı, o makamdaki insanların neler yapması, neler düşünmesi, nelere kıymet vermesi vs. gerektiği hakkındaki bilgileri biliriz. Bu bilgilerin ışığında erkek olarak cesaretli olmak, azimli ve metanetli, soğukkanlı olmak gibi nitelikler bizim değer verdiğimiz yargılardan olur; bir genç olarak iffetli olmanın büyük bir değer olduğu bilincinde oluruz. Bu değerler toplum tarafından da desteklendikçe bizdeki bu değer yargıları daha da kuvvetlenerek yer eder. Ancak toplumun desteğini alamayan yargılar zayıflayarak değişmeye veya bozulmaya müsaittir.

Değer, toplumun içerisinde yaşayan bütün bireylerce doğru olduğu kabul edilen standartlar olup, değişimi uzun zaman içerisinde olan, toplumun bireylerinden yapılmasını istediği davranış ve uygulamalardır.⁷⁶ Bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlardır.⁷⁷

Değerler, toplumu ayakta tutan dinamiklerdir. Kendini diğer toplumlardan farklılaştıran değerlerini ya da değerler sistemini yitirmeye başlamış bir toplum en güçlü sosyal kontrol aracını da yitirmeye başlamış demektir. Değerler sistemi kişilerden neyin istendiğini, neyin yasaklandığını, neyin ödüllendirilip neyin cezalandırıldığını belirtir.⁷⁸ Değerler, insanların değer verdiği ve ulaşmak için peşinden koştuğu, elde etmeyi şiddetle arzu ettiği şeylerdir. Bunlar mal, mülk, servet, sıhhat gibi değerler olduğu gibi, mutluluk, huzur, Allah sevgisi, vatan sevgisi ve özgürlük gibi tamamen manevi değerler de olabilir.⁷⁹ Çünkü kişinin kendisini bağlı hissettiği değerler onun duygu, düşünce ve davranışları üzerinde belirleyici bir fonksiyona sahiptir.⁸⁰

⁷⁶ İbrahim Türk, *Değerler Eğitiminde Saygı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat, 2009, s.16

⁷⁷ Sezgin Kızılçelik ve Yaşar Erjem, *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*, Saray Yayıncılık, 1996, İzmir, s.128

⁷⁸ Nazmi Avcı, “Üniversite Gençliğinin Bireysel Ve Toplumsal Değerlere İlgi Ve Bakışı. Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği. Üniversite Gençliği Ve Değerleri”. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul, 2007, s.822

⁷⁹ Bolay, a.g.e., s.14

⁸⁰ Asım Yapıcı ve Zeki Salih Zengin, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Tercih Sıralamaları Üzerine Psikolojik Bir Araştırma”. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği.” *Değerler Eğitimi Dergisi*”, 1(4), 2003, s.174

2.3.2. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler üzerinde yapılan araştırmaları etkili bir biçimde sürdürebilmek için birçok sınıflandırma yapılmıştır.

Değerlerin gruplandırılması ile ilgili ilk çalışmalardan biri Spranger tarafından yapılmıştır. Spranger tarafından değerler altı grup halinde toplanmıştır. Bu değerler: Estetik, teorik (veya ilmi), iktisadi, siyasi, sosyal ve dini değerlerdir. Rokeach değerleri “amaç değerler” ve “araç değerler” olmak üzere iki grupta toplayan bir sınıflama geliştirmiştir.⁸¹

Amaç ve araç değerler birbirinden ayrı, fakat aynı zamanda karşılıklı olarak birbiriyle bağlantılıdır. Amaç değerler, idealleştirilmiş varoluşun son durumlarına işaret eden değerler olarak; araç değerler de idealleştirilmiş davranış tarzlarına işaret eden değerler olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda araç ve amaç değerleri şöyle ifade etmek mümkündür.⁸²

Amaç Değerler; aile güvenliği, huzur içinde bir dünya, muvaffak olma, bilgelik, dini erinlik, eşitlik, hakiki dostluk, güzellikler dünyası, heyecanlı bir yaşam, iç huzur, kendine saygı, mutluluk, özgürlük, konforlu yaşam, sosyal kabul, ulusal güvenlik, zevk.

Araç Değerler; özgür olma, affedicilik, cesaretli, dürüst, engin görüşlü, azimli, itaatkâr, kendini kontrol eden, ahlâklı, kendine hâkim, mantıklı, şen, sevecen, sorumluluk sahibi, temiz, yardımsever, kibar.

Temel insan değerleri varsayımında bulunun 10 farklı motive edici değerlerin tanımları ve hangi belirgin özellikleri içine aldığı aşağıda verilmiştir.⁸³

•**Güç:** Toplumsal mevki ve saygınlık, kişiler ve kaynaklar üzerinde denetim ya da üstünlük (Sosyal güce erişerek, otorite sahibi olmak, bolluk içinde yaşamak).

•**Başarı:** Sosyal simgelere göre yetenek sahibi olmak suretiyle bireysel başarı (Muvaffak olmak, kâmil olmak, hırslı olmak, başkaları üstünde etki bırakmak).

⁸¹ Oktay Akbaş, “Yeni İlköğretim Programlarının Değer Eğitimi Boyutunun İncelenmesi”. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Bildiri Kitabı, 2, Kök Yayıncılık, Ankara, 2006, s.14-16

⁸² Canay Demirhan İşcan, “İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı, Ankara, 2007, s.21-23

⁸³ Vedat Aktepe, *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde “Yardımseverlik” Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi Ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara, 2010, s.32-33

•*Yaşamdan Haz Duyma:* Kişinin kendisini keyifli hissetmesi ve duyguları motive edici memnunluk (Keyif, lezzet, yaşamı zevkli kılma).

•*Uyarım:* Yaşamda heyecan, yenilik ve meydan okuma (Cesur olmak, dinamik ve heyecanlı bir yaşama sahip olmak).

•*Öz Yönelim:* Bağımsız fikirler, davranış seçmek, ortaya çıkarma ve keşfetme (hür olmak, bağımsız olmak, meraklı olmak, kendi istekleri peşine gidebilmek).

•*Evrensellik:* Tüm insanoğlu ile beraber neslinin ve doğanın selâmeti için anlayış, övgü, hoşgörü ve onları muhafaza etme (fikirleri açıklıkla sunmak, erdem sahibi olmak, toplumsal adaleti yerine getirmek, eşitlikçi olmak, dünyada barış istemek, doğa ve sanat güzellikleri ile bezeli dünyaya sahip olmak, doğayla bütünleşmek, çevreyi korumak).

•*İyilikseverlik:* Sıkı bağlantılarda bulunan insanların refahını koruma altına alınması ve artırma (Yardımseverlik, dürüstlük, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumlu hissetmek).

• *Ananevi:* Geleneksel miras veya dini inanışla ilgili düşüncelere, ananelere saygı duyma, taahhüt etme ve onamak (alçakgönüllü olmak, yaşamın getirdiklerini kabullenmek, samimi olarak dine ve inançlara bağlı olmak, adetlere saygılı olmak, serinkanlı ve sakin olmak).

• *Adaptasyon:* Başka insanların keyfini bozan ya da onlara zararı dokunan ve sosyal beklentileri veya normları çiğneyen davranışları, yönelimleri, itici güçleri sınırlama (kibar olmak, kurallara uymak, kendini disipline etmek, aileye ve yaşlılara saygı duymak).

•*Güvenlik:* Kendisinin, münasebetlerinin ve toplumun refahı, uyumu ve durağanlığı (Aile güvenliğine sahip olmak, ulusal güvenliğe sahip olmak, toplumsal düzenin sürdürülmesi, temiz olmak, iyiliğe karşılık iyilik yapmak).

Bir başka sınıflamada beş değer sisteminden bahsedilmektedir. Bunlar; kişilik, işlev, saygınlık, ait olma ve statü değerleri şeklinde sıralanmıştır.⁸⁴

Görüldüğü üzere değerlerin gerek tanımı ve gerekse sınıflamaları üzerinde fikir birliği yoktur. Buna rağmen değerler nasıl tanımlanmış olursa olsun veya nasıl gruplandırılırsa gruplandırılırsın, değerlerin toplumsal yaşamda insanlar için önemli oldukları gerçeği değişmemektedir. Çünkü değerler davranışlarımızı çoğu kez

⁸⁴ Erdal Atabek, *Modern Dünyada Değer Kayması ve Gençlik*. Alkım Yayınevi, İstanbul, 2004, s.17

yönlendirmekte, toplumsal yaşamı belirli boyutlarıyla etkilemekte ve hatta şekillendirmektedirler.

2.3.3.Genel Olarak Değerler Eğitimi ve Gerekliliği

Toplumların refahı, sağlığı ve mutluluğu insanların sadece zekâ seviyelerinin yeterli olmasına bağlı değildir. Bunun yanı sıra toplumları oluşturan bireylerin ahlaki değerleri ve kişilik özellikleriyle de doğrudan ilgilidir. Eğitim hayatında değerler eğitimine verilen ehemmiyet önemli rol oynamaktadır.

İnsanın değerlerinden amaçlanan şey, tür olarak insanın bütün başarılarını içine alır. Bilgi, bilim, sanat, felsefe, teknik, kültürün yanı sıra, insanın varlık imkânlarının gerçekleşmesidir; varlık şartlarının ürünü olan fenomenlerdir. Ürünlerini kişilerin birbirine bağlı olarak ortaya koydukları bu başarılar, kişi-üstü değerler olarak insan dünyasının belli başlı öğelerindendir. Kişinin değer yargıları, toplumla ilgisi açısından özel bir durumuyken bu aynı zamanda kişinin değerleri, kişilerarası münasebetlerde direk olarak veya dolaylı yoldan ortaya çıkan sevgi, erdemli olma, sadakat, saygı, adaletli olma ve açık düşünebilme, doğru irtibat kurabilme gibi kişide mevcut olan değerlerdir. Bu değerler bireyde mevcuttur ve bunları icat ederek değil keşfederek ortaya çıkartmak gerekir.

İnsanın toplum içerisindeki varlığı, fert olabilmesi, var olanlarla ilişki içerisinde olması ile mümkündür. Bu nedenle toplumsallaşamayan fert kişi olamaz. Bunu mümkün kılan dünya kültür dünyasıdır. Fert, içinde doğduğu bu dünya, kültür ve bunların var ettiği değerler sayesinde benlik kazanır.⁸⁵ Değeri, kültürden bağımsız şekilde düşünmek doğru bir tercih değildir. Esasen kültür paylaşılan değer, simge, ideoloji, inanç ve yaşantılardan oluşan bir bütünü ifade eder. Kişinin üyesi bulunduğu toplumda hakim olan kültür, sahip olunan değerler, inanç ve normlar, davranışların etik standartlara uygunluğunu belirler. Değerler, kültürel bilgidir; kültürün öğeleri üzerine kurulur ve her zaman bir seçimi vurgular. Toplumdaki bireylerin o değerleri korumasına veya göz ardı etmesine paralel olarak değerler ya zamanla kaybolurlar ya da bir sonraki

⁸⁵ Necmettin Tozlu, Cem Topsakal, “Avrupa Birliğine Uyum Çerçevesinde Değerler Eğitimi”, Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Metni, DEM Yayınları, (26–28 Kasım 2004), İstanbul, 2007, s. 224-226.

nesle aktarılarak yıllarca devam ettirilirlir. Değerlerin yıllarca devam etmesi ve kalıcı olması, onların insanlarca içselleştirilmesine ve genel kabul görmesine bağlıdır.⁸⁶

Değerler öğretilabilir ve öğrenilebilir olgular olmakla beraber günümüzde değerleri aktarma geçmişe nazaran daha zor görülmektedir. Çünkü eskiden toplum tarafından benimsenen ve desteklenen birçok değer, yaşantı yoluyla aktarılabilirken, bugün sadece yaşantı ile yeterli olmamaktadır. Hem okulun hem de ailelerin eskiye göre daha çok çaba sarf etmeleri gerekmektedir. Çünkü çocuğun değerler sistemini değiştiren ve etkileyen faktörler çeşitlenmiştir. Çocuklarda değerlerin gelişimini rastlantılara ve kontrol dışı mekanizmalara bırakmamak gerekmektedir.⁸⁷

Eğitim sisteminin genel amaçları arasında yer alan değerlerin öğrenciler açısından edinilip edinilmediğinin test edilmeye ihtiyacı vardır. Çünkü okullarda bilişsel davranışlara ulaşma düzeyleri devamlı kontrol edilirken, duyuşsal davranışlar planlı bir şekilde kazandırılmamakta ve ölçülmemektedir. Öğrencilerin ilköğretim programları genel hedeflerinde belirtilen değerlere ulaşma düzeylerinin tespit edilmesi hem okullarımızın duyuşsal davranışları kazandırmadaki başarısını hem de toplumsal değerler hakkında aydınlatıcı olacaktır.⁸⁸

Değerler eğitimi, kavramsal olarak çok soyuttur ve böyle soyut bir yapının anlaşılması ve böyle bir yapıyı çocukların özümsemeleri oldukça güçtür. Bu sebeple öğretilecek olan değer eğitimiyle ilgili etkinliklere ağırlık verilmeli ve bu doğrultuda eğitim gerçekleştirilmelidir. Hikâyeler, önemli kişilikler, örnek olaylar, geziler, kazandırılacak olan değerle ilgili filmlerin etkinlikler çerçevesinde kullanılması durumunda esasen soyut kavram niteliği taşıyan değerler somutlaştırılır, çocuğun bu değerleri öğrenmesi kolaylaşır.⁸⁹ Netice olarak çocuğa talim yoluyla kazandırılmaya çalışılan değerler, aslında hem eğitim kuramları hem de okullardaki etkinliklerin merkezinde yer almaktadır. Bundan dolayıdır ki okullar ile beraber onun bir parçası olan öğretmenler, aile, medya, arkadaş grubu gibi birçok faktör bireyin değerler oluşumunu etkilemektedirler. Bu da direk olmasa da dolaylı olarak toplumun

⁸⁶ Sadegül Akbaba Altun, “Eğitim Yönetimi ve Değerler”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, c. 1, s. 1, İstanbul, 2003, s. 7-18

⁸⁷ Mehmet Nuri Gömlüksiz, “Lise Öğrencilerinin Toplumsal Değerlere İlişkin Tutumları: Elazığ İli Örneği. Okul Ve Değerler”. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul, 2007, s.728-729

⁸⁸ Akbaş, a.g.e., s.16-17

⁸⁹ Aktepe, a.g.e., s.37

değerlerinin oluşumuna katkı sağlar. Okullar toplumun değerlerini şekillendiren ve aynı zamanda yansıtan yapılardır.

Değerler eğitimi ele alırken, mutlaka karşılaşılan bir takım sorunlar da olmaktadır. Değerler eğitiminde karşılaşılan önemli sorunlardan biri, onun bilgi boyutunun esas alınıp tutum ve davranış boyutunun genellikle göz ardı edilmesidir. Çünkü değerler, bilgi, duygu ve davranış olaylarının bir terkihi halindedir. Değerlerin eğitimine de bu bütünlük içinde bakılmalıdır. Bilmek önemli olmakla birlikte benimsenip davranışlara yön vermediği sürece değer eğitiminin başarısından söz edilemez. Bilgi boyutu kısaca, değerlerin ne olduğunu, neleri içerdiğini ve özelliklerini içerir. Duygu boyutu benimseme, kabul etme, önemine inanma gibi duygusal özelliklerden ve tutumlardan oluşur. Davranış boyutu ise değerlere ilişkin sahip olunan bilgi ve duyguların davranışlara yansımaları kapsar. Yalnızca bilgiler verilip duygularla tamamlanmadığı sürece değerler, basit hesaplar konusu olmaktan öte gidemez.⁹⁰

2.3.4. Değerlerin Özellikleri ve Fonksiyonları

Değerler birbirlerini etkilediği gibi aynı zamanda birbirlerinden etkilenen özelliğe sahiptir. Bu bakımdan da, sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşmak, merhamet, yardımseverlik gibi değerleri birbirlerinden ayrı düşünmek doğru olmadığı gibi, her değer kendi arasında bir ilişki söz konusudur ve değerler arasına kesin çizgilerin çizilmesi de mümkün değildir.⁹¹

Değerler kişilerin bilişsel kurgulamalarının başlıca unsurlarıdır. Değerler arasında bir ahengin oluşması, beraberinde kişinin çevreye uyumunu doğurur. Dolayısıyla bireylerin topluma uyumları ve sergiledikleri davranışlar arasında bir tutarlılık söz konusu olabilmektedir.⁹²

Şen, değerlerin sahip oldukları özellikleri, şu şekilde sıralamaktadır:⁹³

- Değerler durağan değildirler. Her ne kadar değişkenlik özellikleri olsa da, değerlerdeki değişim aniden değil, zaman içerisinde yavaş yavaş oluşmaktadır.
- Değerler kalıtsal değildirler. Bir sonraki kuşağa sosyal rollerle öğrenilme suretiyle aktarılmaktadır.

⁹⁰ Aktepe, a.g.e., s.34-36

⁹¹ Ülker Şen, Ü. ,“Milli Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yolunda Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma,” (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2007, s.8-9

⁹² Ertan Özensel, “Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer.” *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3): 217 – 239, 2003, s.228

⁹³ Şen, a.g.e.,s.9-10

- Değerler; aileden, okuldan, öğretmenden, yakın çevreden, yazılı ve görsel materyallerden taklit ederek ya da model alma yolu ile öğrenilmektedir.
- Değerler arasında bir üstünlük ve öncelik ilişkisi bulunmaktadır.

Yukarıda sayılan bu özelliklere göre, şöyle bir ilave yapmak da mümkündür. Değerlere ait bu üstünlük ve öncelikler, bireylere hatta toplumlara göre değişiklik gösterebilmektedir. Kimi kişilere ya da toplumlara göre “yardımseverlik” öncelikli bir değer iken, başka kişilere ya da toplumlara göre öncelikli değer olmayabilir.

Değerler ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında diğer özellikleri şöyle sıralanmıştır:⁹⁴

- Değer inançtır. Ancak tümüyle somut, duygulardan arındırılmış, fikir niteliği taşımayıp, soyut ve bireyseldirler. Bir etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçen bir hal alırlar.
- Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
- Sadece bilinç değil, duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
- Değerler, bireyin bilincinde yer eden davranışı yönlendiren güdülerdir.
- Değerler, kişinin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle (paylaşım, yardımseverlik, saygı vb) ilişkilidirler.
- Değerler, özgül eylem ve durumların üzerindedirler. Örneğin; itaatkârlık değeri, evde, işte, okulda ve tanımadığımız ilişkilerin tümünde geçerlidir. Bir değer sadece belli kişiler için geçerli değildir.
- Değerler, davranışların, insanların ve olayların seçilmesini veya değişimini yönlendiren standartlardır.
- Değerler aynı zamanda toplum ya da birey tarafından benimsenen birleştirici unsurlardır.
- Değerler kişiye kendini aşma, yenileme imkânı kazandırır.

Değerlerin özelliklerinin yanı sıra sahip olduğu belli başlı fonksiyonlar, diğer adıyla işlevleri de bulunmaktadır. Değerlerin toplum hayatı içinde önemli özelliklerine bağlı olarak yerine getirdiği birtakım işlevleri vardır. Bu işlevleri, Özensel şu şekilde belirtmiştir:⁹⁵

⁹⁴ Tokdemir, a.g.e., s.17

⁹⁵ Özensel, a.g.e.s.229-230

- Değerler, içinden gelerek ve maksatlı olarak davranışlarımızın genel ölçütü olduğundan, sosyal eylemde bulunan bir bireyin sosyal olarak kabullenilebilen olgu ve istekleri için temel atıf noktası görevini görmektedir.

- Değerler, kültürel olarak şekillendirilmesinin yanı sıra kültür üzerinde de yön verici bir etkiye sahiptir. Bu sebepten ötürü değerler, belli bir kültürün gelişme süreci içerisinde şekillenmektedir. Bu da genel olarak sembol, moral ve estetik, normlar, davranış şekilleri olarak belirginleşir. Bu açıdan değerler, kültürün temelini meydana getirmektedir.

- Değerler, insanlarla adeta özdeşleşmiştir. Diğer bir deyişle sosyalleşme sürecinde değerler, bireyler tarafından öğrenilmekte ve üstlenilmektedir. Özetle, kişinin kişilik yapısına eklenerek ve netice olarak değerler, kişinin şahsiyetinin bir parçası olarak görülmektedir.

Değerler, hem zihin (arzu ve eylem boyutunu belirten) hem de hissi-duygu yönünü belirten ifadelerle sahip olduğu için sosyal bir boyuta sahiptirler.

Tezcan değerler sisteminin fonksiyonlarını şu şekilde sıralamaktadır:⁹⁶

- Kişiye amaç ve yön belirler.
- Kişisel ve toplumsal faaliyetlerin hakikatlarını ve genel yönünü çizer.
- Kişilerin davranışlarını yargılamalarına destek verir, olanak tanır.
- Kişinin diğer kişilerden ne beklemesi gerektiğini ve şahsen kendinden ne beklediğini bilmesine olanak tanır.

- Kişinin kabul edilen ve kabul edilmeyeni, yanlı ve yansız, hoş giden ve gitmeyeni, ahlaki ve ahlaki olmayanı, etik olan ile etik olmayanı ayırt etmesini sağlar.

Bunların dışında değerlerin sahip olduğu işlevler hakkında şunları da söylemek mümkündür.

- Değerler, sosyal araçlar oldukları için sosyal sonuçlara yol açmaktadır. Değerler bir yerde, tabaka sistemini mümkün kıldığı için bu kişinin çevresindekilerin gözünde nasıl olduğunu ve nerede durduğunu bilmesine olanak tanır.⁹⁷

⁹⁶ Mahmut Tezcan, *Türklerle İlgili Stereotipler (Kalıp Yargılar) Ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1974, s.15

⁹⁷ Özensel, a.g.e.,s.230-231

- Değerler; kişilerin dikkatini çeker ve dikkatini yararlı, önemli gözüken maddi kültür objeleri üzerinde odaklanma etkisi yapar. Bu değerli obje, her zaman birey veya grup içinde en iyisi olmayabilir. Fakat o obje için çaba gösterilmesine sebep olduğu bir gerçektir.⁹⁸

- Değerler, kişilerin toplumsal görevlerini seçmelerinde ve bu görevleri gerçekleştirmelerinde kayda değer biçimde rehberlik ederek, ilgi yaratarak, cesaret verirler. Böylelikle de kişiler, çeşitli rollerin gerekliliklerinin ve beklentilerinin, birtakım değerli hedefler doğrultusunda işlemekte olduğunu kavramış olurlar.

- Değerler, sosyal kontrol mekanizmalarından biridir ve kişileri toplumun kurallarına uymaya yöneltir, doğru davranışları yapmaya yüreklendirir. Değerler aynı zamanda onay alamamış davranışları engelleyerek, yasaklanmış davranışların neler olduğuna işaret etmektedirler.

Bunların yanı sıra değerler, dayanışma işlevine de sahiptir.⁹⁹ Bireyler aynı değeri taşıyan kişilerle birlikte olmak ister. Böylelikle de ortak değerler ve ortak sosyal alanlar oluşur.

2.3.5. Değerler Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar

Çocuklar, içinde bulundukları grupta hangi davranışın iyi ve doğru ya da kötü ve yanlış olarak algılandığını ve insanın bunları gerçek hayatta nasıl yaşadığını öğrenmek ve yaşamak durumundadır. Bu yüzden değerler eğitiminde etkili yaklaşımlara duyulan gereksinimi artırmış ve yeni yaklaşımların ortaya çıkmasına da sebep olmuştur.

Değerlerin öğretimi ile ilgili yapılan çalışmalardan sonra, bazı yaklaşımlar öne sürülmüştür. Carter, değerleri ve ahlakı öğretmek için altı yaklaşım ortaya koymuştur.¹⁰⁰

1. Öğretici (inculcative) Yaklaşım: Bu yaklaşım, öğretilecek belli bir değer grubu kabul eder ve öğrencilere aktarır.

2. Klasik Yaklaşım: Öğrencilere felsefe anabilim dalından bir takım seçimlik dersler aldırılarak bir takım değerlerin kazandırılmasına dayanmaktadır.

3. Yaşantısal Yaklaşım: J. Dewey tarafından ortaya atılan bu yaklaşım öğrenciler arasında bazı öğrencilerin model olarak seçilip diğer öğrencilere değer kazandırmada yararlanılmasını öngörmektedir.

⁹⁸ Özensel, a.g.e.,s.230-231

⁹⁹ Özensel, a.g.e.,s.232

¹⁰⁰ Hasan Bacanlı, *Duyuşsal Davranış Eğitimi (3.Baskı)*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006, s.33-34

4. Gelişmeye Yönelik Yaklaşım: Yaşantısal yaklaşımın kişiselleştirilmiş bir modeli gibi görünse de, öğrenciye gerçek dünyada değerleri sorgulamayı ele alır.

5. Gelişimsel Yaklaşım: Piaget ve Kohlberg'in çalışmalarından meydana gelmiştir. Kişilerin çeşitli gelişim dönemlerinde diğer gelişim özellikleri ile de bağlantılı olarak bir takım değerleri kazanmalarını amaçlar.

6. Meslek Öncesi Yaklaşımı: Genel amacı bir yandan meslek kazandırılırken bir yandan da öğrencilerin değer ile tanışmalarını sağlayacak bir ders verilmesi niteliğini taşır.

Değer eğitimi alanında farklı yaklaşımlar bulunmakta ve bu yaklaşımlar araştırmacılar tarafından çeşitli bakış açılarına göre sınıflandırılmaktadır. Kupchenko ve Parsons'a göre değerler eğitiminde yaklaşımlar:¹⁰¹

1. İnsanın doğasını ve insan-toplum / çevre ilişkilerini tanımlamaları,
2. Değer kazanma süreçlerini açıklamaları,
3. Değerlerin kaynağı üzerine görüşleri,
4. Değerler eğitiminde belirledikleri temel ve ileri amaçları,
5. Uyguladıkları metotlar, açısından birbirlerinden farklılıklar göstermekte ve bu farklılıklara bağlı olarak da sınıflandırmalar yapılmaktadır.

Literatürdeki genel eğilim değerler eğitimi yaklaşımlarını temel olarak, genel doğru kabul edilen değerleri öğrenciye aktarmayı hedefleyen tümdengelimci değer aktarma yaklaşımları ve öğrencilerin kendi değerlerini oluşturmalarına yardım eden, bu yolla onların genel doğrulara ulaşmalarını sağlamaya çalışan tümevarımcı değer geliştirme yaklaşımları olarak iki grupta değerlendirilebileceğini göstermektedir. Değerler eğitiminde işe koşulan bu yaklaşımlara karakter eğitimi ve adil topluluk okulları gibi daha bütüncül ve her iki eğilimden de istifade eden yönleri bulunan yaklaşımları da bütüncül yaklaşımlar olarak ilave edebiliriz. Zira bu yaklaşımlar bir yandan saygı, sorumluluk, işbirliği gibi birtakım değerleri önceden belirleyip eğitim yaşantılarını buna göre düzenleme ve örneklik oluşturma gibi geleneksel yöntemlerden istifade ederken bir yandan öğrencilerin eğitim süreçlerine aktif katılımı ve yaşayarak öğrenmesi gibi değer geliştirmeci çağrışımlar yapmaktadır. Ayrıca bu yaklaşımlar çok daha kapsamlı ve sistemli bir eğitim reformu önermektedirler.¹⁰²

¹⁰¹ Recep Kaymakcan, Hasan Meydan, *Ahlak ve Değerler Eğitimi*, Dem Yayınları, 2014, s. 168

¹⁰² Kaymakcan, Meydan, a.g.e.s.168

Herman değer geliştirme ve aktarma yaklaşımlarının temel bazı konulardaki farklılıklarını belirlemek için farklı kategorilerde değerlendirmeler yapmış ve aşağıda verilen sonuçlara ulaşmıştır.¹⁰³

	Değer Geliştirme Yaklaşımları	Değer Aktarma Yaklaşımları
Kontrol Noktası/Otorite Açısından		
1	İçsel kontrol	Dışsal kontrol
Sonuç ve Süreç Açısından		
2	Bireyin sürece aktif katılımı	Bireyin sürece pasif bir şekilde katılımı
3	Hem sürece hem de sonuca vurgu	Sonuca vurgu
İnsanın Doğasına Dair Kabuller Açısından		
4	İçsel gelişim yönelimi	Dışsal kontrol yönelimi
5	İnsan, duygusal farkındalık ve eleştirel düşünce yoluyla sorumluluğu kazanma yeteneğine sahiptir.	İnsan, bencil ve sorumsuzdur bu nedenle kontrol edilmesi gerekir.
6	Psikolojik köken olarak hümanist, bilişselci, Freud'un psikanalitik teorisindeki <i>ego</i> 'ya ve Erikson'daki <i>kimlik</i> düşüncesine dayanır.	Psikolojik köken olarak davranışçı teori ve Freud'un psikanalitik teorisindeki <i>id</i> ve <i>süper ego</i> 'ya dayanır.
Değerlere Dair İnançlar Açısından		
7	Göreceliliğe kesin olarak inanılır.	Görecelilik kesin olarak reddedilir.
8	İnsanların çeşitliliğini över.	Çeşitliliği yadırgar.
9	İndoktrinasyondan kaçınmak için bilinçli çaba gösterilir.	Her eğitimin indoktrinasyon olduğuna inanılır.
10	Geleneksel değerlerdeki yapıcı değişiklikleri destekler	Güç ve otoritenin taraftar olduğu geleneksel değerlerin sürdürülmesine odaklanır.
Bilişsel Fonksiyonlar Açısından		
11	Yüksek seviyede bilişsel olgunluk gerektirir.	Sınırlı seviyede bilişsel olgunluk gerektirir.

-Değeri Aktarma Yaklaşımları: İdealist ahlak felsefesine göre ahlak, insanlarda, doğal ve evrensel olarak bulunan ortak bir niteliktir. Ahlakın, ortama, koşullara, zamana göre değişmeyen, ortak ilkeleri, kuralları, yasaları vardır. İdealist bir yaklaşımla ahlakın ele alınması ahlak eğitimi alanına değer aktarmaya yönelik yaklaşımlar olarak yansımıştır. İnsandan kendine ait doğrular bulması değil zaten var olduğu kabul edilen doğruları benimsemesi beklenmiştir. Bu durumda eğitilebilir insan tabiatı, telkin süreci boyunca, başlatan olmaktan ziyade tepki veren bir anlayışla ele alınır. Toplumun hedef ve ihtiyaçlarının bireyin hedef ve ihtiyaçlarının üzerinde olması hatta onları belirlemesi gerektiğine inanılır.¹⁰⁴

¹⁰³ Kaymakcan, Meydan,a.g.e.s.170-187

¹⁰⁴ Kaymakcan, Meydan,a.g.e.s.170

1- Değer Telkini: Değer telkini yaklaşımı değerleri bireyin kimlik kazanma ve sosyalleşme sürecinde toplumun değer unsurlarından çoğu zaman bilinçsiz bir şekilde aldığı davranış normları olarak görür. Toplumun ortak değeri olan ve yetişkin tarafından iyi kabul edilen değerler tartışılmaksızın kurallar olarak ortaya konur, öğrencinin bunları kabul etmesi beklenir. Öğrenciden önceden tespit edilen değerlerin doğruluk ya da yanlışlığını sorgulaması, farklı bağlamlarda nedenler ve sonuçlar üzerine fikir yürütmesi yerine değerlerin anlamını ve değer ile ilgili örnekleri bilip takdir etmesi beklenir.¹⁰⁵

2. Davranış Değiştirme: Davranışçı yaklaşıma göre öğrenme temelde bir tepki göstermenin şartlanmasıdır; klasik şartlanmada tepki bir yansız uyarıcıya olurken, operant/edimsel şartlanmada davranışın kendisi pekiştirilir ve istenen ahlaki davranışın gelişimi sağlanır. Davranışçı öğrenme kuramının doğurgularının değerler eğitimi alanındaki uygulamasını yansıtan davranış değiştirme yöntemi koşullanmaya bağlı olarak bireyin davranışlarını değiştirmeyi amaçlayan yöntemdir. İstenen değerlere uygun davranış gerçekleştiğinde öğrenciler ödüllendirilerek değerleri benimsemeleri amaçlanır. Değerlerin doğrudan öğretiminde sık ve vurgulu tekrarlar ile davranışçı öğrenme yaklaşımının olumlu ve olumsuz pekiştirmeye yönelik uygulamaları kullanılarak öğrencide istenen değerlerin yerleştirilmesi amaçlanır.¹⁰⁶

-Değeri Geliştirme Yaklaşımı: Özgürlüklerin yaygın olduğu günümüz toplumlarında genç insanların yüz yüze olduğu baskı ve etkilere karşı koyabilmek için çatışan değerler arasında seçim yapmak, problemleri ve ahlaki ikilemleri çözmek ve bilgiler yığınından en anlamlı ve güvenilir olanları bilinçli bir şekilde seçmek için güven ve yetenek geliştirebilmelerini sağlayacak yöntemlere ihtiyaç vardır. Bu nedenle öğretmenin görevi, öğrencinin yaşamın anlamını bulmasına, kendi değerlerini oluşturmaya ve yaşam becerileri geliştirmesine yardım ederek onun bütün bu durumlarla etkili bir insan olarak başa çıkmasını sağlamaktır. Bu amaç etrafında birleşen değer açıklama/berraklaştırma, değer analizi, ahlaki muhakeme yaklaşımları öğrencinin kendi değerlerini oluşturmaya imkân veren ve geleneksel yaklaşıma alternatif yöntemler olarak değer geliştirmeci yaklaşımlar kategorisinde değerlendirilmektedir.¹⁰⁷

1. Ahlaki Muhakeme: Ahlak gelişimi ve eğitiminde Piaget'in çizgisini devam ettiren Kohlberg çocuklarda ahlaki gelişimi açıklamaya yönelik çalışmalarda ahlaki

¹⁰⁵ Kaymakcan, Meydan,a.g.e.s.171

¹⁰⁶ Kaymakcan, Meydan,a.g.e.s.173

¹⁰⁷ Kaymakcan, Meydan,a.g.e.s.174-175

düşünüş ve yargılama yeteneğine odaklandı. Ahlak anlayışı ve gelişim teorisine uygun olarak ahlak eğitiminin ahlaki muhakeme aşamalarına odaklanması gerektiğini ileri sürdü ve ahlaki muhakeme yaklaşımının gelişimine öncülük etti. Yaklaşımın anahtarı bilişsel ahlaki gelişimi sağlayacak dengesizlik ve dengesizliği aşmak için arayış halini oluşturmak için farklı bakış açılarının takas edilmesini sağlamaktır.¹⁰⁸

Yaklaşımının değerler eğitimi açısından amacı çeşitli ahlaki ikilemlerle öğrencilerin yüksek değerler sistemine dayanan daha kompleks düşünce şemaları geliştirmesine yardım etmek, öğrencileri kendi değer tercihleri ve pozisyonlarının gerekçelerini müzakere etmeye yöneltmektir.¹⁰⁹

2. Değer Analizi: Değer analizi, ahlaki değeri içeren örnek oylalar üzerinden sistemli düşünce becerilerini kullanarak öğrencilerin ahlaki değerleri kazanmasını sağlamaya çalışan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım öğrenciye sınıf içinde veya dışarıda nasıl davranılması gerektiği konusunda öğüt ve direktifler vermeye karşı çıkarak karşılaşılan problemleri neden ve niçin soruları temelinde kanıtlarla birlikte analiz edilmesini öngörür. Değer analizinde öğrencilerin sorunu tanımlaması, sorun hakkında çeşitli kaynakları kullanarak bilgi toplaması, olası çözüm yollarını belirlemesi gibi bilimsel düşünce süreçlerinin değerler alanına uygulandığı görülür.¹¹⁰

Değer analizi yaklaşımı ahlaki muhakeme yaklaşımında olduğu gibi mantıksal düşünmeye önem verir. Bununla birlikte iki yaklaşım arasındaki en belirgin farklılık ahlaki muhakemede bilişsel ahlaki ikilemlere odaklanılırken, değer analizinde sosyal değerlere ilişkin konulara odaklanılır. Değer analizinde incelenecek konular gerçek, dünyadan ahlaki muhakemeyi harekete geçirebilecek özelliklere sahip, ahlaki prensiplerle ilişkisi kolaylıkla kurulabilecek konular olmalıdır.¹¹¹

3. Değer Açıklama: Değer açıklama yaklaşımı hümanist eğitim anlayışına dayanarak oluşmuş bir değerler eğitimi yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda değer kazanma süreci alternatif değerler arasından özgürce seçim yapma, alternatiflerin sonuçları üzerine dikkatlice düşünme, kıymet takdir etme, değerini teyit etme ve seçimine uygun davranma alt süreçlerinden oluşan bir kendini gerçekleştirme sürecidir. Yaklaşımının savunucuları diğer yaklaşımlar bireyin kendi değerini kurmasına imkân tanımadığı için

¹⁰⁸ Kaymakcan, Meydan,a.g.e.s.175

¹⁰⁹ Kaymakcan, Meydan,a.g.e.s.175

¹¹⁰ Kaymakcan, Meydan,a.g.e.s.178

¹¹¹ Kaymakcan, Meydan,a.g.e.s.178

onların etik olmadığını iddia ederler. Esas ve nihai amaç kişinin değerleri ve davranışları arasında bir bütünlük oluşturmaktır.¹¹²

Değer açıklama yaklaşımı öğretmenlere, danışmanlara, çocuklara liderlik eden kişilere hatta ebeveynlere hangi şart altında olursa olsun "hiçbirimiz çocuklara özellikle de başkalarının çocuklarına bir değerler sistemi öğretme hakkına sahip değiliz" der.¹¹³

-Bütüncül Değer Eğitimi: Değerler eğitiminde bütüncül yaklaşımlar olarak kabul edilen adil topluluk okulları ve özellikle de karakter eğitimi belli etkinlik ve yöntemleri bütünleştirip bir arada kullanmakta ve değer odaklı ve sistemli bir eğitim reformu önermektedirler.¹¹⁴

1- Adil Topluluk Okulları: Bireyin ahlaki gelişimi ilişki içinde bulunduğu kuramların yapıları ile yakından ilişkilidir. Bireyleri sosyal rolleri alma konusunda teşvik eden, ahlaki müzakereler açısından üretken olan kuramlar bireyin ahlaki gelişimine katkı yapar. Farklı dönemlerde yapılan çeşitli araştırmalar demokratik grup ilişkilerinin işlediği ve bireylerin her birinin kendini ifade imkânı bulduğu kuramlarda bireylerin hızlı sosyal gelişim gösterdiğini belirlenmiştir.¹¹⁵

Adil topluluk yaklaşımı, kuralların okuldaki tüm personelce birlikte alındığı, sorumlulukların paylaşıldığı demokratik okul sürecinin yaşandığı bir yaklaşımdır. Adil topluluk okullarının katılımcı demokratik ortamında öğrencilerin okulun düzen ve yönetiminde sorumluluk alarak gerçek yaşam ikilemleri ile yüzleşmeleri sağlanır. Bu okullardaki sistemin kalbi okul meclisleridir. Düzenli olarak yapılan okul meclis toplantılarında demokratik kurallar çerçevesinde okulun yönetsel süreçlerinin ele alınması sağlanmaktadır. Bu ana meclis dışında disiplin komitesi, danışma grubu, küçük grup toplantıları, sınıf içi ahlaki müzakere grupları ve personel-öğrenci danışma kurulları gibi çeşitli yardımcı kurullar bulunmaktadır.¹¹⁶

2. Karakter Eğitimi: Karakter eğitimi örtük veya açık program aracılığıyla, yetişen yeni nesle temel İnsanî değerleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayretlerinin tamamı olarak tanımlanabilir. Bu günkü anlamda ABD'de ilk olarak Thomas Lickona tarafından sistemleştirilen karakter eğitimi yaklaşımı, temel ahlaki değerlerin

¹¹² Kaymakcan, Meydan,a.g.e.s.180

¹¹³ Kaymakcan, Meydan,a.g.e.s.180

¹¹⁴ Kaymakcan, Meydan,a.g.e.s.183

¹¹⁵ Kaymakcan, Meydan,a.g.e.s.184

¹¹⁶ Kaymakcan, Meydan,a.g.e.s.184

öğretilmesinde okul ve öğretmenin daha etkin ve doğrudan rol almaları gerektiğini vurgular. Uygulamada ise iyi karakteri sembolize eden temel değerler saptanmış ve bu değerlerin kazandırılması için okul ve sınıfta uygulanması gereken yöntemler önerilmiştir. Önerilen yöntemler tüm okul yaşamı ile birlikte veli ve çevresel faktörleri de içine alan geniş bir yelpaze oluşturmaktadır. Bu özelliği nedeniyle ABD'de karakter eğitimi çabalarına genç insanların ahlaklı, sorumluluk sahibi ve düşünceli olmasını sağlayacak okullar oluşturmayı amaçlayan *ulusal eğitim hareketi* ismi verilmektedir.¹¹⁷

Değerler ve ahlak eğitimi farklı isimler ve usuller altında her zaman eğitimin bir parçası olarak var olmasına karşın 1960'lardan sonra değer berraklaştırma, ahlaki muhakeme ve değer analizi gibi farklı yaklaşımlarla uygulanmaya çalışıldı. Karakter eğitimi yaklaşımının ise 1960-80 arası değerler eğitimi alanında değer açıklama yaklaşımının oluşturduğu iddia edilen boşluğa bir alternatif olarak ortaya çıktığı görüşü yaygın olarak kabul görmektedir.¹¹⁸

Değer öğretiminin hangi yollarla yapılacağına dair diğer araştırmacıların dört yaklaşım daha bulunmaktadır. Bunlar, değeri açıklamak, aşlamak, ahlaki muhakeme ve değer analizi şeklindedir.¹¹⁹

-Değeri Açıklamak Yaklaşımı: Diğer bir adı değerleri belirginleştirmek yaklaşımı olan değeri açıklamak yaklaşımının temelinde, kişilerin kendi hayatında neyin daha mühim olduğunu nasıl ortaya koydukları vardır.

John Dewey'e göre onun yaptığı çalışmalarından yola çıkılarak, Rath, Harmin ve Simonca 1966 senesinde geliştirilerek ortaya atılan, seçme, ödüllendirme ve davranma şeklinde, üç adımdan meydana gelen bu davranış şekilleri, öğrencileri değerler hakkında düşünmeye sevk ederek, onların farkındalıklarını ortaya çıkarmaya yardımcı olmaya dayalıdır.

Bu sebeple, bireyin yaptığı/yapacağı davranışın doğruluğu üzerinde karşılıklı konuşma gerçekleştirilebilir. Konuşmadaki amaç; bireyin kendi değerlerinin farkına varması ve en iyiyi bulmasını sağlamaktadır. Bu yöntem uygulandıktan sonra öğrenci kendine ait değerleri seçebiliyorsa yöntem başarıya ulaşmış demektir. Değer açıklama

¹¹⁷ Kaymakcan, Meydan, a.g.e.s.186-187

¹¹⁸ Kaymakcan, Meydan, a.g.e.s.186-187

¹¹⁹ Bacanlı, a.g.e.,s.37

yönteminin başarıya ulaşması için öğreten kişinin aşağıdaki basamaklara göre hareket etmesi gerekmektedir:¹²⁰

- 1.Hür irade ile seçim ya da bağımsız seçim yapabilme (seçme özgürlüğü).
- 2.Bir sınıf halı hazırdaki seçeneği değerlendirmeye tabi tuttukten sonra alternatif seçeneği belirleyip seçim yapabilme.
- 3.Tüm alternatiflerin ortaya çıkabilecek sonuçlarını irdeleyerek değerlendirmeden geçirdikten sonra seçebilme.
4. Önem sırasına göre öncelikli olduğu düşünülen şeyleri ödül vererek değer yüklemek.
5. Özgür olarak (hür irade ile) seçilmiş bir değeri açıklıkla ifade edebilme.
- 6.Özgür olarak (hür irade ile) seçilmiş olan değere uygun bir hareket tavrı (tarz) ortaya koyabilme.
- 7.Seçilmiş değere ilişkin olarak bu değer ile uyumlu bir hareket tavrında tekrar tekrar davranış gösterebilme.

Bu yöntemde anahtar unsur, cevap verme ve değer açıklamadır. Öğretmen ya da öğreten kişi, cevap açıklanırken, doğru-yanlış gibi yargılardan uzak durmalı, kendi doğru cevabını söylememeli, eleştiride bulunmamalı; sadece yapacağı iş öğrencileri cesaretlendirmek olmalıdır. Bu noktada değer açıklamaya dair eleştiriler yapılmıştır. Bu eleştirilerin *birincisi* öğretmenlerin öğrencilerin kişisel değerlerini araştırmaya hakları olmadığı yönündedir. *İkinci* eleştiri ise; öğrencilerin değerlerini toplulukta açıklamalarının doğruluğuyla ilintilidir.¹²¹

-Değeri Aşılama Yaklaşımı: Bu yaklaşım günümüzde genellikle izciler, ordu ve dini organizasyonlar gibi kurumlarda kullanılmakta olup, çocukların eğitiminde büyük insanların, tarihi kahramanların yaşamlarından örneklerin çalışılması ile uygulanmaktadır. Bu yaklaşımda öğretmenlerin öğrencilerini kendi hayatları ile ilgili hikâyeler anlatmaya cesaretlendirmesi gerekmektedir. Böylece öğrenciler hikâyeler yoluyla ahlakla ilgili deneyimler kazanacaklar, değerleri öğreneceklerdir.¹²²

Ayrıca değeri telkin etmek ve değeri aşılama, diğer bir ifadeyle öğüt vermek daha çok ebeveynlerin kullandığı yaklaşımlardandır. Bu yaklaşıma örnek olarak, aile

¹²⁰ Oktay Akbaş, “Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara, 2004, s.674

¹²¹ Tokdemir, a.g.e.s. 42-43

¹²² Tokdemir, a.g.e.,s.39-40

içinde kullanılan “Küçükler büyüklerine karşı gelmez”, “Oyuncaklarını arkadaşına vermelisin”, “Ödevlerini zamanında yapmalısın” gibi telkinlerde bulunmak verilebilir. Bu telkinler, sırasıyla “saygı”, “paylaşma” “sorumluluk”, değerlerini kazandırmaya yöneliktir.¹²³ Ayrıca öğretmenlerin “Okula geç kalmayın”, “sorumluluk” ; “Yerlere çöp atmayın” “temizlik” değerlerini söylemesi; yine öğretmenlerin öğretici nitelikli hikâyeler, kitaplar okuması da değerlerin telkin yoluyla öğretimine örnektir.

-Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı: Diğer adı bütüncül yaklaşım olan ve Kohlberg tarafından geliştirilen bu yaklaşımda amaç, öğrencilere verilen ahlaki ikilem içeren hikâyelerle onların ahlaki yargılarını ortaya koymaktır.¹²⁴ Kohlberg’e göre, çocuklara ahlaki eğilimi tamamen çevresi vermektedir.

Kohlberg, ilkelere dayalı ahlaki yargının gelişmesi ile ilgili çocuklardan çok ergenler ve yetişkinlere daha çok eğilmiş ve ahlaki gelişim seviyelerini sınıflarken, ahlaki değerlendirmeler ortaya atılması gereken hikâyelerden faydalanmıştır. Bu hikâyelerde, birey sorunların ele alınmasında bir ikilemle karşı karşıya kalırken bunu nasıl değil de, çözümü ele alırkenki yürüttüğü muhakeme süreci ve niçin böyle davranması gerektiğine ilişkin mantıksal dayanakları verir.¹²⁵

Bu yaklaşım tüm okul seviyelerinde kullanılabilse de, yapılacak olan faaliyetlerde öğrencilerin yaş farklılıkları ve değer yargıları göz önüne alınması gerekmektedir. Bu yöntemde ortaya çıkan çözümden ziyade, neden o çözüme ulaşıldığı önemlidir.¹²⁶

-Değer Analizi Yaklaşımı: Değer analiz yaklaşımı, Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Kurulu tarafından geliştirilmiş değerler eğitim yaklaşımıdır. Bu öğretim yaklaşımının esas hedefi, öğrencilere, karşı karşıya kaldıkları değerlerle ilgili herhangi bir sorun karşısında karar verebilmek adına bilimsel araştırma ve mantıksal mukayese gücünü ve sürecini kullanabilmelerine yardımcı olmaktır.¹²⁷

Bu yaklaşımda değer öğretimi açısından temel hedefler şunlardır:¹²⁸

¹²³ Akbaş, a.g.e.s.71

¹²⁴ Akbaş, a.g.e.,s.75

¹²⁵ Mehmet Zeki Aydın, *Ahlak Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi*, Nobel Yayınları, Ankara, 2003, s.98-99

¹²⁶ Şen, a.g.e.,s.19

¹²⁷ Enver Sarı, Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10), Giresun, 2005, s.73-88.

¹²⁸ Sarı, a.g.e.,s.75-80

1. Öğrencilere, bir değer ile ilgili objeyi belli bir şekilde değerlendirme imkânını öğretmek,

2. Öğrencilerin, söz konusu değerle ilgili obje hakkında en akılcı kararı almaları adına ve buna ulaşmalarına yardımcı olmak,

3. Öğrencilere, bazı değerlerle ilgili obje hakkında genel bir değer yargısını paylaşarak bir grubun üyesi olunabileceğinin farkına varmasını sağlamak.

Bu yaklaşım sayesinde öğrenciler, örnek olaylarla ahlaki düşünme seviyelerini geliştirerek bu konuda daha objektif düşünebilme mekanizmasını artırmayı ve aynı zamanda öğrenciler, bilimsel problem çözme yöntemini sosyal problemlere entegre edebilmeyi de öğrenirler.¹²⁹

Bu yaklaşım sayesinde, öğrencilere balık nasıl tutulur anlatılarak onun da balık tutması yani öğretmenin rol yapma yöntemini uygulamaya almasıyla sorumluluk duygusunun önemini öğrencilere yaşayarak aktarılmış olunur. Bu olay sayesinde durumu kavratması, “Sorumluluk önemlidir; hepimiz sorumluk sahibi olmalıyız” demekten çok daha önemli bir durumdur.

2.3.6. Ailede Verilen Değerler Eğitimi

Her toplumda ebeveynler çocuklarını yetiştirmek hususunda oldukça titiz davranmaktadırlar. Buradaki titizlikten kasıt, anne-babanın çocuğunu yetiştirmedeki mükemmelliği araması ve çocuğun ailesine, topluma uyumlu bir sosyal role bürünmüş olmasıdır. Günümüzde de aileler daha titiz davranmak zorundadırlar. Çünkü toplumumuzun sahip olduğu değerler bir değişim aşamasındadırlar. Türk toplum yapısını oluşturan, toplumu ayakta tutan değerlerin bu değişimden payını fazlasıyla alması, Türk toplum yapısıyla bağdaşmayan farklı değerlerin sosyal onaydan geçmeden gençler tarafından benimsenmeye çalışılması hatta benimsenmesi ilk başta ailelerini, sonrasında da Türk toplumunu endişeye düşürmektedir. Bu endişeden kaynaklanarak “gençlik bitmiş”, “büyüğe saygı kalmadı” gibi ifadeler de toplumda yer almaya devam etmektedir.

Değerleri yıkıma uğramış, değerleri zarar görmüş toplumlar veya bireyler ya yıpranırlar ya da sağlıklı bir kişilik gelişimi gösteremedikleri için hayata da anlam yükleyemezler. Değerlerine samimiyetle bağlanan toplumlar sağlıklı ve yaratıcı

¹²⁹ Akbaş, a.g.e.,s.77

olurlar.¹³⁰ Dolayısıyla her aile çocuğunun iyi yetişmesini gerekli donanımlara sahip olmasını ister.

Aile, değerlerin toplumda önemli bir güç olduğunu bilir, çocuğuna değerlere göre şekil vermeye çalışır. Ama aileler hangi değerlerin verilmesi ve değerlerin nasıl öğretilmesi konusunda ortak fikir sahibi değildir. Diğer taraftan değişim içindeki dünya ile bilinen kültür değerlerinin taarruzu artmakta bundan dolayı da aileler neyin doğru; neyin yanlış olduğu konusunda kararsızlıkla mücadele etmektedir. Bu ortamlarda yetişmiş çocuklarda bilinen kültürün saldırılarından nasiplenmekte, farklı anlayışlara yönelebilmektedir. Gençlerde sorumluluk, sevgi, saygı gibi değerlerin erozyona uğraması bu durumu özetler niteliktedir.¹³¹

Çocuğun dünyasını oluşturan ailenin çocuk üzerinde tesiri yoğun olarak bilinmektedir. Yani tüm ihtiyaçları aileye aittir. Çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak, çocuğa güven duygusu gelişimini sağlamaktadır. İhtiyaçların karşılanmasıyla birlikte, ailenin yapısı, dünya görüşü çocuğun kişilik özelliklerini etkiler. Aile, çocuğun yetiştirilmesi sırasında değer kazanarak çocuğa sosyalleşme sağlar. Ailenin çocuğun gelişimine katkısı inkâr edilemez. Her alanda çocuğa ilk eğitimi verir. İyi donanımlı aile üyeleri, çocuğun gelişimi için son derece önemlidir. Çocuğa bilişsel ve duygusal, psiko-motor becerileri, donanımlı aileler tarafından kazandırılırsa, çocuğun gelecekte yaşadığı sıkıntılar zamanında çözülecektir. Güven, sevgi, saygı, temizlik, hassasiyet, özgürlük, sorumluluk gibi değerler ailede yerleştirilirse, çocukların sosyalleşmesi daha kolay hale gelecek ve onlar topluma daha yararlı olacaktır.¹³²

2.3.7.Değerler Eğitiminin Türkiye’de Uygulanışı

Değerler eğitiminin Türkiye’deki uygulamaya konulması ilk olarak, UNESCO tarafından desteklemesi ile beraber “Yaşayan Değerler Eğitim Programı (YDEP)” adı ile 1995 yılında Birleşmiş Milletlerin 50. yıl dönümü kutlamalarına istinaden oluşturulan uluslararası bir projeye dayanmaktadır. Uluslararası boyutta eğitimcilerin bir araya gelerek “Yaşayan Değerler Eğitimi” adı verilen bu eğitim projesi demokrasi, adalet, özgürlük benzeri değerleri öğrenciye kazandırmada telkin yöntemi yerine,

¹³⁰Süleyman Hayri Bolay, “Eğitim, Din ve Değer”
<http://www.sosbil.gazi.edu.tr/edergi/makale.php?Makale=2> , Erişim: 01.08.2016.

¹³¹ Bolay, a.g.e.s.14

¹³² Mehmet Kaplan, *Kültür ve Dil*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2000, s.70-73

‘etkinlik temelinde’ davranışları sıklıkla kullanmıştır. Ayrıca değerler eğitimine yönelik farklı yaş grubundaki öğrenci ve öğretmenler için malzemeler geliştirilmiştir.¹³³

Dayanağını 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, Milli Eğitim Bakanlığı Stratejik Planı ve 18. Milli Eğitim Şurasından alan Değerler Eğitimi Projesinin okullarda uygulanmasından öncelikle, her il için saptanan İl Proje Yürütme Kurulları, İlçe Proje Yürütme Kurulları ve Okul Proje Yürütme Kurulu sorumludur. Belirli bir zaman kısıtı ile sınırları çizilmemiş olan ve eğitim-öğretim yılının geneline yayılmış olan değerler eğitim programı, Sınıf İçi Etkinlikler, Okul İçi Etkinlikler ve Aileye Yönelik Etkinlikler ile bütünlük içerir. Söz konusu etkinlikler, okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde, türlü branşlardan öğretmenlerin, rehber öğretmenlerin, okul idarecilerinin ve okul aile birliği üyelerinin oluşturduğu “değerler eğitimi komisyonu” yoluyla gerçekleştirilen çalışmalarla, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından önerilen faaliyet planı konuları ve kaynakları kullanılarak belirlenmektedir.¹³⁴

2.3.8.Okulda Verilen Değerler Eğitimi

Eğitimdeki toplumsal sorumluluğunu hissettiren temel olarak insani değerleri özümsemiş birey yetiştirmek, aile toplum ve ayrıca okulun önemli misyonları arasında yer almaktadır. Bu açıdan okulların temel iki gayesi vardır. Bunlar; akademik başarı sağlama ve temel değerleri özümsemiş kişilerin yetiştirilmesidir.¹³⁵

Okullar; eğitim ve öğretimin faaliyetlerinin düzenli, intizamli olarak yapıldığı yerler olduğundan değer öğretiminin en etkili sahalarından birini oluşturmaktadırlar. Okulların önemli görevi kültür aktarımında ele alınmış veya ele alınmamış değerleri öğretmek, öğrencileri ortaya konan kurallar doğrultusunda disipline ederek ahlaki değer yargılarında gelişmelere katkıda bulunarak ve çocukların karakterinde olumlu yönde etki bırakmaktır.

Genel olarak bakıldığında, çocukların özellikle sosyalleşmesindeki en önemli etkenlerden biri okuldur. Toplumun değerleri ve normları ilk önce ailede çocuğa öğretilir. Değerler ve normlar aileden sonra okulda öğretilmeye devam etmektedir. Bu nedenle, okulda öğretilen derslerin içeriği, toplumun değer ve normlarını

¹³³ Nazlı Cihan, “Okullarda Değerler Eğitimi Ve Türkiye’deki Uygulamaya Bir Bakış”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/2 Winter 2014, s.433

¹³⁴ Cihan, a.g.e.,s.434

¹³⁵ Halil Ekşi, “Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları.” *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1): s.79-80

aktarabilmelidir. Okuldaki derslerin topluluğun değer ve normlarını ifade etmede etkisiz olması durumunda, okulda yetişen bireylerin adaptasyonunun sağlanması mümkün olmayacaktır. Toplumsal değerler ve normlardan sapmalar, bu şekilde toplumsal çevrelerde yetişen bireylerin karakterinde görülür. Bu, sosyal çatışma ortamına zemin hazırlar.¹³⁶

Okullar, yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve sosyal davranışlarını etkileyebilmelidirler. Günümüzün getirdiği olumsuz durumlar karşısında, okullar öğrencilerine iyi tercihler yapabilmek için seçenekler gösterebilmeli ve aynı zamanda bu tercihleri yapabilme stratejilerini ve amaçlarını sunabilmelidirler. Bir toplumun geleceğinin iyi yetişmiş ve karakter sahibi insanlara bağlı olduğu tartışılma götürmez bir gerçektir ve insanlar iyi ahlaki karaktere kendiliğinden sahip olamazlar. Bundan dolayı öğrenim çağındaki her bireyin uygun ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması kaçınılmaz olarak okulların temel hedefleri arasındadır.¹³⁷

Çocuğun zamanının büyük bir kısmı okulda geçtiğinden, okul her gün farklı durumlarda çocuklara değer vererek çatışma durumlarını kontrol edebilmelidir. Değerlerin eğitimi yalnızca ülkemizde değil tüm dünyada da tartışılan bir konudur, bu nedenle okullarda verilen eğitimin önemi büyüktür ve günümüz koşullarında kademeli olarak geliştirilmesi gerekmektedir.

2.3.9.Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü

Okul öncesi öğretmeni, çocukların ailedeki bireylerden sonra hayatındaki ilk karşılaştığı bireydir. Bundan dolayıdır ki anaokulu zamanında alınacak eğitimden ziyade yüksek derecede yarar sağlanması amacıyla ilk öğretmeniyle yakın ilişki içerisinde olması gerektiği bilinir. Öğretmen çocuklar için genelde bir model oluşturmaktadır. Çocukların genelde okul öncesi öğretmenlerini sevmeye nedenleri arasında, çocuğa karşı olan duyarlılığı, çocuğa karşı olan tutarlılığı, çocuğa vereceği saygı ve sevgi, enerjisi, sabrı ve anlayışı yer alır. “Çocukla beraber çalışırken çocuk tüm detaylarıyla örnek alacağı, nitelikli bir öğretmen modeline ihtiyaç duyar. Bu sebeple okul öncesi öğretmeni öğrencinin gözünde olumlu bir tablo çizirken yeterli seviyede

¹³⁶ Doğanay, a.g.e.,s.102-103.

¹³⁷ Ekşi, a.g.e.,s.81

pedagojik formasyona sahip aynı zamanda mesleğine aşık, mesleğine hayran olmalıdır ki bunu öğrenciye hissettirebilsin”¹³⁸

Değerlerin aktarılmasında model almak oldukça önemli bir yöntem olduğu literatürde üstüne basılarak değinilmiş bir konudur. Öğrencilerin kendilerine örnek alarak seçtiği bu kişiler arasında öğretmenler ilk sırada yer alır ve öğretmenler değerleri şahsiyetlerinin bir parçası olarak sergilemek istemeseler dahi; öğrenciler, öğretmenlerinin değerlere karşı duruşlarından muhakkak etkilendikleri için, davranışlarında tekrar yolu ile ve değerleri öğretmenleriyle özdeşleştirerek benimserler.¹³⁹

Bir okul öncesi öğretmenin değerlerin aktarılmasında olmazsa olmaz bir takım nitelikleri kesinlikle olmalıdır:

-Öğretmek istediği değeri önce kendisi benimsemeli ve bunu davranışlarında gösterebilmeli.

-İyi ve kötüyü sonuçlarıyla beraber gösterirken bu davranışların sebep olabileceği olumlu ve olumsuz değerleri aktarabilmeli.

-Tartıştırmaya yaparak ve paylaşmaya fırsat vererek bu ortamları ortaya çıkarmalı.

--Başkalarına yapılmış kötü bir davranışın kendilerine yapıldığında neler hissedecekleri düşündürebilmeli.

- İçinde ahlaki ikilemler içeren kimi hikâyeler üzerinde tartışma ortamı oluşturarak güçlendirmeli.

-Öğretim programını belirlerken şereften, onurdan, erdemden bahsetmeli ve ilgili örnekler vererek seçilen konu değerlerin yansıtılmasına yönelik olmalı.

-Merhametli, zarafetli, adaletli, dürüst, iyiliksever, sadakatli, azimli, saygılı ve sorumluluk sahibi gibi asıl değerlerin öğretiminde yaratıcı davranıp tarafsız olarak sınıf kurallarını uygulayabilmeli.

-Öğretmeli fakat bunu sıkmadan sevdirmeye dayalı yapabilmeli.

-Öğrencilerin kendi kendine seçtiği değerlerin bunları oluşturma aşamasında onlara hangi değeri kazanacakları konusunda gerektiğinde rehberlik etmeli.

¹³⁸ Yavuzer, a.g.e., s.160

¹³⁹ Aygören Dirim, *Kız Meslek Liseleri İçin Okul Öncesi Eğitimi*, Esin Yayıncılık, Ankara, 2004, s.28-31

-Değerlerin içeriğine göre düşünebilmelerini ve algılamalarını üst seviyeye çıkarabilmeli.

- Soğukkanlı, sevecen, müsamahakâr, dürüst, güler yüzlü, rikkatli, esnek ve sorumluluk sahibi olabilmeli.

-Çocuklardaki en ufak değişimi fark edebilmeli ve çocukların taleplerine hassas olabilmeli.

-İyi bir meslek ahlakına sahip olmalı,

-Çocuk psikolojisi konusunda hassas olmalı ve bunu sosyal bir kişilik ile bütünlemeli.

-Çocuktaki güvenme duygusunu geliştirmek için öz verili olmalı.

-Çocukları motivasyonla başarabileceklerine inandırmalı ve bu konudaki davranışlarına sabırla karşılık verip, onları iyiliğe güzelliğe, doğruluğa yönlendirip her akşam mutlu bir biçimde tekrar okula gelme isteği içinde evlerine yolcu edebilmeli.

-Barış içerisinde mutlu, sakin bir sınıf havası oluşturulması adına yol gösterici olabilmeli.

-Davranışlarıyla hal ve hareketleri ile taklit edilmeye en uygun kişi olabilmeli.

-Çocukların, olumlu münasebetler içinde etkinliklere katılmasını sağlayabilmeli.

-Çocukların toplumsal değer ve kurallara uyumunun sağlanması için çocukların iç dünyalarında güzel davranışlar geliştirmesine olanak tanıyabilmeli.

- Çocukların sorumluluklar yüklenmelerine olanak tanınmalı ve bu sorumlulukları nasıl yürüttüklerini izleyip ödüllendirmelidir.

2.3.10. Değerler Eğitimi Projesi ‘Öğrencilerden Beklenen Davranışlar’

Ülkemizde uygulama yapılması düşünülen etkinliklerle ilgili genel muhtevası ve özelliği, 2552 Sayılı Tebliğler Dergisinde kısa bir tanımla “Öğrencilerden Beklenen Davranışlar” başlığı altında şu şekilde tariflenmiştir:

“Bütün okul arkadaşlarının kendisi gibi Türk toplumunun ve Türkiye Cumhuriyeti’nin bir bireyi olduklarını unutmamaları, onur ve haklarına saygı göstermeleri, öğretmenlerine/okul

yöneticilerine/arkadaşlarına ve çevresindeki kişilere karşı saygılı ve hoşgörülü davranmaları, doğru sözlü, dürüst olmaları, yalan söylememeleri, iyi ve nazik tavırlı olmaları, kaba söz ve davranışlardan kaçınmaları, millet malını, okulunu ve eşyasını kendi öz malı gibi korumaları, yasalara, yönetmeliklere ve toplumun etik kurallarına, milli, manevi ve kültürel değerlere uymaları beklenir. Bu davranışlara uymadıklarında da bazı yaptırımlar uygulanır”¹⁴⁰

Bu projenin kapsamında işlenecek olan değerlere Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenmiş ve İl Yürütme Kurulları, değerlerinin işlenme sırasına göre değiştirme yetkisinin elinde tutulması gerekmektedir. Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenmiş olan değerlerin gerek sevgi, gerek sorumluluk, gerek saygı, gerek hoşgörü ve duyarlılık, gerek özgüven ve birçok değer bulunduğu maddeler bulunmaktadır¹⁴¹

Esra Dereli İman tarafından, okul öncesi çocukları için revize edilmiş olan değerler eğitimi programının çocukların sosyal beceri, psiko-sosyal gelişim ve sosyal problem çözme yeteneklerine etkisini incelemek amacıyla, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş aralığında ki 66 çocukla, 11 hafta 33 oturum süren Değerler Eğitim Programı uygulanmıştır. Araştırma neticesinde bu programa katılan çocukların sosyal beceri, psiko-sosyal gelişim ve sosyal problem çözme yetenekleri puan ortalamalarının, katılmayan çocukların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.¹⁴²

2012 yılında Turgut Özal Üniversitesi’nin ve Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü ile ortak gerçekleştirdiği “Değerler Eğitimi Projesi” ile iki yüz okul öncesi öğretmeni eğitime alınmıştır. Öğretmenler sınıflarda uygulamalar sonucu olumlu dönüşler elde etmişler, bu bağlamda okul öncesi öğrencileri için geliştirilen Değerler Eğitimi

¹⁴⁰ Tebliğler Dergisi. Milli Eğitim Bakanlığı 2552 Sayılı Tebliğler Dergisi İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Eylül 2003.

¹⁴¹ MEB, 2013, Milli Eğitim Bakanlığı

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/10/05/743046/dosyalar/2013_02/24015229_deerlereitimiynergesi.pdf ,Erişim:03.08.2016

¹⁴² Esra Dereli İman, “Değerler Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocukların Sosyal Gelişimine Etkisi: Sosyal Beceri, Psiko-Sosyal Gelişim Ve Sosyal Problem Çözme Becerisi”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14 (1), 2014, (249-268), s.261-264

Programı, bir sonraki yıl öğretmenlerle Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gelen talepler doğrultusunda Ankara'nın 19 ilçesine yayılmıştır.¹⁴³

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YARDIMLAŞMA VE PAYLAŞMA DEĞERLERİNİN OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ROLÜ

Değerler eğitiminin amaçlarından biri de, çocukta doğuştan getirdiği yetenekleri ortaya çıkararak, onun kişiliğini her yönüyle geliştirerek, onu kötü ahlâktan muhafaza etmek ve iyi ahlâklı olarak yetişmesine katkıda bulunmaktır. Değerler eğitiminde çocukların kendileri ve toplum için fayda sağlayacak temel değerleri psikolojik, bilişsel ve sosyal gelişimleri açısından kazanmalarına destek olmak vardır. Değerler eğitimi kavramının moral-ahlaki, kişilik gelişimi, sosyal ve duyuşsal gelişimle iç içe olduğu görülmektedir.¹⁴⁴

Değerler eğitimi sayesinde eğitim kurumlarında oluşturulan bilgi, beceri, tutum ve değerlerin aktarılmasında diğer bireylere yardımcı olma vardır. Değerler eğitiminin hem bireyin kendi mutluluğuna hem de toplumun iyiliğine katkı sağlamak gibi iki temel amacı vardır.¹⁴⁵

Çalışmanın bu bölümünde, çocuklara verilen önemli değer kalıplarından olan yardımseverlik ile paylaşma olguları ele alınmıştır.

3.1. YARDIMLAŞMA VE PAYLAŞMA

3.1.1.Yardımlaşma Değeri

Yardımseverliği yalın bir tanımla, ihtiyaç sahibine, karşılıksız veya kişisel çıkar amacı gütmeyen gönüllü şekilde maddi ya da psikolojik destek sağlama durumu şeklinde ifade etmek mümkündür. Karşılıksız şekilde başkaları için bir şeyler yapmak; elinde bulunan gücü ve imkânları başkaları faydasına kullanmak; bir kimseye sıkıntıyı atlatmasında yardımcı olmak, ona hayattaki güçlükleri aşmasında yardımcı olmak,

¹⁴³ Münire Şafak, Fatma Bayrak, Nurşen Şirin, Banu Uslu vd., “Okul Öncesinde Değerler Eğitimi Programının Yaygınlaştırılması Üzerine Bir Araştırma”, *Journal of Education and Future*, (17-35), 2015, s.19-24

¹⁴⁴ Ertuğrul Yaman, *Değerler Eğitimi: Eğitimde Yeni Ufuklar*, Ankara, Akçağ Basımevi, 2. Baskı, 2012, s.145

¹⁴⁵ Yaman, a.g.e. s.145-147

yükünü onunla paylaşmak, güç durumda kalmış birinin mevcut sıkıntısından kurtulması için istekle, içten, hiçbir sıkıntı hissetmeksizin gidermektir.¹⁴⁶

İnsanlar yaratılışları gereği birbirlerine muhtaç varlıklardır. Tarih boyunca insanların birlikte yaşamış olması bir nevi bunun göstergesidir. Birlikte yaşama zorunluluğu nedeniyle toplumlar kendi değer yargılarını oluştururken yardımlaşma değerini dini referans veya toplumsal öğretilerle hep en önde tutmuşlardır. İnsanlar eşit yaratılmamışlardır, her bir insanın kendine has yetenekleri olduğu gibi eksiklikleri de mevcuttur. Günümüz modern hayat tarzı yeni ihtiyaçlar doğurduğu için bireylerin birbirine olan bağlılık düzeyi de artmıştır.

Türk Dil Kurumu'nun "Hayırsever olma durumu, iyilikseverlik" şeklinde tanımladığı yardımseverlik¹⁴⁷ kelimesini daha iyi anlayabilmek için, yardım, iyilik ve yardımlaşma sözcüklerini ayrı ayrı irdelemek yerinde olacaktır. Sözlükte; yardım; 1. Elindeki imkânları ve gücünü ihtiyacı olan biri için kullanma 2. Bir gücün bir olay üzerindeki yaptığı etki 3. Bağış 4. Birinin karşılaştığı güçlükleri hafifleten davranış şeklinde ifade edilmiştir.¹⁴⁸

Pedagoji sözlüğünde yardım; bir kimseye, ihtiyaçlarının karşılanmasını kolaylaştırmak için sağlanan katkı olarak tanımlanmıştır.¹⁴⁹ Yardımlaşmak birbirlerine karşılıklı yardımda bulunmak anlamına gelmektedir. Yardımsever; yardım etmeyi seven, hayırsever anlamlarında kullanılmaktadır.

Yardımseverlik toplumda dayanışmanın ve vefanın sonucunda ortaya çıkmış davranışlar dizisidir. Bir toplumun varlığını devam ettirebilmesi, toplum içindeki dayanışmaya dolayısıyla bireylerin yardımseverlik değerini sergileyerek bunu davranışa dönüştürmelerine bağlıdır.¹⁵⁰

Toplumdaki bireyler arasında bağlılığı güçlendiren, eksiklikleri gideren, boşlukları dolduran duygu yardımseverliktir. Millet olarak, dünyada yardımseverlik

¹⁴⁶ Türk Dil Kurumu Sözlüğü, "Yardım ve Yardımseverlik" kelimeleri, www.tdk.gov.tr, Erişim:25.10.2016

¹⁴⁷ Türk Dil Kurumu Sözlüğü, "Yardım ve Yardımseverlik" kelimeleri, www.tdk.gov.tr, Erişim:25.10.2016, Erişim:02.08.2016

¹⁴⁸ İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul, Kubbealtı Lügati, 2000, s.3374

¹⁴⁹ Paul Foulquie, *Pedagoji Sözlüğü*, Çev: Cenap Karakaya, Sosyal Yayınlar, 1994, s.531

¹⁵⁰ Bekir Buluç, "Ortaöğretim Okullarında Örgütsel Sağlık İle Örgütsel Vatandaşlık Davranışları Arasındaki İlişki", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Güz 2008, 6(4), (571-602), s.592-594

konusunda duyarlı olduğumuzdan toplumumuzda yardım amacıyla kurulmuş birçok sosyal kurum ve kuruluş bulunmaktadır.

Yardımseverlik değeri toplumun birçok kesimi ve kurumu tarafından önde gelen değerler arasında gösterilmektedir. Yardımseverlik değerini doğru bir şekilde iletmek ve değerlendirebilmek için bazı diğer değerlere ihtiyaç duyulmaktadır. Güven, sorumluluk, empati, cömertlik, hoşgörü, sevgi, merhamet alçakgönüllülük, kanaatkârlık gibi değerler yardımseverlik değerinin içselleştirilmesinde yardımcı değerlerdir.¹⁵¹ Geçmişte ve günümüzde vakıfların, diğer resmi-sivil yardım kurum ve kuruluşlarının faaliyetlerinin uzun zamanlar devam etmesi, bazı zamanlarda bu kurum ve kuruluşların öne çıkması duyuşsal alanda yardımseverlik değerinin incelenmesinde ayrıca bir motive kaynağı olmuştur.

3.1.2. Paylaşma Değeri

Paylaşmak, Türk Dil Kurumunun sözlük dağarcığında aralarında bölüşmek, pay etmek, üleşmek veya tesahup etmek, doğrulamak anlamlarına gelen ifadelerle tarif edilmiştir.¹⁵² Paylaşmak; kişinin kendinde mevcut olan özelliklerini, objelerinin bir kısmını veya bir miktarını başkasına verebilmektir. Paylaşmak, insanın en güzel vasıflarından biri olup, yardımseverlik ile ilintili bir değerdir.

Özellikle çocukların yetiştirilmesinde paylaşma duygusu mutlaka çocuklara aşılanmalı, anlatılmalıdır.

Paylaşma değerinin eğitimi verilirken çocuk ile doğru iletişimi kurabilmek onu anlayabilmek, onun duygu ve düşüncelerini, hüznlerini, mutluluklarını, heyecanlarını paylaşabilmek, ailelerin yapması gereken önemli hususlardan biridir. Çünkü çocuklar, başkalarının içinde bulunduğu üzüntüyü gördüklerinde, bazen ne yapacaklarını şaşırırlar, bazen de korkup endişeye kapılırlar ya da ağlarlar. Bu duygusalıklar örnek davranışlarla yönlendirilirse, çocuklar başka olaylarda ne yapacaklarını şaşırmayacak, yardımda bulunabileceklerdir. Çocukların bazılarının başkalarının üzüntüleri karşısında hiç aldırmadıkları görülür. Paylaşma değeri ile ilgili olarak, çocukların olumlu

¹⁵¹ Selahattin Turan ve Dilek Atan, “Okul Hayatında Var Olan ve Var Olması Düşünülen Sosyal Değerler”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2008, 6(2), s.227-229

¹⁵² Türk Dil Kurumu Sözlüğü, “Paylaşmak” kelimesi, www.tdk.gov.tr, Erişim:02.08.2016

davranışları teşvik edilmeli, olumsuz davranışlarının da tekrarlanmaması için tedbirler alınmalıdır.¹⁵³

Bu bağlamda, ebeveynler, çocuklarıyla “paylaşma” konusunda öncelikle kendileri örnek model olmaya çalışmalıdır. Çocukla paylaşma temalı oyunlar oynamalıdır. Örneğin, oyun oynarken tüm oyuncak bebeklere yediği şeylerden dağıtma suretiyle, bebeklerine yediği çikolatayı bölüştürüp vermesi bir paylaşım olduğu gibi oyuncaklarında iki kardeşin veya arkadaşın dönüşümlü oynaması gibi.¹⁵⁴ Böylelikle çocuğun gelişim düzeyine, haklarına ve isteklerine saygı gösterildiğinde, onlar da başkalarının haklarına ve isteklerine saygı göstermeyi öğreneceklerdir. Aksi halde anne-babalar istemedikleri sonuçlarla karşı karşıya kalabilir.

Paylaşımcılık, tamamen doğuştan getirilmiş bir duygu olmadığı, bunun büyük ölçüde birarada ve beraber yaşamının getirdiği, sonradan kazanılan bir duygu olduğu söylenebilir. Bu duygu bir hazır bulunuşluk dönemine ihtiyaç duyar. Bazen ebeveynler çocuk gelişimi yönünden uygun olmayan durumlarda paylaşımlarını isterler. Evde çocuk sayısının fazlalığı problem çıkma durumunu arttırabilir. Yine eğitim döneminde de bu problemler yaşanabilir.

Paylaşmak daha çok, sahiplik ve saygı ile ilintilidir. Yani çocukların kendi alanları ve bu alana duyulması gereken saygı ile ilgilidir. Çocuğun kendi alanında; onun oyuncakları, yatağı, giysileri vs. vardır ve bunlar çocuk için çok değerlidir. O istemedikçe bunları paylaşması beklenmemelidir. Onun alanına saygı duyulduğu hissettirilmelidir ve çocuğun da başkalarının alanına saygı duyması gerektiği öğretilmelidir.¹⁵⁵

3.1.3.Çocuklarda Yardımlaşma ve Paylaşma Bilincinin Oluşması

Toplumda insanlar birbirlerine muhtaç olarak yaşamaktadırlar. Herkesin bir başkasına sağlayabileceği bir yarar vardır. Bu yarar birçok konuda olabilmektedir. Yardımlaşma, durumuna yarar sağlayacak bir şeyle, buna muhtaç olanın veya ihtiyacı olanın gereksinimini gidermektir.¹⁵⁶

¹⁵³ Beyza Bilgin, *İslam Ve Çocuk*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 6. baskı, Ankara, 2004, s.138

¹⁵⁴ Bilgin, a.g.e., s.139

¹⁵⁵ Bilgin, a.g.e.,s.138

¹⁵⁶ M. Tahir b. Aşur, *İslam, İnsan ve Toplum Felsefesi*, çev. Vecdi Akyüz, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2000, s. 179.

Başkalarına yardımcı olabilmek bir noktada onları kendimiz gibi görmemizden kaynaklanmaktadır. Okul öncesi dönem ve okul dönemi, aynı zamanda öğrenme dönemleridir. Bu dönemdeki çocuğun psikolojik durumu, öğrenmeye ve topladığı bilgileri zihninde tutarak işlemeye, duyguları, düşünceleri ve davranışlarıyla sosyal hayata uyum sağlamaya elverişli hale gelmektedir. Çocuğu sözle anlamak ve onunla anlaşmak daha kolaydır. Çünkü dinleyebilecek ve anlayabilecek yaştadır. Çocuk, kendisini anlatabilmeyi, duygularını dile getirebilmeyi, sözlü olarak ifade eder.¹⁵⁷ Dolayısıyla yardımlaşmanın temel ölçütü, çocuğa anlatılabilir, yanlış ve hatalı davranışlarda bulunduğu, bunun nasıl düzeltilebileceği söylenebilir. Ayrıca, başkalarına nasıl yardım edebileceği de yine sözle anlatılabilir.

Çocuğun bir arada olduğu arkadaşlarından başka, oyun da, okul çağındaki çocuğun hayatında oldukça önemli bir yere sahiptir. Daha önce genellikle, tek başına ya da annesiyle veya babasıyla oyun oynayan çocuk bu dönemde arkadaşlarıyla oynamaya başlar. Çocukların kişilikleri, kendilerinin ve başkalarının bulundukları oyunlarda gelişir. Arkadaşlarıyla oynamak, çocuğa paylaşmayı ve akabinde yardımlaşmayı öğretir. Oyun yoluyla toplumsallaşan, “ben” ve “başkası” kavramlarının bilincine varan çocuk, vermeyi ve almayı da, oyun vasıtasıyla öğrenmektedir.¹⁵⁸

Dolayısıyla, anne-babalar oyunu boşa harcanan bir zaman olarak görmemeli; yardımlaşma ve paylaşma eğilimlerinin oyunlar yoluyla çocuğa kazandırıldığının bilincinde olmalılardır. Oyunla çocuğun duygularını ifade ettiğini, günlük yaşamda çevresinde aldığı uyaranların oluşturduğu gerilimden kurtulduğunu, duygusal sorunlarını çözebildiğini bilmelidirler. Bu yüzden çocuklar için uygun olan oyun ortamları hazırlanmalıdır. Bu konuda da hem ebeveynlere, hem öğretmenlere büyük rol düşmektedir.¹⁵⁹

Çocukların kişilik yapıları gelişirken, sağlıklı kişiliğin temel taşlarını oluşturan toplumsal ve evrensel değerlerin kazanılması çok önemlidir. Bu sebeple de gerek anne-babaların, gerekse okullarda öğretmenlerin üzerine büyük görev düşmekte; çocukları toplumsal ve evrensel değerlerle donanmış ve bu değerlerle yaşamayı yaşam biçimi haline getirmiş bireyler olarak yetiştirmek, temel amaç haline gelmektedir. Bu amaçla yardımseverlik, paylaşma, merhamet etme, fedakârlık gibi birtakım değerleri çocuklara

¹⁵⁷ Mine İzgi, *Kızımı Yetiştiriyorum*, Elit Kültür Yayınları, İstanbul, 2006, s. 232.

¹⁵⁸ Haluk Yavuzer, *Ana-Baba ve Çocuk*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 19. Basım, 2007, s. 170-171.

¹⁵⁹ Yavuzer, ,a.g.e., s.172-173

aşlamak, onların ulusal ve evrensel insani değerleri edinmiş bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunabilmek için, MEB tarafından hazırlanan ‘Değerler Eğitimi Programı’ son derece önem taşımaktadır. Böylelikle farklı değerler okullarda işlenerek çocuklar bu değerleri öğrenmeye ve yaşamlarına geçirmeye başlamaktadır.

Çalışmanın şimdiye kadarki bölümlerinde, değerler eğitiminin, bireyin kendisine ve topluma yararlı olacak temel değerleri kazandırma eğitimi olduğundan söz edilmiştir. Değerler, insanların tutum ve davranışlarını etkileyerek; tutum ve davranışları belirleme, biçimlendirme ve yönlendirmede önemli rol oynarlar. Değerler Eğitimi Programı çerçevesinde de planlanan çalışmalar ile çocukların değerleri yaşamaları, çevrede yaşayanlarla paylaşımları ve içselleştirmeleri amaçlanmaktadır.¹⁶⁰

Çocuğa kazandırılan pek çok alışkanlık gibi yardımseverlik ve paylaşma duyguları da daha bebeklik ve ilk çocukluk döneminden itibaren örneklerle yaşatılarak öğretilir. Yardımlaşma ve paylaşmanın kazandırılmasında aile içinde çocuğa karşı takınılan tavır, çocuğun üzüntüsünü ya da sevincini paylaşma, elindeki oyuncakları arkadaşıyla oynamasını öğrenme gibi davranışlar, aile içi etkileşim için önemlidir.

İnsanlar arasında yardımlaşma, toplumda kaynaşma, sevgi ve saygıyı artırmaktadır. Çocuklar yardımlaşma ve paylaşma duyguları ile doğmazlar. Doğuştan bir duyguyla sevdikleri, hoşlandıkları şeyleri bir başkası ile paylaşmak istemezler. Özellikle küçük çocuklar, yetişkinlere göre daha benmerkezci oldukları için, yardımlaşma duyguları tam gelişmemiştir. Uzmanlara göre 2-6 yaş arası bu duygunun kazanımında önemli bir zaman dilimini oluşturmaktadır. 2 yaşına kadar ”benmerkezci” olan çocuklar, 2-6 yaş arasındaki ilk çocukluk evresinde sosyal ilişkinin nasıl kurulduğunu, ev dışındaki insanlarla özellikle kendi yaşlıları ile nasıl beraber olunacağını öğrenmektedir.¹⁶¹ İki yaşına kadar yalnız oynamayı seven, oyuncaklarını paylaşmayan çocuk üç yaşından itibaren akran grubuyla ile paylaşmaya, yardımlaşmaya dayalı oyunlara girmeye başlamaktadır.

Tüm bu sebeplerden dolayı “Yardımlaşma ve paylaşma bilincinin oluşması için neler yapılmalı?” diye sorulduğunda şunları söylemek mümkündür:

¹⁶⁰ Turan ve Atan, a.g.e.,s.228

¹⁶¹ Buluç, a.g.e.,s.598

Çocuklar, yardımlaşma ve paylaşma duyguları ile doğmazlar. Çocuklar 2 yaşına kadar “benmerkezci” duygular içerisindedir. Sevdikleri veya önem verdikleri bir şeyi kimseyle paylaşmak istemezler. Ancak 3 yaşından itibaren akran grubuyla yardımlaşma ve paylaşmaya dayalı oyunlara girmeye başlar. Dolayısıyla 2-6 yaş yardımlaşma ve paylaşma duygusunun kazandırmada önemli olan bir dönemdir. İlk çocukluk evresinde çocuk; sosyal ilişkinin nasıl kurulduğunu, ev dışındaki insanlarla özellikle kendi yaşlıları ile nasıl beraber olunacağını öğrenmeye başlar.¹⁶²

Yardımlaşma duygusunun çocukta oluşabilmesi için öncelikle aile fertleri birbirleri ile sağlıklı iletişim kurmalıdır. Evde anne ve babasının gün içerisinde karşılaştıkları zorluk ve sıkıntıları birlikte yardımlaşarak çözmeye çalıştığını gören çocuklar, yardımlaşma ve paylaşmanın değerini daha iyi anlayacaktır.¹⁶³

Her fırsatta oyun oynamak isteyen çocuklar için, faydalı ve eğitici oyunlar geliştirilerek, yardımlaşma ve paylaşma değerleri kazandırılabilir.

Yardımlaşma ve paylaşma değerlerinin aktarımı ile ilgili olarak, belirli günler ve haftalar, ulusal bayramlar, dini bayramlar gibi kültürel önem taşıyan zaman dilimlerinde toplumsal kaynaşmaya katkı sağlayacak faaliyetlere, aileler çocukları ile birlikte katılmalıdır.¹⁶⁴ Ayrıca aileler, çocuklarının çevresinde ve okulunda planlanan sosyal yardımlaşma ve paylaşmayı amaçlayan etkinliklere katılımı desteklemelidirler.

2-6 yaşlarından itibaren çocuklara ellerindeki oyuncakları, yiyecekleri ve imkânları arkadaşları ile paylaşma duygusu aşılanmalı, böyle olunca arkadaşları tarafından daha çok sevileceği, oyunlarının daha güzel olacağı, başka bir çocuğu sevindirmenin insanı mutlu edeceği onun anlayacağı bir dille anlatılmalıdır. Bencil olursa arkadaşlarının kendisinden uzak duracağı, onunla kimsenin arkadaşlık yapmak istemeyeceği öğretilmelidir.¹⁶⁵

Çocukta yardımlaşma ve paylaşma duygusunun oluşmaya başladığı dönem okulöncesi eğitim dönemidir. Aile, çocuklarını pedagojik formasyonu olan öğretmenlerin çalıştığı okulöncesi eğitim kurumlarına göndermelidir. Okullarda da

¹⁶² Yavuzer, a.g.e., s.170

¹⁶³ Yavuzer, a.g.e., s.171

¹⁶⁴ Yaman, a.g.e., s.146

¹⁶⁵ Yaman, a.g.e.,s.147

yardımlaşma ve paylaşma bilinci, değerler eğitimi bünyesinde farklı ve öğretici etkinlikler ile çocuklara anlatılmalı, kazandırılmalıdır.¹⁶⁶

Anne-babalar, çocuklarının çevresinde ve okulunda planlanan sosyal yardımlaşma ve paylaşmayı amaçlayan projelere katılımı desteklemelidir.

3.2. YARDIMLAŞMA VE PAYLAŞMA DEĞERİ KAZANIMLARININ ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Ülkemizde resmi program çerçevesinde hazırlanmış ve uygulanan “Değer Eğitim Programı”¹⁶⁷ Okullarda eğitim programları içerisinde ve okulun ders dışı etkinlik programı çerçevesinde verildiği bilinmektedir. Hemen hemen bütün derslerin programlarında yer alan bu değerler, bunların öğretim programları kapsamında verilmesi ya da öğretmen önceliğinde gerçekleşen örtük programlarla kazandırılmaya çalışılması değerlerin etkili öğretilmesine mani olmaktadır.¹⁶⁸

Ülkemizde uygulanan eğitim programlarında değerler eğitiminin planlı olarak yer almaması, değerler eğitiminin okullarda verilmediği anlamını taşımamaktadır. Değerler eğitimi örtük programlarla kuşkusuz verilmektedir ancak bu eğitimin öğrencilere program çerçevesinde ve planlı öğrenme şeklinde kazandırılması da gerekmektedir. Değerlerin öğrencilere daha etkin şekilde öğretilmesi, bu değerlerin kazandırılmasının olasıya bırakılmaması için okulların etkin ve planlı bir biçimde değer eğitimi vermesi gerekmektedir.¹⁶⁹

Etkili bir değerler eğitimi programı; okulun ve öğrencinin gereksinim ve beklentilerini temel alan, öğretmen idareci, personel olmak üzere tüm okul çalışanlarının, öğrencilerin, ailelerin dâhil edildiği bir çalışma ile gerçekleştirilebilir.¹⁷⁰

Tüm bu sayılanlar okullarda uygulanmak üzere, okulun ve öğrencilerin beklenti ve ihtiyaçlarını temele alarak oluşturulmuş bağımsız bir değer eğitimi programına ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.

¹⁶⁶ Kaplan, a.g.e.,s.74

¹⁶⁷ MEB, TTK Onaylı Öğretim Programları, 2015, <http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72>, Erişim:02.08.2016

¹⁶⁸ Selçuk Uygun, “Değerler Eğitimi Program Tasarılarının Değerlendirilmesi: Antalya Örneği”, *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2), (263-277), 2013, s.266-267

¹⁶⁹ Handan Devci ve Tuğba Selanik Ay, “İlköğretim Öğrencilerinin Günlüklerine Göre Günlük Yaşamda Değerler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6): (167- 181), 2009, s.177-178

¹⁷⁰ Tuğba Çengelci, Barış Hancı ve Hıdır Karaduman, “Okul Ortamında Değerler Eğitimi”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25): (33-56), 2013, s.35

Muhakkak ki, değerler eğitiminde yardımseverlik ve paylaşma değerlerinin kazandırılmasının ayrı bir yeri vardır. Gerek yardımseverlik gerekse paylaşma, toplumda elbirliği ve bağlılığın sonucu olarak ortaya çıkmış bir demet davranışların tamamının eseridir. Bir toplumun varlığını ileriye götürebilmesi için, toplum içindeki dayanışmaya dolayısıyla da kişilerin yardımseverlik ve paylaşma değerlerini sergileyerek bunu davranışa dökebilmelerine bağlıdır. Yardımseverlik değerini sadece maddiyat olarak düşünmemek gerekmektedir. Bazen söylenebilecek bir sözü ya da yaşanmış olan bir üzüntüyü paylaşmak, derdini dinlemek, ümit vermek yardımlaşma ve paylaşma duygularının en güzel ifadesidir. Dolayısıyla yardım etmek veya bir şeyleri paylaşmak için zengin olmaya ihtiyaç yoktur. Çok vermek değil, önemli olan gönülden vermek ve gönülden paylaşmaktır.

Bir toplumun geleceğinin iyi yetişmiş, karakter sahibi insanlara bağlı olduğu çok açıktır. İnsanlar iyi ahlaki karakterlere kendiliğinden sahip olamazlar. Bundan dolayı öğrenim çağındaki her bireyin uygun ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması kaçınılmaz olarak okulların temel amaçları arasında olmalıdır.¹⁷¹

Eğitim, gelecek kuşaklara değer aktarımının yapıldığı bir süreç olduğundan, bu süreç içerisinde öğretmenlerin sahip oldukları değerler çocukları etkilemektedir. Bu varsayımdan yola çıkarak öğretmenlerin sahip oldukları değerler önem kazanmaktadır. Öğretmenlerin nasıl bir kültürlenme ve sosyalleşme içerisinde olduğunun, yani değerler sisteminin nasıl olduğunun, bilinmesi ayrıca önem arz etmektedir. Öğretmenlerin değerlerinin öğrenci davranışlarını etkilediği de bir gerçektir. Bu sebeple Milli Eğitim Bakanlığına bağlı tüm okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim okulları birlikte düşünüldüğünde, okulların benimseyeceği değerlerin belirlenmesinde en büyük pay öğretmenlere aitti.¹⁷² Bu bağlamda da öğretmenler tarafından aşılana yardımseverlik ve paylaşım değerlerinin, aileden sonra, çocuklar üzerinde çok önemli bir yeri ve çocuklar için önemli kazanımları vardır. Örneğin, yardımseverliğin çocukta kendiliğinde oluşması için ona yardım edilmesi ve çocuğun başkaları için yaptığı yardımların takdir edilmesi gerekir. Böylece çocuk yardım etmekten zevk alacak, ileride

¹⁷¹Ed. Neriman Gökçeğöz Karatekin, *Helik Karakter Okulu Aile Kitabı 2, Yardımseverlik*, Nobel Yayın Dağıtım, 2003, Ankara, s.32-35

¹⁷² Vedat Aktepe ve Selma Yel, “İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Yargılarının Betimlenmesi: Kırşehir İli Örneği”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Yaz(3), (607-622), 2009, s.611-614

karşılıksız olarak yardım edecektir. Çocuklar çok küçük yaşlardan itibaren sürekli iletişim halinde oldukları kişilerden çabuk etkilenirler. Çocuklar davranışlarının sonuçlarını çevrelerini nasıl etkilediğini somut olarak yaşarlar. Aldıkları geri bildirimlerle doğru ve yanlış davranışlar hakkında fikir sahibi olurlar. Tutarlı olmanın önemli olduğu değer eğitiminde aileler değer yargılarını çocuklarına tutarlı bir şekilde sunmalıdır. Kişisel ruh haline göre bazen müdahale edip bazen görmezlikten gelinmesi doğru bir davranış biçimi değildir¹⁷³ Değerler eğitimlerinde gerçekleştirilmesi gereken özelliklerin kavramlaştırılması programların dayandığı yaklaşımlar açısından ipuçları taşımaktadır. Örneğin “amaç” gelenekseli, “hedef davranış” davranışçılığı, “kazanım” yapılandırmacılığı çağrıştırmaktadır. “Hedef-davranış” ifadesi yerine “kazanım” ifadesinin tercih edilmesinin bir nedeni de, öğrenciyi merkeze alan bir yaklaşım olmasıdır. Öğrenci, dışarıdan bilgilerin yerleştirileceği boş bir kutu değildir. Öğrencinin zihni her uyarana anlam veren ve bu anlamları bilşte dengeleyen dinamik bir yapıdır. Bu yapı; deneyimlerden, içinde bulunulan kültürden, öğrenmenin gerçekleştiği etkileşimin doğasından ve bireyin bu süreçte üstlendiği rolden etkilenmektedir

Kazandırılması gereken özelliklerin ifadelendirilmesi analiz edildiğinde ortak bir yaklaşımın belirgin olmadığı görülmektedir. Örneğin tasarımlarda örnek olarak verilen etkinliklerde yer alan bazı ifade biçimleri şöyledir: “Saygı” değeri için; Okulöncesi: “Amaç: Öğrencilerin duygularının farkındalık düzeylerini artırmalarına ve başkalarının duygularına saygı konusunda anlayış geliştirmelerine yardımcı olmak”.

İlköğretim: “Hedef-davranışlar: Saygı kuralları çocuk tarafından içselleştirir. İşbirliğine geçmeyi geliştirir”. Ortaöğretim: “Kazanım: Münferit olmanın ne anlama geldiğini algırlar”. Bu örneklerden yola çıkarak bu öğrenilmesi gereken özelliklerin ifade edilmesinde öğrenmeye yönelik, açıklık, gözlem yapılabilirlik, ölçülebilirlik ve uygulamaya alınabilirlik ilkelerine uygunluk durumlarında ciddi sorun ve çelişkiler söz konusu olabilmektedir.

Çocuklar, değerleri öğretmen ile birlikte sevmektedir ve onunla bütünleştiğinden dolayı saygıyı, sevgiyi, yardımlaşmayı ve paylaşmayı öğretmenin davranışlarında görece, hayatının ilerleyen yıllarında devamındaki hal ve hareketlerinde bunları

¹⁷³ Belma Tuğrul, , “Değerlere Değer Vermek; Akıl Yürek Vicdan”. *Uluslararası Antalya Değerler Eğitimi Sempozyumu Bildiri Özetleri*, Antalya, 28-29 Mayıs 2013, s.32-34

göstermeye devam edecektir.¹⁷⁴ Bu sebepten okulda bir yardımlaşma havasının oluşturulmasında yönetici, öğretmen ve öğrenciler arasındaki münasebetlerin rolü büyüktür. Okulun tüm etkenleri arasındaki yardımlaşmayla ilgili örnekler öğrencilerin penceresinden bakıldığında olumlu model alınması açısından önemlidir. Okullardaki yardımlaşma ile ilgili etkinlikler baz alınarak bu tür ortamlar oluşturulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Tüm bunlar, çocuklara olumlu kazanımlar sağlamaktadır. Bu bağlamda çocuklara değerleri sistemli bir biçimde benimsetmek için en iyi yol, onların düzenli bir şekilde günlük faaliyetlere katılmalarını sağlamak, çeşitli oyunlar düzenleyerek ve farklı yaklaşımlarla onların dünyasına girebilmek, onlarla münasebetlerini mümkün olduğunca özenli hale getirebilmektir.¹⁷⁵ Yardımseverlik ve paylaşma değerlerinin edinimi için yaşantıya, aynı duygularda olmaya, model olmaya, problem çözmeye, keşife dönük faaliyetlerinin hazırlanarak öğrenciye sunulmalıdır.¹⁷⁶ Bunlar, çocuklarda gerek bilişsel, gerek duygusal açıdan onların davranışlarına yön veren, onların kesintisiz biçimde ve plânlı olmasını sağlayan inanç veya standartlar haline dönüşmektedir.

3.2.1.Yardımlaşma ve Paylaşma Değerleri İle İlgili Okullarda Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de 2010 yılından itibaren değerler eğitimi kapsamında birçok okulda farklı etkinlikler düzenlenmekte, buna göre çalışmalar yürütülmektedir. Bunlardan MEF okullarının anaokulu bölümü, Değerler Eğitimi, yardımseverlik değeri etkinliği kapsamında, 2015-2016 eğitim öğretim döneminde, çeşitli faaliyet ve çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu etkinliklerin birinde, “Başkaları ile paylaşabileceğin eşyaların resimlerini yapar mısın?” sorusu sorularak, çocuklardan resim yapmaları yoluyla bu değeri öğrenmeleri amaçlanmıştır. Yine bu amaç doğrultusunda konuya uygun olarak, çocuklara “Aslan ile Fare” başlıklı hikâye okunmuş; sonrasında “Hangi zamanlarda kimlere (anne, baba, abi, arkadaş vb.) yardım edebilecekleri sorulmuştur. Böylelikle

¹⁷⁴ Taha Yazar ve Sümeyye Erkuş, “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programındaki Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri”, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, (196-211), 2013, s.208-209

¹⁷⁵ Bolay, a.g.e., s.19

¹⁷⁶ Mehmet Zeki Aydın, “Değerlerin Eğitimi Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Antalya Değerler Eğitimi Sempozyumu*, 28-29 Mayıs 2013, Antalya, s.9

yorum yoluyla çocukların hikâye bitiminde hissettikleri, empatik yaklaşımları, yardımlaşmanın önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.¹⁷⁷

Bir başka örneği Balıkesir Akçay'dan, Saniye Karagözlü Anaokulu şöyle vermiştir: Yardımseverlik ve Paylaşma değerlerini öğretebilmek için, “İyilik Ağacı” adlı bir oyun oluşturulmuştur. Burada, çocuklara, “Bugün hangi iyiliği yaptın? Yaptığın iyiliği bizimle paylaşmak ister misin? Bu yaprağın üzerine yaptığın iyilikle alakalı bize bir resim çizer misin? Şeklinde yönergeler verilerek çocukların yapraklara iyilikle ilgili kavramları resmetmeleri sağlanmıştır. Çocukların bu çizdikleri yapraklardan yararlanarak ortaya bir iyilik ağacı meydana getirmeleri amaçlanmıştır.¹⁷⁸

Bu etkinliğin sonunda da, öğrencilerin öğretmenlerinin oluşturdukları ağacın yaprakları üzerine resmettikleri iyiliği resmetmeye çalışmaları hoşlarına gitmiştir ve bu onların hayal gücünün geliştirilmesine de katkıda bulunduğu gözlenmiştir. Çünkü oluşturdukları şeyi akıllarında kurgulayarak şekillerle ifade etmeye çalışmışlardır. Daha sonradan o ağacın sergilenmesi sayesinde çocuklar somut olarak yaptıkları iyilikleri görsel olarak görmüş olacaklar ve kendilerini iyi hissedeceklerdir. Etrafındaki arkadaşlarına bu iyilik ağacını göstermek sureti ile etraflarına olumlu birer örnek olmayı başarmışlardır. Bu ağaç sayesinde en önemli nokta öğrencilere model olma imkânı tanınmış olmasıdır.

Genel olarak okul öncesi etkinlikler, resim yapma ve hikâye dinlemenin yanı sıra, daha çok drama-oyun, görsel malzemeler ve el işi gibi faaliyetlere dayalı sürdürülmektedir. Burada genellikle aşağıdaki çizelgede olduğu gibi bir yol izlenmektedir:

¹⁷⁷ MEF Anaokulları, <http://www.mef.k12.tr/mef-bahcesehir-anaokulu/anaokulumuz/degerler-egitimi>, Erişim:26.10.2016

¹⁷⁸ Akçay Saniye Karagözlü Anaokulu, http://akcayanaokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/10/08/974400/dosyalar/2013_05/16120306_deerleretmnsanay%C4%B1raporu.pdf, Erişim:26.10.2016

Tablo 3.1. Okul Öncesi Yardımseverlik ve Paylaşma Değerler Eğitim Planı Örneği¹⁷⁹

AYIN DEĞERİ	Planlama	Etkinlik Örnekleri
Yardımlaşma ve Paylaşma	1.“Yardımseverlik-Paylaşma” değerleri, belirlenen zümre tarafından planlanarak işlenir. 2. Öğretmenlere ve öğrencilere ayın değeriyle ilgili bilgi verilir. 3. Velilere de bilgi verme amacıyla bilgilendirme ve katılım mektubu yazılır. 4. Ay içinde aileye yönelik yapılacak çalışmalar planlanır. 5.İhtiyaç duyulan malzeme belirlenir ve temin edilir. 6.Değerlerle bağlantı kurulacak belirli gün ve haftalar planlanır. 7.Okul köşeleri hazırlanır.(değerler ağacı, pano vb) 8.İşlenen değerler ile ilgili dönüşler toplanır ve değerlendirilir.	İhtiyaç duyulan kişi ve kurumlara okul veya sınıf bazında yardım kampanyası yapılarak birlikte kişi ve kurumlar ziyaret edilir. Çocuklara yardımseverlik ve paylaşma duygusunu aşlamak ve ihtiyaç sahibi insanlarla paylaşmayı öğretmek için bir alt proje olarak kullanmadıkları kitap ve oyuncaklarını okula getirmeleri istenir, çocukların da katılımıyla başka çocuklarla paylaşmak üzere kitap ve oyuncak kutuları oluşturulur. Drama oyunu ile de yardımseverlik teması vurgulanır. Örneğin, “yaşlı teyzeye yardım” hikâyesini öğrenciler drama yöntemiyle uygulayıp yaşlılara yardım etmenin ve yardıma ihtiyacı olanlara destek olabilmenin önemini öğrenmiş olurlar.

3.2.2.1.Etkinlik Örnekleri

Etkinlik 1:

Burada, okul öncesi öğrencileri, kangurulu yardım kesesi oluşturmuş ve yaptıkları her yardımseverlik davranışında, kanguru kesesine bir gülen yüz eklemişlerdir.

Resim 3.1. Okul öncesi Öğrencilerinin Yardımseverlik Davranışı Panosu Örneği

¹⁷⁹ https://karabuk.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_12/10123551_degerler_egitimi_2015.pdf, Erişim:04.08.2016

Okul öncesi değerler eğitiminde yapılan etkinliklerden biri de yardımseverlik ve paylaşma değeri kapsamında sanat etkinliğidir. Komşuluk ilişkilerini anlatan ve yardıma ihtiyacı olan komşularımıza yaptığımız yemeklerden verebileceğimizi, bunun bir yardım davranışı olduğunu benimseten resimler hazırlatılması buna örnek verilebilir. Yine öğrencileri yardımlaşmaya ve paylaşmaya teşvik amacıyla oluşturulacak sınıf panoları da bu bağlamda hazırlanan bir diğer çalışmadır.

Etkinlik 2:

Her öğrenciye özel bir kaplumbağa yapıldı ve kaplumbağa koşu parkuru çizelgesi oluşturuldu. Öğrencilerin sınıf içerisinde yapacağı her yardımseverlik davranışında o çocuğa ait kaplumbağa ilerletildi. Böylece sınıf içerisindeki yardım davranışlarının arttırılması güzel bir etkinlikte eğlenceli hale getirildi. Aşağıda yardımlaşma değeri çalışmasıyla ilgili olarak sınıf panosundan bir örnek yer almaktadır:

Resim 3.2. Yardımseverlik Değeri Öğrenci Panosu Örneği¹⁸⁰

Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.

¹⁸⁰ http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/10/17/973420/dosyalar/2014_03/20080436_kardemdekullas%C4%B1nyard%C4%B1mprojedosyas%C4%B1.pdf, Erişim:04.08.2016

Etkinlik 3:**Paylaşma Değeri**

Söz gelimi, “*Paylaşım Pastası*” adında bir oyun hazırlanabilir. Bu oyunda öğretmenler sınıflarda ‘paylaşma’nın önemi üzerinde açıklama yaparlar. Ne gibi şeyleri paylaştıklarını, kimlerle neleri paylaştıklarını, paylaştıktan sonra çocuklara neler hissettikleri sorulur. Bu konuda sınıfta bir ön hazırlık yapılmış olur. Daha sonra okulun en göze çarpan bölümünde bir “paylaşma köşesi” düzenlenir. Buraya öğrencilerin yaptıkları iyilik ve paylaşım yazılıp içine atacakları bir karton pasta yapılıp konulur. Öğrenciler yaptıkları iyilikleri ve paylaştıkları şeyleri resimleyerek, iyilik pastasının içine atarlar. Her hafta açılan kutudan seçilen iyiliğin ve iyilik yapan öğrencilerin törenle ödüllendirilmesi, takdir edilmesi ve diğer öğrencilere örnek teşkil etmesi sağlanabilir.

Etkinlik 4:

Resimli anlatımın yanı sıra, drama/oyun faaliyetleri ile de yardımseverlik ve paylaşma değerleri, çocuklara öğretilir. Buna örnek olarak da şöyle bir etkinlik daha vermek mümkündür:

Etkinlik 5:

Konunun Başlığı :Yardımseverlik İle İlgili İfadeler

İçeriği :Hadi Sen de Yardım Et.

Yöntem Ve Teknikler : Eğitsel Oyun

Kullanılan Araç-Gereçler :Kalem, Kâğıt, Kutu

Etkinliğin İşlenişi : Bu etkinlik için öğretmen öğrencilere hazırladığı küçük kağıtları dağıtıp, bildikleri ve yapmak istedikleri yardımları resimle çizmelerini ister. Yazılan bu yardımseverlik ile ilgili ifadeleri toplayarak bir kutu veya torbanın içine koyar. Daha sonra gönüllü öğrencilerden bu torbadan bir ifadeyi almasını ve bunu arkadaşlarına öğretmen yardımı ile anlatılmasını ister.

Resim 3.3. Yardımseverlik Kutusu Örneği

Etkinlik 6:

Paylaşma değerinin okul öncesi çocuklarına anlatılması konulu aşağıdaki gibi bir drama örneği de verilebilir:

Örnek Drama:

Öğretmen eline iki tane top alır ve bu topların bir tanesinde gülen yüz, diğerinde üzgün yüz ifadesi vardır. Çocuklara topların üstündeki duygu ifadelerinin ne anlama geldiği sorulur. Büyük topun neden mutlu olmuş olabileceği, küçük topun neden üzgün olmuş olabileceği sorularak çocukların düşüncelerini ifade etmeleri sağlanır. Büyük top; “Merhaba ben çok mutlu bir topum çünkü bana sahip olan çocuk beni iyi işler için değerlendiriyor, beni patlatmıyor, arkadaşlarıyla paylaşıyor. Benimle güzel güzel oynadıktan sonra beni oyuncakların bulunduğu sepete yerleştirdiği için ben çok mutlu bir topum” der. “Şimdi de küçük topu mutlu etmek adına onunla güzel bir şekilde oynayalım” diyerek oyunu sürdürür. Küçük top, “Evet eğer benimle güzel oynarken aynı zamanda, birbirinizle beni paylaşırsanız ben çok mutlu bir top olacağım” der ve öğretmen çocuklara büyük top ve küçük topun üzünlüğünü bir kez daha ifade etmelerini ister. Drama bittiğinde öğretmen bu topları çocuklara bırakarak serbest oynamalarına imkân tanır.

Etkinlik 7:

Yardımseverlik değeri ile ilgili olarak bir başka etkinlik örneği de, süresi yaklaşık olarak 40 dakika olan bir drama ve uygulama faaliyetidir. Oyunun sonunda, ihtiyaç sahibi kişilere yardımcı olmak, yardımlaşmanın önemine varabilmek, yardımseverlik değerine ilişkin değerlerinin kazandırılması amaçlanmaktadır.

Dramada kullanılan malzemeler; görsel-işitsel kayıt, çalışma kâğıtları, bilgisayar, projeksiyon ve resimlerdir. Oyuna başlamadan önce de, izletilecek kayıtlar ve resimler hazırlanarak, kayıttın izletileceği malzemeler (bilgisayar, dvd oynatıcı)

hazırlandıktan sonara ve öncesinde bir deneme yapılarak kontrol edilir. Bu gösterimden sonra öğrencilerin, empati yapabilmeleri için aşağıdaki basmaklar sırasıyla uygulanır:

- Çocukların öncelikle, gözlerini yumarak düşünmeleri istenir “*filmde izlediğiniz açlık çeken insanlardan biri olduğunı düşün...*”denildikten sonra düşünebilmesi için biraz beklenebilir. Daha sonra “*Birileri size yiyecek ve içecek yardımında bulundu. Bu durumda neler hissederdin? Size yardım eden/edenlerle ilgili ne düşünürdün?*” gibi sorular sorularak çocukların bu konudaki düşüncelerini paylaşmalarına olanak tanınır.

Daha sonra tekrar gözlerini kapatmaları istenir “*filmde izlediğiniz maddi imkânsızlıklar yüzünden okuyamayan çocuğun sen olduğunı düşün...*” (Düşünmesi içinde bir miktar zaman verilir). Daha sonra “*Birileri sana okuman için yardımda bulundu. Bu durumda neler hissederdin? Sana yardım eden/edenlerle ilgili ne düşünürdün?*” Sorularıyla çocukların bu konudaki düşüncelerini söylemelerine imkân tanınır.

Çocukların bir kez daha gözlerini kapatmaları istenir “*filmde izlediğiniz yaşlılıktan dolayı kendi işini ve bakımını güçlüklerle yapmaya çalışan amcanın yerinde sen olduğunı düşün...*” (Düşünmesine bir miktar fırsat verilir). Daha sonra “*Birileri sana yardım etti ve işlerini kolayca yaptı. Bu durumda neler hissederdin? Size yardım eden/edenlerle ilgili ne düşünürdün?*” Soruları sorularak bu konuda düşünmelerine fırsat verildikten sonra bunları paylaşmaları istenir.

Çocukların gözlem yapabilmelerine yardımcı olmak için yardımsever insanların (Bu kişiler; öğrencilerin çok sevdiği bir film yıldızı, şarkıcı, futbolcu vb. olursa daha etkili olur. Elbette burada öğretmen/öğretmenler de çok etkili birer rol model olabilirler), durumları kötü olan insanlara, muhtaç hayvanlara vb. maddi ve manevi yönden yardımcı olduklarını gösteren video kayıtları izlettirilir. Daha sonra aşağıdaki sorular yöneltilir.

-*İzlediğiniz ne/neler yapıyor? Sence bunu niçin yapıyor?*

- *Bu yaptıkları davranışları sorgulama yaparak doğru bulup bulmadığı sorulur?*

-*Onun/onların bu davranışlarının ne gibi neticelere yol açabileceği sorulur?*

-*Eğer o/onlar bu yardımları yapmasaydı nasıl bir sonuç ortaya çıkarırdı?*

-*Onun/onların bunları yapması senin için önemli mi (değerli mi)? Onun/onların bunları yapması senin gerçekten istediğin bir şey mi? Bu durum seni memnun etti mi?*

Öğrencilere üzerinde düşünmeleri için, *'Herhangi bir yardıma ihtiyacınız olduğunda birileri size yardım etti mi? Bu yardım karşısında ne hissettiniz?'* soruları yöneltilir. Cevaplarını paylaşmak isteyen öğrencilerin cevaplarını paylaşmaları için söz hakkı verilir. Bu süreçte yardımlaşmanın toplum için önemi ve ihtiyacı olanlara yardımcı olmanın önemi anlatılır. Bu arada, belki bir gün bizim de yardıma ihtiyacımızın olabileceğine ve yardımsever insanların da bize yardımda bulunacağına değinilir. Bu aşamada öğrencilerin yardım etme isteklerinin olması beklenir ve bir sonraki aşama uygulanır:

-İlk önce öğrencilerden ailelerinin de onayını ve yardımını alarak çevrelerinde, okullarında “para, yiyecek, içecek, giyecek, oyuncak, kalem, defter, kitap vb. ihtiyacı olanların (maddi imkânsızlıklardan dolayı bu ihtiyaçların karşılanamamasına dikkat edilmelidir)” olup olmadığını araştırmaları istenir (Eğer tespit edemezlerse öğretmenler veya okul yönetiminden yardım istenir)

- Yardıma ihtiyacı olan kişi/kişiler tespit edildikten sonra öğrencilerden ne tür bir yardımda bulunabileceklerini, bunu nasıl gerçekleştirebileceklerini aileleri ile görüşerek düşünmeleri ve bir kâğıda resmetmeleri istenir. Daha sonra bu düşüncelerini ailelerinin ve öğretmenlerinin de onaylarını aldıktan sonra eyleme geçirmeleri istenir. Bu süreçte, yardım etmek isteyen fakat yardım edecek birilerini bulamayan veya yardım etme eylemini gerçekleştirmede zorlanan öğrencilere öğretmen ya da okul idaresi yardımcı olabilir. Ancak bu aşamada yardım etmek isteyen çocuğun yardım etme eyleminin içinde yer alması oldukça önemlidir.

Bu sayılan işlem basamakları uygulanırken yardım etmek isteyen ancak maddi yetersizliklerden veya ailenin onayını alamamaktan ya da herhangi bir sebepten yardım edemeyen çocuklar olabilir. Bu yüzden öğrencilere “eğer imkânlar elvermiyorsa maddi yardımların dışında pek çok yardımlaşma türünün olduğu söylenir, bu yardımlaşma türlerine örnek verilir.”

‘Etkinlik’ uygulandıktan sonra çocuklara, neler hissettikleri sorulur ve bunu resimle anlatmaları istenir, etkinlik böylelikle de sona erdirilmiş olur.

Etkinlik 7:

Resim 3.4. Okul Öncesi Sınıfı Örneği ve Yardım Kutuları

Okul öncesi dönemi çocuklarına değerler eğitimi ile ilgili verilebilecek bir diğer etkinlik, boyama kitapları olabilir. Çocuklara boyama sayfaları verilerek, “paylaşma ve yardımseverlik” konulu boyamalar yapmaları sağlanabilir.

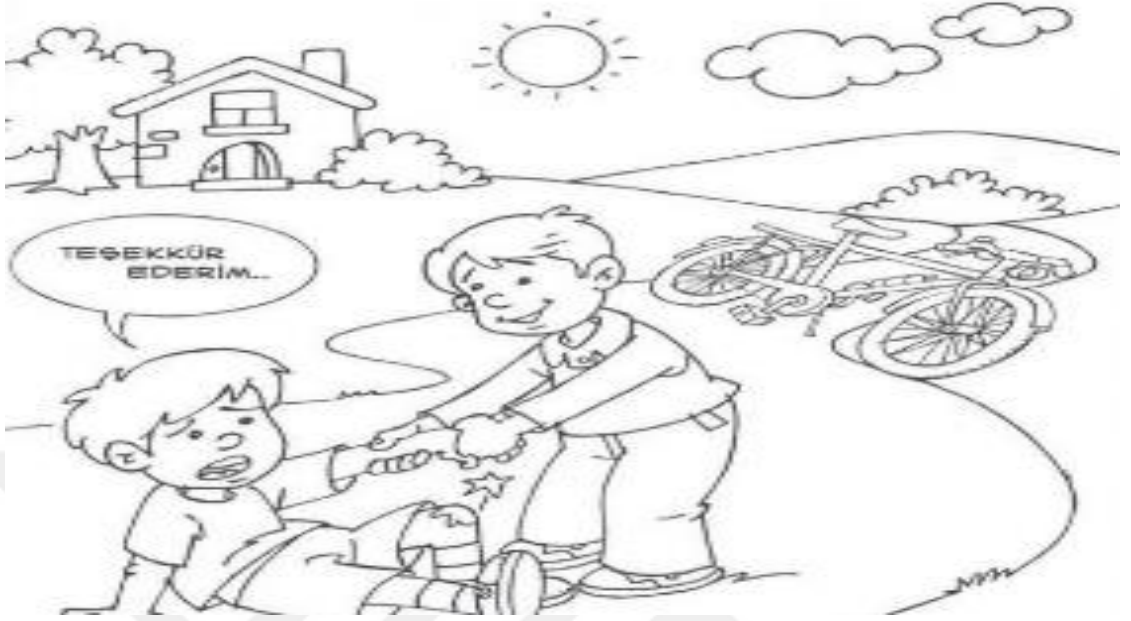
Resim 3.5. Paylaşma Konulu Boyama Sayfası Örneği

Resim 3.6. Paylaşma Konulu Boyama Sayfası Örneği

Resim 3.7. Yardımlaşma Konulu Boyama Sayfası Örneği

Resim 3.8. Yardımlaşma Konulu Boyama Sayfası Örneği

Değerler eğitimi düşsel ifadelerden oluşan bir olgudur ve öğrencilerin bu düşsel olguları içselleştirmeleri zordur. Değerler eğitimi yaklaşımlarından faydalanılarak geliştirilen etkinliklere dayalı uygulamalar, ilgili değerın öğretılmesini kolaylaştıracaktır. Bu amaçla Aktepe ve Tahiroğlu'nun 2016 yılında, "14. Uluslararası Katılımlı Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu"nda poster bildiri olarak sunulmuş çalışmada, değerlerin çocuklara kazandırılmak amacıyla etkinliklere dayalı örneklerin, değerler eğitimi yaklaşımlarından faydalanılarak geliştirilip, sunulması için etkinlikler incelenmiştir.

Ülkemizde değerler eğitimi yaklaşımlarının ve etkinlik örneklerinin öğretmenlere sunulması değerler eğitimi oluşumunun etkili olmasına katkıda bulunmak için kazandırılması düşünülen değerle ilgili temel kavramlar, o değerin ehemmiyeti, gerekliliği vb. bilgilerin kazandırılmasına yönelik oluşumlar geliştirilmiş, bu oluşumların devamında ise öğrenenlerin kendisi için uygun değeri doğru bir şekilde seçmesi ve bu değerleri davranışlarına yansıtmaına yardımcı olmak amacıyla değerler eğitimi yaklaşımlarından "Değer Aktarma", "Değerlerin Açıklanması (Değer Aydınlanması)", "Değer Analizi", "Ahlaki İkilem (Muhakeme)", "Bütüncül Yaklaşım" ve "Eylem ve Gözlem Yoluyla Öğrenme" gibi metodolojilerden yararlanılarak etkinliklerin değer biçme süreçleri hazırlanarak öğrencilere uygulanmıştır.¹⁸¹

Etkinlik 8:

2011 yılında Antalya Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün okul öncesi çocukların değerler eğitimi için hazırladığı kitapçıktan alınan bazı örneklerde şöyledir:

Konunun Başlığı	: Yardımlaşma ve İşbirliği
İçeriği	: Sırt Sırtta Dans (Kromberg 1987)
Yöntem Ve Teknikler	: Eğitsel Oyun
Kullanılan Araç-Gereçler	: Müzik

İşlenen Değer: İkişerli grup halinde paralel çalışma Çocuklar ikişer ikişer sırt sırta degecek şekilde ayakta dururlar. Bu sırada yavaş tempoyla müzik çalınmaya başlanır. Her iki çocuk birbiri ile olan bedensel teması kaybetmeden, biri, diğlerinin

¹⁸¹ Vedat Aktepe, Mustafa Tahiroğlu, "Değerler Eğitimi Yaklaşımları ve Etkinlik Örnekleri",14. Uluslararası Katılımlı Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu Poster Bildirisi, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 2016, s. 361-362

hareketlerini taklit eder. Bu sırada, hareketleri aynen yapmak ve birbirinden kopmamak esastır. Değişken tempolu müziğin ezgisine uyulmaya çalışılır. Müzik yavaşlarken hareketler yavaş ve yumuşaktır. Müzik hızlanınca hareketler daha sert ve hızlı olur. Bu çalışmada önemli olan, çiftlerin birbirlerinden kopmadan sırt sırta hareket etmeleridir.

Etkinlik Sonrası: Etkinlik sonrasında çocuklar ne hissettikleri hakkında konuşabilir. Çalışmanın hoşlarına giden ve onları zorlayan yönleri üzerinde tartışılabilir. Birbirine uyum ve işbirliğinin, yardımlaşmanın önemini vurgulamak ve açıklamak için elverişli bir çalışmadır.

Etkinlik 9:

Konunun Başlığı : Arkadaşına Yardım Et

İçeriği : Orlick-1978

Yöntem Ve Teknikler : Eğitsel Oyun

Kullanılan Araç-Gereçler : 10x10 cm boyundaki fasulye ya da pirinç doldurulmuş bezden torbalar

Etkinlik: torbalar gevşek doldurulmuş olmalı ve etkinliğe katılacak çocuk sayısı kadar hazırlanmalıdır. Çocuklar, başları üzerinde fasulye torbaları olduğu halde öğretmenin sözel olarak verdiği yönergeye göre sınıfta gezinip hareketler yaparlar. Öğretmen, çocukları şu yönerge ile yönlendirir. “ileri yürüyün...geri yürüyün....daha hızlı yürüyün...şimdi yavaş yürüyün...tek ayak üzerinde zıplayın....çömelin....kalkın....iki ayak üzerinde zıplayın...” Bu hareketleri yapmaya çalışan çocuklardan biri, başının üzerinde taşıdığı torbayı düşürünce “donar”.ve olduğu yerde kalır. Kıpırdamaz. Tekrar harekete geçebilmesi için, çocuklardan biri yerde fasulye torbasını alıp onu başına koymalıdır. Ancak, bu sırada kendi torbasını düşürmemeye çalışır. Aksi halde kendisi de “donar.” Oyunun amacı arkadaşlarına yardım edip onların donup kaldıkları anda yardım ederek hareket edebilecek duruma getirmektir.

Etkinlik Sonrası: Çocuklara etkinlik sırasında arkadaşlarına kaç kez yardım ettikleri, kimlere yardım ettiklerini kimlerden yardım aldıkları sorulur. Donup hareketsiz kaldıklarında ne hissettikleri, yardım aldıklarında ne hissettikleri sorulur. Çocukların yaşantısal düzeyde ne gibi yardım aldıkları neler verdikleri sorularak tanımlamaları ve anlaşmaları sağlanır.

Etkinlik 10:

2016 yılında Adem Güneş'in “*Din Öğretimi Malzemeleri*” kitabı incelenmiştir. Buradaki etkinlikler ilkokul seviyesinde olmasına rağmen çalışmamız 4-6 yaş gurubu çocuklar olduğundan Diyanet İşleri Başkanlığında görevli uzman çocuk gelişimcisi ve pedagog Zübeyde Höke'nin de yardımı ile bu çalışmalar okul öncesinin seviyesine indirgenmiştir.

Güneş'e göre kavram haritaları; bilgiyi grafiksel biçimlerle göstererek, öğrencilerin anlamlı öğrenmelerine katkı sağlayan yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygun öğrenme öğretme araçlarıdır.¹⁸²

Konunun Başlığı : Arkadaşına ne kadar yardım ettin

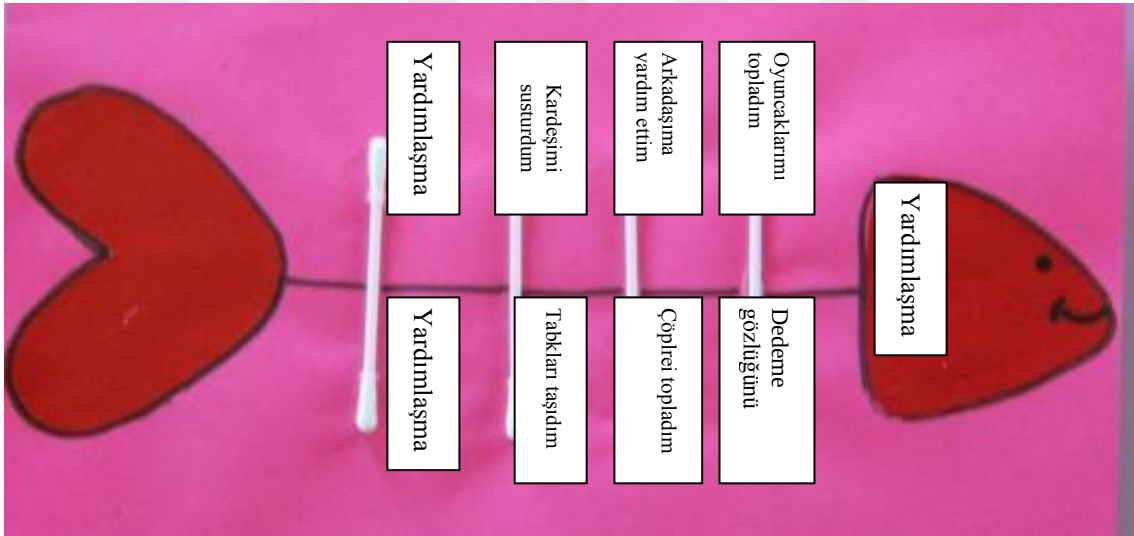
İçeriği : İslam'da yardımlaşmanın faydası

Yöntem ve Teknikler : Eğitsel Oyun

Kullanılan Araç-Gereçler : Fon kağıdı, kulak çöpü ve kalem

Aşağıda resmi verilen balık kılçığı hazırlanır, balık kılçığının her bir kemiğine hoca öğrencilerinden sorduğu ve cevap aldığı yardımlaşma faaliyetlerini yazar.

Resim 3.9. Okul Öncesi Öğrencileri İçin Balık Kılçığı Etkinlik Örneği

Kaynak: Adem Güneş, 2016: 80

Bu oyun sayesinde çocuktaki yardım etme duygusu gelişir.

Etkinlik 11:

¹⁸² Adem Güneş, *Din Öğretimi Materyalleri*. DEM Değerler Eğitim Merkezi, Ertem Basım Evi, 2.Basım, Ankara, 2016, s.70

Bu yöntem bir önceki örnekteki gibi Höke'nin yardımı ile okul öncesi çocuklar için indirgenmiştir.

Konunun Başlığı : Yardımlaşma ve paylaşma

İçeriği : İslam'ın temeli sevgi dini olması “Allah Yarattıklarını Sever”

Yöntem Ve Teknikler : Eğitsel oyun

Kullanılan Araç-Gereçler : Bilgisayar, afiş

Bilgisayar ile ekrana küçük bir çocuğun karnı acıkmış küçük köpeklerle yemek verdiği bir görüntü yansıtılır. Burada küçük çocuk yemeğini hayvanlar ile paylaşırken hem de onlara yardım etmektedir. Bu görüntü gösterildikten sonra çocuklardan bu görüntüden ne anladıkları, nasıl yorumladıkları ve ne hissettikleri anlatılması istenir.

Resim 3.10. Yardımlaşma ve Paylaşma Konulu Afiş Örneği

Bu etkinlik ile de çocukları yardımlaşma ve paylaşma ile sevginin bir kez daha önemini ve bizi yaratıcının da bizi ne kadar sevdiğini de öğrenmiş olurlar.

Etkinlik 12:

Bu etkinliklerin yanı sıra 4-6 çocukların hayatlarının önemli bir yer eden oyunların bir şeyler öğretmede önemi büyüktür. Bu oyunlar yardımı ile değerler eğitimi verilebileceğini göstermek için 2016 yılında 2. basımı yapılan Mahmut Zengin ve arkadaşlarının hazırlamış olduğu “ Din, Ahlak ve Değerler Öğretimi için Eğitsel Oyunlar “ kitabından yararlanılmıştır. Gelişim dönemleri açısından farklılıklar gösterse de oyun, her dönemdeki birey için önemli bir ihtiyaçtır. Bu anlayış nedeniyledir ki oyunlar eğitim uygulamalarımızda bir yöntem olarak kullanılmakta, öğrenmeyi zevkli kılan ve kolaylaştıran bir araç olarak değerlendirilmektedir.¹⁸³ Höke’nin yardımı ile oyunlardan okul öncesi seviyesine uygun olan oyun indirgenmeye çalışılmıştır.

Tablo 3.2: Örnek Oyun 1: Soru Topu

Oyunun Amacı	Oyunun Süresi	Araç- Gereç	Uygulama için Öneriler
Yardımlaşma ve paylaşmanın önemini kavramasını sağlamak	15 dakika	Küçük top	Bu oyun da öğrencileri önceden yardımlaşma ve paylaşma ile ilgili yarışma yapılacağı bilgisi verilerek öğrencilerin dikkati toplanarak hazırlanması sağlanabilir.

- Bu oyun için sınıf öncelikle iki guruba ayrılır.
- Öğretmen getirdiği topu ilk guruptan birine atar ve yardımlaşma ve paylaşma ile ilgili bir anısını anlatmasını ister.
- Topu alıp yardımlaşma ve paylaşma ile ilgili bir anısını anlatan öğrenci topu diğer guruptan bir öğrenciye atar ve öğrenci ellerini göğsünde bağlar.
- Sonra o öğrencide anısını anlatarak topu diğer elleri göğsünde bağlı olmayan öğrenciye atar ve oyun böyle devam eder.
- Top eline geldiği halde anısını anlatamayan öğrenci elenir.
- En az elenen öğrenci gurubu birinci olur ve alkışlanır.

Etkinlik 13:

¹⁸³ Mahmut Zengin, Nursel Arslan, Sevim Uçar, Selma Aydoğdu, Din , Ahlak ve Değerler Öğretimi İçin Eğitsel Oyunlar, DEM Değerler Eğitim merkezi, Çınar Yayın evi, ‘.Baskı, 2016,İstanbul,s.130

Oyunun Adı : Aç Tavşanlar

Yaş Grubu : 4-6 yaş Sosyal ve Psikolojik Gelişim

Malzeme : Havuç

Oyunun Oynanması: Çocuklar oyunlarını oynamaları için oyun alanına ikişerli olarak arka arkaya gelecek şekilde gruplanırlar. Oyunun kurallarından bahsedildikten sonra öğretmen; " Çocuklara sizler birer aç tavşansınız, yalnız o kadar açsınız ki acil olarak bir yiyecek bulmalısınız ama küçük bir sorun var, önce onu çözmelisiniz denir. Çiftçi Hasan amca havuçları topladıktan sonra karşıdaki tepenin yamacında havuçları sepetiyle birlikte unutmuştur. Sepetteki havuçları kim daha hızlı olarak alıp buraya taşırsa bu sorun ortadan kalkacak ve bunun sayesinde havuçları yiyerek karnınız doyurmuş olacaksınız". Gruplar halinde ikiye bölünen öğrenciler öğretmenin talimatı ile oyunu oynamaya başlar. İlk yarışacak öğrenci tavşan gibi zıplayarak oyuna başlar. İlk olarak havucu alıp gelen yarışmacı görevi sıradaki arkadaşına devreder. Yolda havucunu düşürürse bırakıp geri döner, daha sonra devreye sıradaki yarışmacı arkadaşı girerek havucu onun için getirir. Oyun havuçları ilk bitiren grubun galibiyeti ile bitirilmiş olur.

Bu oyun sayesinde çocuklar arkadaşları ile yardımlaşarak oyunu tamamlamanın zevkini tatmış olurlar.

Etkinlik 14:

Oyunun Adı : Bil-Zıpla

Yaş Grubu : 4-6 yaş

Gelişim Alanı: Devinsel-Bilimsel-Sosyal

Malzeme : Çocuklar ikişerli olarak gruba karışık bir şekilde ayrılır. İki grupta kendi grubuyla el ele tutuşarak birbirlerine yakın yerlerde daire oluştururlar. İki grubun da dairelerinin ortasına aynı kartlardan eşit sayıda eşit renkte kartları karışık olarak koyulduktan sonra belli bir mesafe uzaklığa iki farklı renkte sepet koyulur. Daha sonra hangi çocuktan başlayıp sıranın hangi çocuk ile devam edeceği önceden karar verildikten sonra oyuna başlanır. Çocuklara kartlardaki bir renk ismi belirtilerek sıraya göre gruptan birer çocuk söylenen rengi bulması ve bu kartın üzerine zıplaması istenir. Üzerine zıpladığı kartı oradan hızlı bir biçimde alarak kendi grubunun sepeti hangisi ise kartları diğer çocuktan önce sepetine atmaya çalışır. Geç kalan çocuk kartı kendi sepetinin içerisine değil de yanı başına bırakır. Kartı ilk sırada getiren öğrenci kartı

sepetine atmaya hak kazanır ve oyun sonunda sepetteki kartlar sayılır. Hangi sepette daha çok sayıda kart çıkarsa o grup yarışmayı kazanmış sayılır.

Etkinlik 15:

Oyunun Adı : Kör Yolcu Evini Bul

Yaş Grubu : 4-6 yaş

Gelişim Alanı: Devinsel-Sosyal

Malzeme : Göz bağı

Oyunun oynanışı; öğretmen çocukları ikiye bölerek gruplara ayırır daha sonra oyuncular bir çizgi gerisinde sıralanır. Oyuncuların 5-10 adım karşısına yan yana birer adım çapında 3 daire çizilir ve gruptaki öğrencilerden birer tanesinin gözleri bağlanır. Diğer öğrenci gözleri bağlanan arkadaşına yardımcı olarak yönlendirir. Gözü bağlı öğrencinin evini yani daireleri bulup içine oturmaları sağlanır. Grup arkadaşının yardımları sayesinde onu yönlendirerek geri gel, ileri git şeklindeki komutlarla dairenin içerisine oturması sağlanır ve gözleri bağlanmış olan öğrenci yani evini bulan kör yolcu oyunu kazanmış olur. Bu sayede arkadaşlarına yardımcı olan ve yardım edilen öğrenciler zevkli bir biçimde eğlenmiş olurlar.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, okullar için önemli görevler arasında, kültürlerin diğer kuşaklara taşınmasında okul programlarında açık bir biçimde belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğrencilere aktarabilmek, öğrencileri belirlenen kurallar doğrultusunda hayata hazır hale getirebilmek, ahlaki gelişimine katkıda bulunmak, karakterini ve benlik algısını olumlu yönde etkilemektir.

Bu sebepten bireyin bazı değerlerin farkında olarak yeni değerler üretebiliyor olması, benimsemesi ve içine sindirebilmiş olarak tüm davranışları ile ortaya çıkarabilmiş olması başlı başına bir eğitim ve eğitici sorumluluğudur. Bu bağlamda, görsel, fiziksel aktiviteler hazırlanmakta, öğrencilerinin hepsinin katılımı amaçlanmakta, onları motive edici unsurlar da göz ardı edilmemektedir.

3.3. OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARA VERİLEN DEĞERLER EĞİTİMİNDE DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

Değerlere dair eğitim, Türk Milli Eğitim sistemindeki okul programlarında oldukça eski bir maziye sahip olmasına rağmen Milli Eğitim Temel Kanunu, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim kurumlarına ilişkin yönetmeliklerde, ders programları ve

ilgili alanların tamamında görülmektedir. Milli Eğitim Temel Kanununda ve programlarda belirtilen esas amaç

“Türk insanını Türk toplumunun değerleri ile evrensel değerler doğrultusunda eğitmek, böylece bu ilke ve değerleri benimsemiş ve hayata geçirmiş çağdaş bir toplum meydana getirmek” şeklindedir.¹⁸⁴

Bu çerçevede değer eğitimlerinde okulun örtük programının, aile ve akranların, toplumun ve medyanın etkisi göz ardı edilmemeli ve tüm unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır. Değerler hakkında edinilen bilgiler çocuğun hayatı boyu devam edecektir. Bu nedenle, değerler eğitimi oldukça gerekli ve önemlidir.

Değerler eğitimi sürecinde ortaya çıkan sorunların asgari düzeyde tutulması adına yapılması gereken en önemli şey, değerler eğitim programının etkili olması kaygısı taşınarak hazırlanmasıdır. Program oluşturma sürecinde bakanlık makamları kadar okullar, öğretmenler ve bilim insanları bu sürece dâhil edilmeli ve aşağıda sıralanan sorulara yanıt aranmalıdır¹⁸⁵

- *Değerler eğitimi programının içeriğinde neler olmalıdır?
- * Değerlerden hangileri, nasıl öğretilmelidir?
- * Değerler eğitiminde aileler ve öğretmenler nasıl bir rol üstlenmelidir?
- * Okullarda uygulaması nasıl olmalıdır?

Çocuk için değerler eğitiminin gereksinimi, eğitimde çocuğun noksansız olarak ele alınması gerektiğinin doğal sonucu olarak ortaya çıkar. Çocuklar birer elektronik eşya değildir ve bundan dolayı onların zekâsı ve bedensel yetenekleri kadar değer veren, seven, nefret eden, kıskanan, tutku ile bağlanan gibi birçok yönleri vardır. Çocukların bu yönleri göz ardı edilerek eğitildiğinde dengeli ve sağlıklı bir karakter oluşumundan bahsetmek mümkün değildir.

Türk eğitim sisteminde değerler eğitiminde etkinliğin sağlanması aşağıdaki koşullar altında mümkündür,¹⁸⁶

- * Değerler eğitiminin, aile ortamında başlayan ve yaşam boyu süren bir süreç olması dolayısıyla; eğitim verileceği kademenin, sınıfın ve boyutunun belirlenmesi gerekir,

¹⁸⁴ MEB, 1973, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html , Erişim:20.06.2016

¹⁸⁵ Eğitim-Sen, Değerler Eğitimi Nedir, Nasıl Olmalıdır?, Eğitim Sen Yayınları, Mart 2015, s.15-16

¹⁸⁶ Eğitim-Sen, a.g.e., s.16

* Değerlere ilişkin eğitimin yalnız okulda verilmesi halinde öğrenci evdeki ile okuldaki değerler arasında bocalamak durumunda kalır. O nedenle okulla ev arasında eş güdümlü eğitim sağlanmalıdır,

* Değerler eğitim sürecine velilerin dahil edilmesi adına, seminer, konferans benzeri eğitsel faaliyetler gerçekleştirilmeli, değerler eğitiminin ne denli önemli olduğu kendilerine anlatılmalıdır.

* Eğitim fakültelerinde, değerler eğitimi ders olarak verilmeli, geleceğin öğretmenlerinin donanımlı olmasına katkı sağlanmalıdır.

* Milli Eğitim Bakanlığı'nca, eğitim bilimcilerin, çocuk psikologlarının ve eğitim sendikalarının önerileri dikkate alınarak, değerler eğitimiyle uyumlu öğretim programı hazırlanmalıdır.

* Değerler eğitimi için genel kabul gören yaklaşım tercih edilerek, tüm inanç ve düşünce sistemlerinin ortak paydada buluştuğu anlamı bildiren değerler dikkate alınmalıdır.

* Öğretmenin değerler eğitimi bilgilerinin geliştirilmesi ve güncellenmesi adına hizmet içi eğitim önemsenmeli ve düzenli hale getirilmelidir.

3.4. YARDIMSEVERLİK VE PAYLAŞMAYA YÖNELİK DEĞERLER EĞİTİMİNDE UYGULAMADA GÖRÜLEN AKSAKLIKLAR

Türkiye’de değerler eğitimi birtakım farklı dönemlerden geçmiştir. Değerler eğitimi kimi zaman ayrı bir ders olarak okutulmuş, kimi zaman da diğer derslerin içerisinde öğrencilere verilmeye çalışılmıştır. Günümüzde değerler eğitimi, diğer derslerin konuları içerisinde verilmeye çalışılmaktadır. Bu durum etkili bir değerler eğitimi verilebilmesi için her şeyden önce rastlantısal olmayan, planlı bir eğitim anlayışına duyulan ihtiyacı ortaya çıkartmaktadır.

Türk Milli Eğitim sisteminin en temel beklentilerinden ilk sıralarda olan değerlere yönelik hedeflerin bulunmasına rağmen programlarda değerlerin ne biçimde gerçekleştirileceğine ilişkin net bir yol haritası oluşturulmamıştır. Başka bir açıdan söylemek gerekirse değerlerle ilgili, okul ders programlarında doğrudan incelenme altına alınmış bir konu yoktur. Değerler her ne kadar resmi programların amaçlarında yer alsada da okulda bunları kazandırmak genelde örtük programlara bırakılmıştır. Milli Eğitim Temel Kanununun 1739 sayılı maddesinde Türk Milli Eğitim sisteminin temel

amaçlarından söz edilirken değerlere oldukça sık vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu değerler, kanunda:

*“Türk Milletinin bütün fertlerini, Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip bireyler yetiştirmek” şeklinde yer almıştır.*¹⁸⁷

Değerler eğitiminde kazanımları açık ve bütünlüklük şeklinde yazmanın güçlükleri de vardır. Çünkü değerler, resmi programların amaçlarında yer alsa da öğrenme özellikleri bakımından örtük programın kapsamı içerisinde de kazandırılması gereken özelliklerdir ve disiplinler arasıdır. Bu bakımdan düşünüldüğünde derslere yönelik hazırlanan resmi programlar gibi bir tasarı hazırlamanın ve bu tasarıda öğrenme türlerini dikkate alan aşamalılık ilkesine dayalı kazanımlar yazmanın da güçlüğü dikkate alınarak istenmeyen öğrenmelerin en aza indirgenmesi için kazanımlar üzerinde yeni ve sürekli çalışmalar yapılmalıdır. Bu tür çalışmalar değerler eğitiminin etkinliğini artıracaktır.

Değerler eğitiminde okulun tamamına yönelik etkinliklerde *“değerler eğitiminin sağlıklı bir ortamda sürdürülebilmesi, istenilen amaçlara daha kolay ulaşılabilmesi bakımından, okul ortamında verilmek üzere tespit edilmiş değerler ile çevre şartlarının karşı karşıya gelmemesi ve verilmek istenen eğitimin uyum içerisinde yürütülmesini sağlayacak tedbirler ile mümkündür. Bunun için çevrenin olumlu ya da olumsuz yargıları çok iyi tespit edilmelidir”* ilkeleri ile değerlerin eğitiminde çevre şartlarının ve öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin dikkate alınması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Açıklamalarda değerler eğitiminin nasıl yapılacağına ilişkin bazı yöntem, teknik ve uygulamalara da yer verilmiştir.¹⁸⁸

Örneğin okul komisyonlarının görevleri arasında *“değerler eğitimi ile ilgili topluma örnek olmuş kişileri belirler ve okula davet eder; seminer, konferans, söyleşi, gezi, kermes vb. faaliyetleri planlar ve uygular”* denmektedir. Yine okulun tamamına ve aileye yönelik etkinliklerin uygulanmasında yer verilen açıklamalardan bazıları şöyledir:¹⁸⁹

¹⁸⁷ MEB, 2012, Millî Eğitim Temel Kanunu, <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html> Erişim: 05.08.2016.

¹⁸⁸ Bünyamin Yurdakul, “Yapılandırmacılık”. Ed. Ö. Demirel, Eğitimde Yeni Yönelimler, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2005, s.51-52

¹⁸⁹ Yurdakul, a.g.e., s.53-55

-Değerlere uygun model alınabilecek kişiler tanıtılır. Değerler eğitimine katkı sağlayabilecek, toplum önderlerinden ve örnek kişilerden yararlanılır.

-Kitap tanıtımları yapılır. Değerle ilgili kısa filmler seyrettirilir.

-Çocukların ayın değeri ile ilgili gözlem yapmaları sağlanır.

-Ailelere yönelik eğitim çalışmaları düzenlenir.

Bu açıklamaların ışığında değerler eğitiminde okul öncesi öğrencilerinin eğitimi oldukça önemlidir. Ancak bu eğitimi amaca uygun bir biçimde yerine getirebilmek için gerektiğinde ailelere de eğitim çalışmalarının yapılabileceği görülmektedir.

Öğretim kademelerine göre bakıldığında değerler eğitiminin kazandırılmasında izlenen strateji, yöntem ve tekniklerin öğrencilerin yaş düzeylerine uygun olmasına özen gösterildiğini söylemek mümkündür. Ayrıca yapılan etkinlikler incelendiğinde, okul öncesinde hikâye yoluyla öğretim yöntemi ve etkinliklerine daha çok yer verilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Ele alınan etkinlikler de göstermiştir ki öğrencinin düşünmesi, sorgulaması ve değerlerin belirtilmesi sürecine katılması gerekmektedir. İlk ve ortaöğretim seviyelerinde öğrenci merkezli çalışmaların etkinliklere dahil edildiği görülmektedir. Buna ilaveten ortaöğretim seviyesinde projelerle araştırma çalışmaları, konferanslar, seminerlerin de kullanılabileceği söylenebilir. Eğitim kurumlarında uygulanan yöntemler, konulan kurallar, hazırlanan ortamlar hangi nitelikler taşırsa taşısın tüm bu öğelerin öğrencilere sevdirmesi, benimsetilmesi, yapılanların görünebilir, yaşanabilir, uygulanabilir özellikler taşımasına önem vermek gerektiği unutulmamalıdır.

Yine değerler eğitimi kapsamında hazırlanmış olan tasarımlarda değerler eğitimi konuları ile bunların nasıl kazandırılacağına ilişkin etkinlik ve açıklamalar iç içe geçmiştir. Bunların tekdüzelikten uzak oluşturulması, daha yaratıcı fikirlerle yola çıkılarak hazırlanması, değerler eğitiminin etkinliği anlamında daha çok yarar sağlayacaktır.¹⁹⁰

Bunlarla birlikte, değerler eğitiminde ölçme-değerlendirmeye yönelik etkinlikler değerlerin aslına uygundur. Çünkü değerler içselleştirilirken sevgi temelli seçme, ödüllendirme, davranış ve sonradan edinilen alışkanlıklar ön plana çıkmaktadır. Değerlerin kazanılma derecesinin belirlenmesinde anket, görüşme, gözlem benzeri

¹⁹⁰ Yurdakul, a.g.e.,s.56

tekniklerden yararlanılması ile kimi tespitler yapılarak sürecin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi öğrenmenin doğasına uygun olmaktadır.

SONUÇ

Okul öncesi dönem öğrenmenin en hızlı olduğu, temel alışkanlıkların kazanıldığı ve zihinsel yeteneklerin hızlı bir ilerleme gösterdiği dönem olup gelişim psikolojisi açısından en kritik dönemdir. Okul öncesi, eğitim adına kritik bir dönem olmanın yanında çocukların duygu gelişimlerinin ve birtakım değer olgularına meraklarının yoğun olduğu dönem olması itibarıyla de büyük önem taşımaktadır. Okul öncesinde alınacak değerler eğitiminin, çocuk üzerinde olumlu etkiler bıraktığı, çocukların beden, zihin, duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlama, amacına uygun olarak yetişmesine katkıda bulunduğu ifade edilmektedir. Bu durum, değerler eğitiminin okul öncesi dönemde çocukluk dönemi gelişim özellikleri dikkate alınarak en iyi şekilde verilmesini gerekli kılmaktadır.

Değerler, kişiler arası etkileşimden, aileden ve diğer toplumsal etkilerden denenerek ve gözlemlenerek öğrenilir. Bu yüzden değerlerin açık bir şekilde metodolojik ve kasıtlı bir biçimde öğretilmesi gerekir. Bu gereklilik okullarda, sınıf ortamında değerler eğitiminin yapılmasını zorunlu kılmıştır.

Yardımlaşma ve paylaşma değerini içselleştirmiş bir çocuk, cimrilik hastalığından kurtulmuş ve topluma uyumlu, olgun bir birey olma yolunda önemli bir mesafe kat edebilir. Bu bakımdan okul çağındaki bir çocuk, beslenmesini fakir arkadaşlarıyla paylaştığında, kalemlerinden birini arkadaşına verdiğinde, benmerkezcilikten uzaklaşacak ve paylaşmanın kendisini mutlu ettiğini fark edecektir.

Çocuk sadece somut nesneleri değil, bilgi ve birikimini de paylaşmalıdır. Böylelikle okulda sosyal bir kimlik kazanacaktır. Öğrendiklerini paylaşan çocuk, kıskançlıktan uzaklaşacak, hem arkadaşlarının hem de öğretmenin takdirini kazanacaktır. Ayrıca öğrendiklerini paylaşan çocuk, bilgilerini daha kalıcı hale getirerek başarıya ulaşacak, bu başarı çocuğun kendine olan güvenini artıracaktır.

Okul öncesi ve okul çağı, çocuğun iyiyi kötüden ayırt etme kabiliyetini kazanma dönemidir. Anne-baba ve öğretmen çocuğun bu dönemdeki olumlu davranışlarını ödüllendirerek pekiştirmeli, yanlış davrandığında ise çocuğu olumsuz yönde etkilemeyecek uygun bir şekilde uyarmalıdır.

Öğretmenler konumlarından dolayı, öğrencilerinin değer eğitimleri ile ilgili olumlu kararlar verebilmeleri için onlara yardım etmede elverişli bir duruma sahiptirler. Ancak öğretmenin kendisinde, öğretim faaliyetlerinde uygulanması istenilen değerler

yoksa ya da bu değerlerin öğrencilere nasıl kazandırılacağını bilmiyorsa; öğretmen değerler eğitimi alanında, öğrencilere iyi bir model değil, tam aksine öğrencilerde bulunan mevcut değerlerin bile körelmesine ve hatta ortadan kalkmasına sebep olabilecek kötü bir model olabilir.

Özellikle okul öncesi çocuklara değer eğitimi sadece okullarda verilirse öğrenciler evde ve okulda karşılaştıkları değerler arasında seçim yapmak zorunda kalabilirler. Bu tür bir sorunla karşılaşmamak için, okul aile birliklerine büyük görev düşmektedir. Amaçları sadece okulun maddi ihtiyaçlarını gidermek olarak düşünülen ya da uygulamaları itibarıyla öyle görünen okul-aile birliklerinde, okullarda öğrencilere kazandırılmak istenilen değerler velilere anlatılmalıdır. Hatta değer eğitimi sürecine seminerler, konferanslar gibi eğitsel faaliyetlerle ailelerin de katılmaları sağlanmalıdır.

Ayrıca, telkine dayalı etkinlikler yerine değerlerin açıklanması, muhakeme ve analizi şeklindeki yaklaşımlar yapılandırıcılığa daha uygun düşmektedir. Ancak değerlerin gerçekleştirilmesinde hangi yaklaşımlar esas alınırsa alınsın öğrencilerin dikkatini ilgili değerlere çekecek, değer hakkında düşünmesini sağlayacak, kendi değerlerini açığa çıkaracak zengin öğrenme-öğretme etkinliklerine ihtiyaç vardır.

Bu çalışmada değerler eğitimi, yardımlaşma ve paylaşma değerlerinin önemi ile okul öncesi çocuklarda bu değerlerin kazanımının önemli hususları ele alınmıştır. Ayrıca MEB’e bağlı okullardan örnekler gösterilerek, değerler eğitiminin ne gibi etkinliklerle öğrenciye sunulduğu anlatılmıştır.

Okul öncesi öğrencilerinin genel kazanımlarında belirlenen yardımseverlik ve paylaşma değerine ulaşma düzeylerini tespit etmek amacıyla, yardımseverlik ve paylaşma tutum ölçeğini okul öncesi eğitim veren okullarda kullanarak yeni araştırmaların yapılması gerekmektedir. Hangi değerlerin hangi öğretim yöntem ve teknikleriyle öğretilmesi gerektiği belirlenmelidir. Hangi öğretim yaklaşımlarının hangi değerlerin öğretiminde etkili olduğu ve hangi sınıflarda öğretilmesi gerektiğinin tespit edilerek değerler eğitiminin müfredatta yer alması da önerilebilir. Ayrıca yardımseverlik ve paylaşma değer eğitimi, bütün örgün eğitim kurumlarında kazandırılması hedeflenen değerler olmalıdır.

Değerler eğitiminde, bilhassa okul öncesi dönemde, çocuklara uygulanan en güzel yöntemlerden biri “oyunlar”dır. Okul çağında çocuğun hayatında oyun önemli bir yere sahiptir. Daha önce genellikle, tek başına ya da annesiyle oyun oynayan çocuk bu

dönemde arkadaşlarıyla oyun oynamaya başlar. Çocukların kişilikleri kendilerinin ve başkalarının bulundukları oyunlarda gelişir. Arkadaşlarıyla oynamak, çocuğa işbirliği ve yardımlaşmayı öğretir. Oyun yoluyla toplumsallaşan, “ben” ve “başkası” kavramlarının bilincine varan çocuk, vermeyi ve almayı, oyun vasıtasıyla öğrenir.

Oyunla çocuğun duygularını ifade ettiğini, günlük yaşamda çevresinde aldığı uyaranların oluşturduğu gerilimden kurtulduğunu, duygusal sorunlarını çözebildiğini bilmeli; bu yüzden çocuklar için uygun olan oyun ortamları hazırlanmalıdır. Etkinlikler ve oyunlar hazırlanmadan önce öğretmenlerin ve ailelerin değer yargıları da dikkate alınmalıdır. Çünkü öğretmen sınıfında, aile ise evde öğrencinin örnek modeli durumundadır.

Okul öncesi, çocuğun, iyiyi kötüden ayırt etme yetisini kazanma dönemidir. Anne-baba ve öğretmen çocuğun bu dönemdeki olumlu davranışlarını ödüllendirerek pekiştirmeli, yanlış davrandığında ise çocuğu olumsuz yönde etkilemeyecek uygun bir şekilde uyarmalıdır. Özellikle bu dönemin başlarında yetişkinlerin davranışlarını model alan okul çocuğu, kendisi gibi yanlış davranış sergileyenleri gördüğü zaman onları uyaracak, çevresinde olan yanlışlıklara sessiz kalmayacaktır.

Paylaşma değerini kazandıracak önemli alışkanlıklardan biri de hediyeleşmedir. Hediye çocuğu sevindirmek, başarısını artırmak ve kendine olan güveni sağlamak için vazgeçilmez bir güdüleme aracıdır. Özellikle hediyeleşmenin çocuklar arasında yaygınlaşması okul öncesi çocuğunun sosyalleşmesine katkı sağladığı gibi çocuklar arasındaki sevgi bağını da kuvvetlendirecektir. Hediyeğin bir ödül niteliğinde olması, çocuğun ödüllendirilen bu değeri kazanmasını da sağlar. Bu bakımdan hediye hangi değer kazandırılmak isteniyorsa onun için verilmelidir. Özellikle milli ve manevi değerleri içeren davranışlarda hediyeğin verilmesi bu paylaşım ile çocuğun bu değerleri kazanmasını sağlayacaktır.

Tüm bu sayılanların yanı sıra, paylaşım türlerine ek olarak, sevgi, mutluluk, üzüntü gibi duyguların paylaşılması, ayrıca selamlaşma, sahip olduğu maddi manevi imkânlarından başkalarını da faydalandırma, akraba ilişkilerine dikkat etme, din kardeşinin gıyabında dua etme gibi davranışlarla gösterilen paylaşım türleri ve yardımlaşma bu dönemde çocuğa öğretilmelidir. Çocuğun değerleri içselleştirmesi sağlanırsa, ergenlik dönemini olabildiğince problemsiz atlatacak ve yaşadığı toplumla uyumlu bir şekilde yetişkin olmaya adım atacaktır. Konu din eğitimi açısından

değerlendirildiğinde, İslam dininin temel kaynakları olan Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in hadisleri din eğitiminde temel kaynak durumundadır. Ayrıca okul çocuğuna hedeflenen değerlerin aktarılmasında, hadislerin ve dinden doğru örneklerin de kullanılması, hem çocuklara Hz. Muhammed'i tanıtır ve sevdirecek, hem de dinin uygun gördüğü değerlerin çocuklar tarafından benimsenmesini sağlayacaktır.

Öneriler;

1. Okul öncesi devlet kurumlarında ve özel kurumlarda izlenen eğitim-öğretim uygulamaları çocuğun ilgi alanlarına, yaratıcılıklarına ve gelişim gereksinimlerine daha uygun hale getirilmelidir.
2. Çocuğa yaklaşım çocuğu birey olarak tanımaya ve geliştirmeye yönelik olmalı, teknoloji alanındaki yenilikler ve bu yolla elde edilecek bilgi ve becerilerin önemi üzerinde durulmalı, aileler eğitimin bir parçası olarak değerlendirilmeli ve kurum dışındaki zamanlarda da eğitimin sürdürülebilir olması amacıyla aileler sürece dâhil edilerek çocuklarının eğitimine katkı verme yönünde eğitilmelidirler.
3. Öğrencilerin sınıf seviyelerine uygun olan “değerler” tespit edilmeli; buna uygun olarak “değerler eğitimi programı” hazırlanmalı, örgün eğitimde değerler eğitimi programı olmalıdır.
4. Okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim okullarında “değerler eğitimi” dersi ayrı bir ders olarak okutulmalıdır.
5. Öğrenci sınıf seviyesine uygun olarak hazırlanacak olan değerler eğitimi kitabı; örnek olaylar, hikâyeler, örnek şahsiyetlerin yaşamları ile çeşitli dramalar, geziler, slayt ve filmler ile etkinlik temelli uygulamalara yer vermeli ve yaşamla ilişkili olmalıdır.
6. Değer eğitimi sadece okullarda verilirse öğrenciler evde ve okulda karşılaştıkları değerler arasında seçim yapmak zorunda kalacaklardır. Okul-aile birliklerinde ve veli toplantılarında okullarda öğrencilere kazandırılmak istenilen değerler velilere anlatılmalıdır.
7. Değerler eğitimi sürecine velilere yönelik seminer, konferans gibi eğitsel faaliyetlerle değerler eğitiminin neden önemli olduğu anlatılmalıdır.

8. Değerler eğitimi için bilimsel ve evrensel olarak kabul görmüş yaklaşımlar benimsenmeli, herhangi bir din ya da inancı simgeleyen değerler temel alınmalıdır.
9. Öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili bilgilerinin geliştirilmesi ve güncellenmesi için hizmet içi eğitime önem verilmeli ve bu konuda düzenli hizmet içi eğitimler düzenlenmelidir.
10. Okul öncesi eğitimi alanında çocuk hikâye, metin ve görselleri ağırlıklı olarak başka kültürlerden aktararak, çevrilerek kullanılmaktadır. Özgün, kültürümüze uygun erken çocukluk metin ve görsellerinin üretilmesi için çalışmalar yapılmalı, projeler geliştirilmeli ve desteklenmelidir.
11. Özel okul öncesi eğitimi yapan kurum ve yapılara, kendi geliştirdikleri model ve anlayışlara dayalı öğretim programı geliştirme imkânı verilmeli; bu programlar resmi ve akademik olarak izlenerek değerlendirmelere açık hale getirilmeli; ülkemiz ihtiyaçlarına uygun iyi örnek modeller geliştirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Akbaba Sadegül. “Eğitim Yönetimi ve Değerler”, Değerler Eğitimi Dergisi, c. 1, s. 1, İstanbul, 2003

Akbaş, Oktay. *Yeni İlköğretim Programlarının Değer Eğitimi Boyutunun İncelenmesi*. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Bildiri Kitabı, 2, Kök Yayıncılık, Ankara, 2006

Akbaş, Oktay. , “*Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara, 2004

Akduman, Gülümser. Okul Öncesi Eğitimin Tanımı Ve Önemi. G.Uyanık Balat (Ed.) *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2015

Akman, Berrin., (Ed)., Mehmet. Buldu, Çocuk Gelişim Kuramları. *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim (Çok kültürlü bir bakış açısı)*. Nobel Yayınları, Ankara, 2013.

Aktepe, Vedat., *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde “Yardımseverlik” Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi Ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi*.(Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara, 2010

Aktepe, Vedat. ve Yel, Selma., “İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Yargılarının Betimlenmesi: Kırşehir İli Örneği”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Yaz(3), (607-622), 2009.

Arı, Ramazan, *Gelişim Ve Öğrenme*. Nobel Yayınları, Ankara, 2006.

Aşur, M. Tahir. *İslam, İnsan ve Toplum Felsefesi*, Çev. Vecdi Akyüz, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2000.

Atabek, Erdal, *Modern Dünyada Değer Kayması Ve Gençlik*. 2.Basım, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2004

Avcı, Nazmi, *Üniversite Gençliğinin Bireysel Ve Toplumsal Değerlere İlgisi Ve Bakışı. Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği. Üniversite Gençliği Ve Değerleri*. Değerler ve Eğitimi Uluslar arası Sempozyumu, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul, 2007.

Aydın, Mehmet Zeki, *Ahlak Öğretiminde Örnek Olay İncelemesi Yöntemi*, Nobel Yayınları, Ankara, 2003.

Aydın, Mehmet Zeki, “Değerlerin Eğitimi Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi”, Uluslararası Antalya Değerler Eğitimi Sempozyumu, Antalya, 28-29 Mayıs 2013.

Aytar, Guzin, Ahlaki (Törel) Gelişim. Ayten Ulusoy (Ed.). *Gelişim Ve Öğrenme Psikolojisi*. Pegem Yayıncılık, Ankara, 2013.

Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul, Kubbealtıluğatı, 2000.

Bacanlı, Hasan, *Duyuşsal Davranış Eğitimi*, 3.Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006.

Bilgin, Beyza, *İslam Ve Çocuk*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 6. baskı, Ankara, 2004.

Bilgin, Beyza, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Gün Yayınları, Ankara 2007.

Bederşen, Rahime, “Ailede Anne ve Baba Roller”, *Diyanet Aylık Dergi*, S. 195, Yıl:2007

Bolay, Süleyman Hayri, “Değerlerimiz Ve Günlük Hayat”. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi*, 1(1), (12-20),2004.

Buluç, Bekir, “Ortaöğretim Okullarında Örgütsel Sağlık İle Örgütsel Vatandaşlık Davranışları Arasındaki İlişki”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Güz 2008, 6(4), (571-602)

Cevheri, Kübra, *Okul Öncesinde Değerler Eğitim: Boğaziçi eğitim modeli*, Onaylanmış, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya:2014,s.1.176

Cihan, Nazlı, “Okullarda Değerler Eğitimi Ve Türkiye’deki Uygulamaya Bir Bakış”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/2 Winter 2014

Cirhinlioğlu, Fatma Gül *Çocuk Gelişimi Ve Ruh Sağlığı*. Nobel Yayınları, 2015

Çamdibi, Hasan Mahmut, “*Aile İçi İlişkiler ve Aile Rehberliği*”, S. 6, İstanbul, 1999

Çiftçi, Nermin, “*Kohlberg’in Bilişsel Ahlâk Gelişimi Teorisi: Ahlâk ve Demokrasi Eğitimi*”. *Değerler Eğitimi Dergisi* 1.1 (2003): 43-77.

Deveci, Handan ve Ay, Tuğba Selanik., “İlköğretim Öğrencilerinin Günlüklerine Göre Günlük Yaşamda Değerler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6): (167- 181), 2009.

Dirim, Aygören, *Kız Meslek Liseleri İçin Okul Öncesi Eğitimi*, Esin Yayıncılık, Ankara, 2004

Dodson, Fitzhugh, *Çocuk Yaşken Eğilir*, Çev. Seçkin Selvi, Özgür Yayınları, 6. Basım, İstanbul, 2000

Doğanay, Ahmet, *Değerler Eğitimi, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Pegem-A Yayıncılık, Ankara 2006.

Eğitim-Sen, Değerler Eğitimi Nedir, Nasıl Olmalıdır?, Eğitim Sen Yayınları, Mart 2015

Erhun Halil "7-12 Yaş çocuklarda Paylaşma ve Yardımlaşma Değerlerinin Hadisler Işığında Öğretimi "(Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı, Konya, 2010

Eyüpoğlu, İsmet Zeki, *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, Sosyal Yayınları, İstanbul, 1995

Fichter, Joseph, *Sosyoloji Nedir?*, Çev. Nilgün Çelebi, Anı Yayıncılık, Ankara, 2006.

Foulquie, Paul, *Pedagoji Sözlüğü*, Çev: Cenap Karakaya, Sosyal Yayınlar, 1994.

Gömleksiz, Mehmet Nuri, "Lise Öğrencilerinin Toplumsal Değerlere İlişkin Tutumları: Elazığ İli Örneği. Okul Ve Değerler". *Değerler ve Eğitimi Uluslar arası Sempozyumu*, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul, 2007

Güneş, Adem, *Çocukluk Eğitiminde Pozitif İletişim*, Etkileşim Yayınları, 2012

Hökelekli, Hayati, *Din Psikolojisi*, TDV Yayınları, Ankara, 1993

İman, E.D., "Değerler Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocukların Sosyal Gelişimine Etkisi: Sosyal Beceri, Psiko-Sosyal Gelişim Ve Sosyal Problem Çözme Becerisi", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14 (1), 2014, (249-268)

İşcan, Canan Demirhan, "*İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı, Ankara, 2007

İzgi, Mine, *Kızımı Yetiştiriyorum*, Elit Kültür Yayınları, İstanbul, 2006.

Kandır, Adalet, "*Erken Çocukluk Eğitiminde Kaliteyi Belirleyen Ölçütler*", *Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar 1* (Ed. Müzeyyen Sevinç), Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2005.

Kaplan, Mehmet, *Kültür ve Dil*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2000.

Kaplan, Mehmet Ve Ekşi, Halil "Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları." *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1)

Karatekin, Neriman Gökçeğöz, *Helik Karakter Okulu Aile Kitabı 2*, Yardımseverlik, Nobel Yayın Dağıtım, 2003, Ankara.

Kartal, Hülya, “Erken Çocukluk Eğitimi Programlarından Anne- Çocuk Eğitimi Programı'nın Altı Yaş Grubundaki Çocukların Bilişsel Gelişimlerine Etkisi”. *İlköğretim Online* 6(2), 2007.

Kaymakcan, Recep, Meydan, Hasan, *Ahlak ve Değerler Eğitimi*, Dem Yayınları, 2014, s. 168-169

Kızılçelik, Sezgin ve Erjem, Yaşar. *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*, Saray Yayıncılık, İzmir, 1996

Kurtulan Betül, *Erken Çocukluk Döneminde (4–7 yaş) Bilişsel Beceriler ile Sosyal Beceriler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015.

Lawrence Kohlberg and Richard H. Hersh “*Moral Development: A Review of the Theory*”, *Theory into Practice*, 16/2, April 1977, s. 56.

Lawrence Kohlberg, “*Moral Education in the Schools*”, ss. 18-19.

MEB, *Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin)*, MEB Yayınları, Ankara

Oktay, Ayla, *Yaşamın Sihirli Yılları Okul Öncesi Dönem*, Epsilon Yayınları, 5. Basım, İstanbul

Özensel, Ertan, “Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer.” *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3): 217 – 239, 2003.

Özyılmaz Ömer, *Çocukluk ve Gençlik Çağında İslami Eğitim ve Psikolojik Temelleri*, Pınar Yayınları, İstanbul, 2003, s.197.

San Pınar Bayhan. ve Artan İsmihan, *Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi*, Morpa Yayınları, İstanbul, 2004.

Sarı, Enver, Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10), Giresun, 2005

Senemoğlu, Nuray, “*Gelişim, Öğrenme Ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*”. Yargı Yayınları, Ankara, 2013

Şafak, Munire, Bayrak, Fatma Şirin, Nurşen, Uslu, B. vd., “Okul Öncesinde Değerler Eğitimi Programının Yaygınlaştırılması Üzerine Bir Araştırma”, *Journal of Education and Future*, (17-35), 2015

Şen, Ülker. ,“*Milli Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yolunda Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma*,” (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2007.

ŞENTÜRK, Uğur, YILMAZ, Atike, GÖNENER, Utku “*Okul Öncesi Dönemde Motor Gelişime Yönelik Hareket Eğitimi ve Oyun Çalışmalarının İçerik Analizi*” 2012 s.4-11

Tahiroğlu, Mustafa. "*İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde doğa sevgisi, temizlik ve sağlıklı olma değerlerinin öğretimi ve değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının belirlenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara, 2011.

Tahiroğlu, Mustafa, Aktepe, Vedat, & Çetin, T. Değer eğitimi yöntemlerine uygun geliştirilen çevre eğitimi etkinliğinin, ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin çevreye ilişkin tutumlarına etkisi. *14. Uluslararası Katılımlı Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 231-248. 2016.

Tatar, Asiye Fatma, *Okul Öncesi Eğitiminde (5–6 Yaş) Hoşgörü Eğitimi*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara,2009

Tebliğler Dergisi. Milli Eğitim Bakanlığı 2552 Sayılı Tebliğler Dergisi İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Eylül 2003.

Temel, Fulya, Kandır, Adalet, Erdem, Nilay ve Çiftçi, Hale, *Okul Öncesi Eğitimde Proje Yaklaşımı ve Program Örnekleri*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2005.

Temel, Zeynep Fulya, Bekir, Hatice ve Yazıcı, Zeliha Gül, *Erken Çocuklukta Dil Edinimi*, Vize Yayınları, Ankara, 2014

Tezcan, Mahmut, *Türklerle İlgili Stereotipler (Kalıp Yargılar) Ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1974.

Tokdemir, Muhammed Ahmet, “*Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değer Eğitimi Hakkındaki Görüşleri*”, (Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, 2007.

Tozlu, Necmettin ve Topsakal, Cem, “Avrupa Birliğine Uyum Çerçevesinde Değerler Eğitimi”, Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Metni, DEM Yayınları, (26–28 Kasım 2004),İstanbul, 2007.

Tuğrul, Belma, “*Değerlere Değer Vermek; Akıl Yürek Vicdan*”, Uluslararası Antalya Değerler Eğitimi Sempozyumu Bildiri Özetleri, Antalya, 28-29 Mayıs 2013

Turan, Selahattin ve Atan, Dilek, “Okul Hayatında Var Olan ve Var Olması Düşünülen Sosyal Değerler”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2008, 6(2).

Türk, İbrahim, *Değerler Eğitiminde Saygı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat, 2009

Uygun, Selçuk, “Değerler Eğitimi Program Tasarılarının Değerlendirilmesi: Antalya Örneği”, *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2), (263-277), 2013

Ünver, Gülsen Bağcıoğlu, “Bedensel Ve Devinsel Gelişim”, Ayten Ulusoy (Ed.) *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Anı Yayınları, 2013, s.20-39.

Veziroğlu, Mefharet “Erken Çocukluk Döneminde Fiziksel Gelişim”, E. Kargı (Ed.). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*, Pegem Akademi, Ankara, 2012.

Yaman, E., *Değerler Eğitimi: Eğitimde Yeni Ufuklar*, Ankara, Akçağ Basımevi, 2. Baskı, 2012.

Yapıcı, Asım ve Zengin, Zeki Salih, “İlâhiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Tercih Sıralamaları Üzerine Psikolojik Bir Araştırma”: *Çukurova Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Örneği. Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 2003

Yazır, Muhammed Hamdi, “*Hak Dinî Kur'an Dili*”, Cilt 6, Eser Kitabevi, İstanbul, s. 3822-3824.

Yazgan, Banu, İnanç, Bilgin Mehmet, Atıcı, Meral Kılıç *GELİŞİM PSİKOLOJİSİ “Çocuk ve Ergen Gelişimi”* Pegem Yayınları, Ankara, 2007, s.91-99

Yavuzer, Haluk, “*Yaygın Ana Baba Tutumları*”, *Ana Baba Okulu*, Remzi Kitapevi, 4. Basım İstanbul, 1993.

Yavuzer, Haluk, “*Çocuk Psikolojisi*”, Remzi Kitapevi, 28. Basım, İstanbul, 2005

Yavuzer, Haluk, “*Ana-Baba ve Çocuk*”, Remzi Kitabevi, İstanbul, 19. Basım, 2007.

Yazar, Taha ve Erkuş, Sümeyye, “*Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programındaki Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri*”, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, (196-211), 2013.

Yemenci, Ahmet, “*Okul Öncesi Dönemden Gençlik Dönemine Gelişim Aşamaları ve Din Eğitimi*”, *Eğitime Bakış Dergisi*, Yıl: 1, S. 4, (Ekim, Kasım, Aralık), 2005

Yıldırım Ali ve Şimşek Hasan, “*Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*,” Seçkin Yayıncılık 7. Baskı, Ankara 2008. s. 39.

Yurdakul, Bünyamin, “*Yapılandırmacılık*”. Ed. Ö. Demirel, *Eğitimde Yeni Yönelimler*, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2005.

Elektronik Kaynaklar:

Bolay, S.H., “Eğitim, Din ve Değer”

<http://www.sosbil.gazi.edu.tr/edergi/makale.php?Makale=2> , Erişim: 01.08.2016.

Darrüşafaka Okulları,

<http://www.darussafaka.k12.tr/wp-content/uploads/2014/02/NISAN-YARDIMSEVERLIK.pdf> , Erişim:04.08.2016

Karabük Okul Örneği,

https://karabuk.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_12/10123551_degerler_egitimi_2015.pdf , Erişim:04.08.2016

MEB, 1973, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html ,

Erişim:20.06.2016

MEB, TTK Onaylı Öğretim Programları, 2015, <http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72> , Erişim:02.08.2016

MEB, 1973, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html ,

Erişim:20.06.2016

MEB, Okul Öncesi Eğitim,2012, http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/80/04/747201/icerikler/okul-oncesi-egitim_10957_3.html ,Erişim:25.10.2016

MEB, 2013, http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/10/05/743046/dosyalar/2013_02/24015229_deerlereitimiynergesi.pdf ,Erişim:03.08.2016

MEB ,2012, Milli Eğitim Temel Kanunu, <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html> Erişim: 05.08.2016.

MEB, 2007, MEGEP, Çocuk Gelişim ve Eğitimi, Duygusal Gelişim,

<http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/cocukgelisim/moduller/duygusalgelisim.pdf> Erişim: 03.04.2017

<https://www.edam.com.tr/urunler/sample-pages/perese-reg-degerler-egitimi-ogretmen-kitabi-2-yardimseverlik-yardimseverlik-uzerine-.pdf> , Erişim:02.08.2016

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.57ac75627734d2.95652371 , Erişim:02.08.2016

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.57ac801f881337.79354428 , Erişim:02.08.2016

Zengin, H. Kader, “*Bilişsel Gelişim*”, Jean Piaget ve Jerome Bruner, s.1-3
[http://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/350/mod_resource/content/2/3. hafta-Bilissel Gelisim.pdf](http://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/350/mod_resource/content/2/3._hafta-Bilissel_Gelisim.pdf) , Erişim:21.11.2016

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Yasemin Şahin

Doğum Tarihi : 23.07.1977

Doğum Yeri : İskilip

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Yabancı Dil : Arapça

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum : Beylikdüzü Müftülüğü Kur'an Kursu Öğreticisi
Beylikdüzü/İSTANBUL

İLETİŞİM

E-posta : yaseminsahin5519@gmail.com